TÜRKMENLER VE IRAK

Erşat Hürmüzlü

KERKÜK VAKFI

TÜRKMENLER

VE

IRAK

ERŞAT HÜRMÜZLÜ

İÇİNDEKİLER

Ekler:

1- 1948 Yılı İnsan Hakları Bildirgesi

2- Milli Azınlıklara mensup Bireylere Dönük 1992 Beyannamesi

3- İlk Türkmen Öğretmenler Kongresi Sonuç Bildirisi, 1960

Kaynaklar:

SUNUŞ
Irak Türkleri

BİRİNCİ CİHAN HARBİ'nden sonra, Misak-ı Milli'ye dahil olmasına rağmen, Türkiye hudutları dışında kalması önlenemememiş Musul bölgesinde yaşamakta olan Türklerin karşılaştıkları zorluklarla çok fazla ilgilenmediğimiz bir vakıadır. Bidayette İngilizlerin, daha sonra da Irak hükümetlerinin, bu bölge Türklerinin, Türkiye Türkleri ile bir ilgisi bulunmadığı iddialarını kuvvetlendirmek maksadıyla, onlara ısrarla " Türk" yerine "Türkmen" deyişleri karşısında, Türkiye'de genç nesillerin bu konuda doğru bilgilere sahip olmadıkları dahi söylenebilir.

Uzun senelerdir yakından tanıdığım kıymetli dost Erşat Hürmüzlü, bu soydaşlarımızın yıllardır neler çektiklerini, her türlü zorluğa göğüs gererek geçmişlerini ve kimliklerini nasıl muhafaza ettiklerini, olayların içinde yaşamış bir kişi olarak canlı bir üslupla bizlere aktarmaktadır.

Irak'ta yeni bir düzen kurulması konusunun gündeme geldiği bu günlerde bu kitap, Irak Türklerinin haklarının korunmasında şimdiye dek gereğince yerine getiremediğimiz bir görevi bize hatırlatmaktadır.

Bütün Türklerin okumalarını ümit ve temenni ettğim böyle bir eseri bizlere kazandırdığı için Sayın Hürmüzlü'ye kendi hesabıma teşekkür ederim.

Kamuran GÜRÜN

ÖNSÖZ

Irak hükümetleri Türkmen konusunu her zaman gündem dışında tutmak için özel bir özen göstermiştir.Türkmenlerin en doğal haklardan yoksun olarak yaşamlarını sürdürmelerine ve geçici anayasalarda onlara hiç değinilmemeye dikkat edilmiştir. Bu anayasalar ve resmi açıklamalar Araplara ve Kürtlere değnir belirgin çelişki ortaya çıkınca da ,öteki azınlıklar, olarak geçiştirilme yoluna gidilmiştir.
Aslında bu tutum uluslararası suskunluğun bir uzantısı olarak alışagelmiştir. Irak,ın yapılanmasında büyük rol oynayan ingilizler özel olarak Türkmenleri gündem dışı tutmaya onları her zaman politik çerçevenin dışında ve azınlık haklarından bile mahrum olarak yaşatma yolunu çizmiştir.
Arap ülkelerinin tutumu da bundan pek farklı olmamıştır. Arap ülkelerinin toplu olarak ilan ettikleri Azınlık haklarına dönük teahhütleri ve kararları Türkmenler konusunda işlerlik kazanmamış ve Arap ülkelerindeki sivil toplum örgütleri dahil hiç bir cihetin Türkmenleri dinleme veya onlarla bir diyaloğa girme girişimi hiç bir zaman kaydedilmemiştir.
Türkmenlerin de bu konuda aksaklıkları ve sorumlulukları inkar edilemez. Irak Türkmenleri Arap dünyasına ve uluslararası camiaya kendilerini tanıtma çabaları çok yüzeysel olmuş doyurucu olmaktan uzak kalmıştır. Irak Türkmenleri konusunda Türkçe olarak çok kıymetli araştırmalar ve yayınlar Irak Türkmenlerinin tarihi yerleşim bölgeleri kültür akımları edebiyat ve folklorları konularını konu edinmiş ancak bu çalışmalar ne Arapçaya ne İngilizceye ne de öteki dünya dillerine çevrilmiş ve bu eserler hakkında uluslararası bilim kurumlarına veya politika merkezlerine ulaştırılmamıştır.
Aslında İngilizce ve Arapça olan bu çalışmayı bugün Türk kamuoyuna sunarken Irak Türkmenlerinin geleceğini kaygı ile izleyen bilim çevrelerine ufak bir uğraşla da olsa ışık tutmaya çalışmak istedik.Bu çalışmaların ileride Türkiyede bilim çevreleri tarafından daha da genişletilerek yapılması ümidini korumaktayız.

Erşat Hürmüzlü

2003

BİRİNCİ BÖLÜM

TÜRKMENLER KİMDİR

Türkmenler Orta Asyadan göç eden Oğuzlardır. Çoğu tarihçilere göre islamiyeti kabul ettikten sonra Türkmen ismini alan bu Türk kavmi islam ülkelerine yayılmış kurduğu devlet ve beyliklerle bu ülkelerin kaderini çizmiş ve tarihinde çok belirgin bir rol oynamıştır.

Türkmenler Orta Asyad,an göç eden Oğuzlar olup bir kısmı kırsal alanda diğer kısmı ise şehirlerde yaşamakta idi. Bunlardan konar-göçer olanlar Maveraünnehir ve Hürasan bölgelerine yakın yerlerde bulunurlardı.

Oğuz boylarının ana vatanlarından yaptıkları göç bir hamlede medana gelmemiş birbirini takibeden göçler uzun yıllar sürmüştür.Tarihçilerin görüşüne göre doğudan Maveraünnehir bölgesine göç eden Selçukluların yanında Osmanlı hanedanının mensup olduğu Kayı-Han aşireti de yer almış ve bir müddet orada kalmıştır. Daha sonra Sultan Gazneli Mahmut,un emri ile Horasan ve Merv,e göç ederek Mohan,da oturmaya karar kılmışlardır.

Oğuzların tarihi çok eskilere dayanır. Orhun Abidelerinin kitabelerine göre o dönemde Oğuzların Türk kavimleri arasında önemli yeri olduğu anlaşılmaktadır.Bu kitapbeler Göktürk yurdunun kuzeyinde yaşayan Oğuzlara temas etmektedir.Oğuz boyları diğer bir Türk boyu olan Kırgızların baskısına maruz kalana kadar Anayurtları olan Orta Asya,da yaşadılar.Kırgızların tehdidi üzerine Oğuzlar Uygurlarla beraber anayurtlarını terketmek zorunda kaldılar.

Tarihi kaynakların çoğu 24 Oğuz boyunun efsanevi kimliği ile ile Türkler tarafından çok sevilen Oğuz Hana,a intisap ettiğine işaret etmektedir. Bilindiği üzere Oğuz Han milattan önce ilk Türk impratorluğunu kuran Mete Han,ın resmi lakabıdır. Oğuz boyları da Oğuz han,ın 24 torununa mensuptur.Selçuklu ailesi de Kınık boyuna mensuptur.

İslam enseklopedisi,ne göre Türkmenler Orta Asyada oturan bir Türk kavmidir.El- Biruni Kaşgarlı ve diğer eski müellifler uygarlıkta ileri giden yerleşik Oğuzlarla Karluklar ve tarımla uğraşan Halaçlara Türkmen adını vermişlerdir.

Abul-Fevz Muhammed Emin Bağdadi Türklerin Yafes oğlu Kumer oğlu Türk,e intisap ettiklerini yazar. Partold ise Hazar denizinden Çin hududuna yayılan Türk boylarının Türkmen Oğuz Karluk ve Dokuz-Oğuz olduğunu söyler. Partold Tarihte en büyük iki Türk impratorluğu olan Selçuklu ve Osmanlı impratorluklarının bu Türkmenlerin eseri olduğunu yazar.

TürkmenlerinIrak,a girişleri birbirini izleyen çeşitli dönemlerde gerçekleşmiş böylece sayıları çoğalarak önemleri artmıştır. Emevilerin ve Abbasilerin ordularında görev verdikleri Türkmenlerden çok faydalandıkları bilinmektedir.

Türkmenler Orta Doğuda büyük ve etkin rol oynamışlardır.Mütakip Haçlı seferlerin yenilgiye uğramasında büyük rolleri olmuş Abbasi ordusunun bel kemiğini teşkil etmiş ve Halife Mutasim zamanında Ankara civarındaki Ammurya,nın fethinde etkin rolleri olmuştur.

Birçok tarihçinin Türk göçleri konusunda değişik görüşlere sahip olmalarına rağmen Irak,a ardarda yapılan Türk göçlerine işaret ettiklerini görüyoruz.Irak,lı tarihçi Abdurazzak el-Hasani de Türkmen boylarının birbirini takip eden devrelerde Irak,a yaptıkları göçlere temas etmiş ve bugün Kürt bölgesini Arap bölgesinden ayıran yerlerde yaşayanlara Türk ve Türkmen adı verildiğini yazmıştır.Bunlar Kuzeybatıdan uzanan bölge üzerinde yayılmaktadırlar.Bu bölge Musul,da Telafer,den başlamak üzere Kerkük vilayetinde bulunan Altunköprü ve Tuzhurmatu Kızlarbat ve Diyale vilayetine bağlı Mendeli,ye kadar olan sahayı kapsamaktadır.

Türkmenlerin Irak,a yerleşmelerinin birinci dönemi Irak, ayak bastıkları Hicri 54 yılına kadar uzanır. Bu dönem Ubeydullah bin Ziyad,ın ikibin Türkmeni getirip Basra,ya yerleştirmesiyle başlar.Abbasiler de savaş ve çarpışmalardaki kudret ve maharetlerinden dolayı Türkmenlerden yararlanmışlardır.İleri sürüldüğüne göre Halife el-Mansur ilk hilafet döneminde Türkmenleri istihdam etmiştir.Özellikle Halife el- Mut,asım,ın Türkmenlere büyük güven beslediği için göçlerin ardı kesilmemiştir.

Bu ilk dönem ilişki kurma ve deneme devresi olarak Türkmenlerin bu ülkeye yerleşme fikrini benimsemeleri ve uygun bir ortam yaratması bakımından zemin hazırladığı söylenebilir.

İkinci ve en önemli dönem Selçuklu devresinde sürüp giden göçlerle olmuştur. Sultan Tuğrul Bey,in 25 Ocak 1055 yılında Bağdat,a girişi ve Halife el-Kaim,in saltanatı kendisine bırakmasıyla binlerce Türkmen de Irak,a girmiş arkasından öbek öbek Türkmenler Irak topraklarına yerleşmeye başlamıştır.

Selçuklular Türkmenlerin yoğun bir şekilde Irak,a gelmelerine vesile olmuş ancak bu Türkmenler inzivaya çekilmeyerek Iraktaki kavimlerle içiçe yaşamaya başlamış ve parçalanmakta olan İslam alemini tekrar bayrakları altında birleştirmeye başlayarak bu topraklarda uzun bir dönem için istikrarı sağlamıştır.
Selçuklular Irak topraklarında özgür bir devlet kurdukları gibi Musul Zengi Atabeğleri büyük bir beylik, Erbil Atabeğleri de Musul, Erbil, Şehrizur, Hakkari, Harran, Sincar ve Tikrit,de hüküm süren birer beylik kurmuşlardır.
İvakiler , İvaiyye,Kerkük ve Şehrizur,da ayrı bir devlet kurduğu gibi Karakoyunlu ve Akkoyunlular da kendi devletlerini kurmuşlardır.
Türkmenlerin Irak,a yerleşmelerinin üçüncü dönemi destekleme ve besleme dönemi olarak Osmanlı impratorluğu zamanında gerçekleşmiş 1535 yılında Kanuni Sultan Süleyman ve 1638,de Sultan Dördüncü Murat zamanında kalabalık Türkmen toplulukları Irak,da bulunan soydaşlarına iltihak etmişlerdir.

Türkmen İsminin Aslı Ve Anlamı

Selçuklu fütuhatını müteakip Anadolu ve Irak,ta yerleşen daha sonra Irak,ı vatan olarak benimseyen Türk boylarına Türkmen adı verilmiştir.Tarihçiler Türkmen kelimesinin anlamı konusunda belirli bir görüş üzerinde birleşmemekle birlikte Türkmenlerin Türk boylarından biri olduğu hususunda görüş birliğine varmışlardır.
Bildiğimiz kadarı ile ,Türkmen, kelimesi Herth,in Alman Baverya İlimler Akademisi Kongresinde işaret ettiği gibi ilk olarak VIII. Yüzyılda,Tong-tin, Anseklopedisi,nde Çince yazılışı ile ,Tokumenk, biçiminde geçmektedir.
Mukaddesi,nin eserinde geçen coğrafya kaynaklarında(El-Mektebe el-Coğrafiyye cilt 3 s.274 vd.) ilk olarak TÜRKMEN kelimesi zikredilmişse de bunun hangi manaya geldiği belirtilmemiştir.Ancak Kaşgarlı,nın da işaret ettiği gibi bu a Oğuzlardan başka Karluklara da verilmiştir.
Fars tarihçiler ise Türkmen adını Hicri 5. yüzyıl(Miladi 11.yüzyıl)dan beri Gerdizi,nin eserlerinde geçtiği gibi Farsça çoğul yapılarak ,Türkmanen, biçiminde kullanmışlardır. Ebul-Fazl el-Beyhaki de Türkmen kelimesini Oğuz-Arapça Ghez-karşılığında kullanılmıştır.
Rus şarkiyatçı Barthold,a göre Türkmen kelimesinin aslı ve kaynağı hala bilinmemektedir.Zaten bu husus araştırıcı ve tarihçilerin kararsızlığından da belli olmaktadır.

Bu yüzden Türkmen kelimesinin kökeni ve anlamını tarihi kaynaklara dayanarak izah eden ve bizce önem kesbeden bazı görüşleri sıralıyacağız:

1- Bazı tarihçilere göre ,Türkmen, deyimi ,Türk, ve Farsça,Manend, kelimelerinin birleşerek ,Türk,e benzer, anlamına gelen,Türkmanend,den doğmuştur.Bu görüşü benimseyenlere göre müslümanlığı kabul eden Türkler bu adla anılmışlardır. Dorblue,nun ileri sürdüğüne göre Horasan yakınlarına göçeden Oğuz Han,a mensup bazı boylar kendileine mahsus lehçelerini korumuşlardır. Bu yüzden Horasanlılar tarafından kendilerine ,Türkmanend = Türk,e benzer, adı verilmiştir.
2- Prof. Dr. Faruk Sümer,in de benimsediği başka bir görüşe göre Türkmen adı XI. Yüzyıldan itibaren İslam ülkeleri ile kurulan ticari ilişkiler sonucunda çoğunlukla İslam dinine giren Oğuz boylarına verilmiştir. Bu tarihten iki yüzyıl sonraki dönemden itibaren Türkmen sözü Oğuz kelimesinin yerini alarak yaygınlaşmıştır.

   Türk tarihçisi Yılmaz Öztuna,ya göre Türkmen adı Müslümanlar tarafından ,İslamiyeti kabul eden Türkler, anlamında Oğuzlar için kullanılmıştır.Ancak XI. Yüzyıldan itibaren Türkmen sözü Oğuz kelimesi ile beraber eş anlamda kullanılmış ve bu ad göçebe Oğuz boylarına veilmiştir.
3- İbn-i Kesir ve Mehmet Neşri gibi yazarlara göre ise Türkmen sözünün ,Türk, ve ,İman, kelimelerinden meydana gelmiş bileşik bir deyim olduğu da düşünülebilir.
4- Ebul-Fida,ya göre Horasan ve Maveraünnehir bölgesinde yaşayan Türklerin müslüman olanlarına Türkmen denilmiştir.İslam dinini benimseyen bu Türklere Araplar arasına karıştıkları bunlarla henüz müslüman olmamış Türkler arasında tercümanlık etmekle tanındıkları için önceleri ,Tercüman, adı verilmiştir. Böylece ,Tercüman, kelimesi ağızlarda zamanla ,Türkman, biçimine dönüşmüştür.
5- Deguignes,ye göre Selçuklu Türkleri İran Suriye ve Anadolu,yu ele geçiren birçok Türk boyları yanında Kumanlar da bulunuyordu. Kıpçak bölgesinden akıp gelen Kumanlar iki bölüğe ayrılmışlardır.Bunlardan bir bölüğü İslam impratorluüu ile Erminya ve Horasan sınırına dayanan Maveraünnehir bölgesine yayılmışlardır. Diğer Arap tarihçilerinin Ğuz dediği ve öbür bölüğü oluşturan Uzlar ise Avrupa,ya doğru yönelmişlerdir. Deguignes,ye göre Turkuman(sonradan Türkmen,e dönüşmüştür) kelimesi adı geçen Kuman boyundan kaynaklanmıştır.

6- Necip Asım ise Türkmen sözünün Türk insanı veya Türk savaşçısını ifade eden(Türk + man) kelimelerinden oluştuğunu ileri sürmüştür.
7- Önem kazanan diğer bir görüş de J.Deny tarafından ileri sürülmüştür. Türk gramerine dayanılarak ele alınan bu görüşte ,men, veya ,man, takısının yücelik ululuk veya sonsuz çoğunluk ifade ettiği üzerinde durulmuştur. Kısacası birleşik bir kelime olan ,Türkmen,in asil veya saf kan Türk insanını ifade ettiği savunulmuştur.
8- Buna benzer bir görüşü de Türk müelliflerinden Hüseyin Hüsamettin ileri sürmüştür.Bu da ,man, takısının yücelik veya büyüklüğü ifade ettiğini böylece ,Türkmen, kelimesinin büyük veya yüce Türk anlamına geldiğini benimsemiştir.
9- ,Osmanlı Türkiyesi, adlı eserinde Claude Cahen Türkmen kelimesinin Türklerin İslamlaşma döneminde ortaya çıktığını ve böylece müslüman olan göçebe Türkleri bu kelime ile henüz müslüman olmayan ve yerleşik düzende yaşayan medeni Türklerden ayırdedebilmek için kullanıldığını söylemektedir.
10- Türkmen kelimesi hakkında ortaya atılan çeşitli görüş ve düşüncelerin bulunmasına rağmen biz Prof. Dr. İbrahim Kafesoğlu,nun bize daha sağlıklı görülen görüğüne katılıyoruz. Kafesoğlu Türkmen deyiminin yine dil gramerine dayanarak ortaya çıkış ihtimalleri üzerinde durmuş ve bu durumda Türkmen tabirinin ancak halis asil büyük üstün sağlam..Türk manasına gelebileceğini benimsemiştir. Biz de bu görüşün doğruluğuna inanıyoruz.

Aslında özetlemek gerekirse Türkmenler Orta Doğu Anadolu ve Kafkaslarda yaşayan Oğuzlara verilen isimdir. Zaman zaman siyasi çevreler Türkiye Türkleri ile hudut aşırı yaşayan Türkleri ayırmak için özel bir çaba harcamışsa da bu bir yeniliği getirmemiştir. Zaten şu anda Türkiyede yaşayan Türkler de Türkmen Oğuz boylarına mensuptur.

İKİNCİ BÖLÜM

VATANDAŞLIK

Irak Devleti,nin Vatandaşlık faktörüne bakışı

Irak devletinin vatandaşa ve vatandaşlık faktörüne bakışı ilk kurulduğu günden Anayasaları ile belirginlik kazanmıştır.Irak,ın ilk anayasası Kral Faysal,ın onayından sonra 21 Mart 1925 yılında yayınlanmıştı.
Aslında ilk anayasanın taslağı 1921 yılında ve daha Irak bir devlet olarak teşekkül etmeden manda rejimi tarafından hazırlanmış,dil, din, ırk, mezhep ayrımı olmadan bütün vatandaşların eşit olduğunu içermişti. Bu prensip müteakip bütün Anayasalarda da kaleme alınsa da maddeler arasında çelişkiye düşmekten kurtulamamıştır.Yüksek Komiser Persi Cox kendi başkanlığında bir ihtisas komisyonu kurarak Anayasa taslağını hazırlatarak geçici Irak Hükümetine göstermeden dahi İngilterede Müstemlekeler Bakanlığına göndermişi. Bakanlık bazı düzeltmeler yapıp geri gönderince ikinci bir komisyon kurulup buna bazı İngiliz memurlar dışında Naci Süveydi Sason Huskayl ve Rüstem Haydar da alınmıştı. Komisyon bazı konular hakkında çekinceler kaydetmiş Kral,ın hükümeti denetlemesi prensibi yerine yasama meclisinin bu yetkiyi almasını önermişti. Müstemlekeler bakanlığı bu düzltmeleri kabul etmiş ve kesin taslak ortaya çıkmıştı.
Irak halkının okuyup algılaması için Anayasa taslağı İngilizce yanında Irak,ın üç ana halkının lisanı olan ArapçaKürtçe ve Türkçe olarak yayınlanmıştı.
Bütün bu geçikmelerden sonra Anayasanın kesin taslağı Haziran 1924 tarihinde kurucu meclise gönderilmiş, oradaki özel bir komisyon tarafından son düzenlemeler yapılıp 123 madde olarak tamamlanmış ve 10 Temmuz 1924 tarihinde Genel Kurul,a sevkedilmiş ve onaylanmıştı. Ancak Irak- İngiltere antlaşmasının önce meclisten geçirilmesi ve Hudutla Petrol konularındaki bazı düzenlemelerin yapılabilinmesi için Anayasanın ilanı geçiktirildi. Bu bağlamda taslakta 114. madde ile 1914 yılından itibaren İngilizlerin çıkardıkları kararlar ve daha sonra Kral Faysal tarafından yayınlanan kararların geçerli olması karara bağlandı.
Irak anayasasına iki tadil getirildi. İlki 29 Temmuz 1925 yılında olup Kral,ın yurt dışına çıkması ve Parlemento üyelerinin özlük hakları ile , ikincisi ise 27 Ekim 1943 tarihinde 50 madde ile olup bazı hükümlerin değiştirilmesi ve bazı gramer hatalarının düzeltilmesi ile ilgili idi. Bu tadilden sonra Anayasa 125 maddeye çıkarılmış ve sıkı yönetim şle ilgili olan 120. maddeye ikinci fıkra ilave edilmiştir. Bu son düzenlemeler Millet Meclisinin Af ilan edemiyeceği konuların yanında ve başka ülkelerde kabul gören Anayasal örflerin bir Anayasa prensibi olarak kabul edilmesi, ancak bunun Millet Meclisi ve Senato tarafından ortak bir oturumda kabul edilmesi şartını getirmişti.
Bu düzenlemelerle 18. maddedeki Vatandaşlık Hakları ele alınıp Iraklıların genel olarak eşit olması prensibine açıklık getirerek bunun medeni ve siyasi haklar olduğunu belirterek Iraklılar arasında hiç bir sebep veya gerekçeyle ayrım yapılamıyacağını hükme bağlamıştı. Bu düzenlemeyle 18. madde şöyle değiştirilmiştir:

" Iraklılar medeni ve siyasi haklarını kullanmakta ve üzerlerine düşen görev ve yükümlülüklerde eşittirler. Aralarında köken, dil,din gerekçesiyle ayrım yapılamaz sivil ve askeri görev ve memuriyetler özel kanunlarla getirilen istisnalar hariç yabancılara verilmeyerek yalnız Irak vatandaşlarına verilir"
6.madde Devletin Vatandaşlık faktörüne bakışının en çarpıcı prensibini getirerek şöyle düzenlenmiştir:
" Iraklılar milliyet,din veya dilleri ayrı olsa da hukuk önünde eşit olarak farksızdırlar."
Anayasanın 16. maddesi bu prensipleri perçinleştirerek:
" Bütün topluluklar Kanunlarla belirlenmiş programlarla uyum içinde kendi lisanlarında eğitim yapmak için okul açma ve bunları koruma hakkına sahiptirler."
1920 yılında kurulan Irak Seçim Komitesi ilk toplantısını 6 Ağustos 1920 yılında yapıp Kurucu Meclis,in seçilmesi için gerekeçek kanunu görüşmeye başlamış ve bu kpmitede Kerkük,ü iki Türkmen üye olan İzzet Paşa Kerküklü ile Hasanfendizade Hayrullah Efendi temsil etmişti. Ancak kurucu meclisin seçilmesi için alınan karar Kral faysal,ın tahta çıkarılması işini halletmek için ertelendi.
Irak,a uygulanan Manda kararnamesinin 8. maddesi de Irakta din ve dil yüzünden ayrım yapılamıyacağı ve Irakta ana lisanlarla eğitim yaoıledilmesi prensipleri yer almıştı. Bu maddede hiç bir topluluğun kendi lisanıyla eğitim hakkının gasbedilemiyeceği garantisine yer verildi.
Irak hükümetleri bu güvenceleri her zaman tekrarlamıştır. Örneğin Kral Birinci Faysal 23 Ağustos 1923 tarihinde tahta çıkışı nedeniyle yaptığı konuşmada din,köken ve lisandan ötürü kimseye ayrım yapılmaması güvencesini vermiş ve bu hakların arkasında olduğunu açıklamışt. Irak ile İngiltere arasında yapılan 1922 antlaşması 3. maddesiyle Irak Kralının Iraklılar arasında her hangi bir gerekçeyle ayrım yapılmamasının teahüdünü içermiştir. Kral Faysal bu prensiplere bağlı kalarak 11 Haziran 1935 tarihinde yaptığı konuşmada yerel lisanlarla eğitim ve yargı haklarına değinerek:
" Kürt olsun, Arap olsun, Türk olsun her vatandaş kendi lisanıyla eğitim görmelidir" demişti.

Irak,ın Cemiyet-i Akvam,a Girişi

İngilterenin Irak üzerindeki mandasının bitimi ve Irak,ın Cemiyet-i Akvam,a girişinin bir şartı istikrarlı bir hükümetin yanında bazı olmazsa olmaz şartlardı. Şartnamenin ikinci maddesi milli ve dini azınlıkların korunmasıyla ilgiliydi. Cemiyet ile daimi manda komitesi arasında geçen uzun müzakerelerden sonra 28 Ocak 1932 yılında Cemiyet-i Akvam konseyi manda komitesi önerileri ve Irak hükümetinin çıkarması gereken teahüt bildirisinin metnini onayladı.
Bu önerilen bildiri Millet Meclisi ve Senato tarafından incelenip Anayasayla uyumlu olduğu saptandı ve 5 Mayıs 1932 tarihinde ortak bir oturumda hükümete bildirinin çıkarılması yetkisi verildi. Bildirinin som metni Cemiyet-i Akvama sunulunca 19 Mayıs tarihinde onayı alındı ve 30 Mayıs 1932 tarihinde Başbakan Nuri Sait Bağdatta bildiriyi resmi bir şekilde açıkladı.

Bildiri ve teahüdün 9. ve 10. maddeleri Kürtler ve Türkmenlerin bazı milli haklarının korunması, Kürtçe ve Türkçenin Arapçanın yanında resmi lisan olarak tanınması ve Kerkük ile Kifri,ye Türkmen çoğunluklu şehirler olarak işaret etmesine rağmen Kürtler ve Türkmenler tarafından fazla ilgi ile karşılanmadı. Bunun nedeni teahüdün bunları azınlık olarak görmesi ve Irak,ın karar mekanizmasında kendilerine ciddi bir yer verilmemesinin etkin olmasıydı.
Bu teahütlerin uygulaması olarak 74 sayılı yerel Lisanlar kanunu çıkarılarak Türkmenlerin bulunduğu bölgelerde eğitimin Türkçe yapılması ve bu bölgelerdeki mahkemelerde Türkçenin kullanılması kararlaştırıldı.

Cumhuriyet Döneminin Milli Topluluklara Bakışı

14 Temmuz 1958 sabahı yapılan askeri darbe mevcut Irak hükümetini devirdi. Peşin bir karar olmamakla birlikte darbe heyecanına kapılan bazıları genç Kral İkinci Faysal,ı, veliahdini ve kraliyet ailesinin bazı fertlerini katlederek olayları daha da alevlendirdi. Irak ordusunu otuzlu ve kırklı yıllarda saran intikam hırsı 1941 yılında Reşit Ali Geylani hareketine katılan 4 büyük subayı idam ederek Bağdatta savunma bakanlığı girişinde asan Veli-Aht ve küçük Kral'a vasi olan Abdul-İlah'ın bu hareketini anımsamaya sevketmiş ve bu darbedede kendini göstererek Başbakanın, bazı bakanların ve bazı işadamlarının hünharca öldürülmeleriyle sonuçlanmıştı.
Darbenin birinci deklarasyonunda verilen vaitler ve güvencelerden ümitlenen kitleler yeni hareketi desteklemeye ve darbeye milli ihtilal hareketi adını vermeye başladı. Hemen hemen bütün vilayetlerden geniş çaplı heyetler Bağdada gelerek karargah olarak kullanılan Savunma bakanlığı binasını ziyaret edip destek olmaya başladı. Bu heyetlerin arasında Kürtler ve Türkmenler de vardı.
Yeni iktidar 27 Temmuz 1958 tarihinde geçici bir anayasa çıkararak ilk defa olarak vatandaşlık eşitliğini iptal ederek üçüncü maddesinde şu hükme yer verdi:
" Irak,ın varlığı bütün vatandaşların işbirliği, haklarının korunması ve hürriyetlerinin güvenceye alınması esasları üzerine kurulur. Araplar ve Kürtler bu vatanda ortaktırlar ve Irak,ın birliği çerçevesi içerisinde milli hakları korunur".
Görüldüğü gibi "milli hakları" denince Arapların ve Kürtlerin milli haklarından bahsedilmektedir. Bu çerçevede Kürtler korunacak bir azınlık olarak değil ilk defa olarak sadece onlar "ortak" olrak kabul edilerek hak eşitliği ve milliyet,din ve dil sebebiyle ayrım yapılamıyacağı prensibinden geri adım atıldı.Buna karşı Irak Türkmenleri ilk defa olarak bir azınlık statüsüne indirilerek isimlerinden dahi bahsedilmemişti.
Buna rağmen ve açık bir çelişki olarak, geçici anayasa iptal edilen kanun-i esasinin"Anayasanın" 9. maddesini aynen tekrarlıyarak:
" Hak ve genel görevler bakımından vatandaşlar kanun önünde eşittirler. Aralarında köken, asılö dil,din veya inanç dolayısıyla ayrım yapılamaz" hükmüne yer verilmişti.
8 Şubat 1963 tarihinde yapılan yeni bir darbe yapılıp Devrim Komuta Konseyi hem yasama hem yürütme görevini üstlenince yeni hükmü düzenlemek ve ortaya çıkan boşluğu doldurmak için 29 Nisan 1963 tarihinde 25 numaralı Devrim Komuta Konseyi kararı yeni düzenlemeler getirmiş, ancak vatandaşlık haklarına değinmiyerek sadece Konseyin ve Cumhurbaşkanının yetkilerini ele almıştı. Bu karar geçici anayasayı iptal etmemişti.

18 Ekim 1963 de yapılan üçüncü bir darbeyle rejim değişmiş ve yeni hükümet 29 Nisanda karar alıp 10 Mayıs 1964 tarihinde yayınladığı geçici anayasayla eskisini değiştirmiştir. Bu anayasa 6 defa tadil edilmi, 8 Eylul 1965 tarihinde ve Kürt meselesinin çözüme kavuşturulması çabalarından ve 29 haziran beyanından sonra ele alınan ikinci düzeltmeyle genellemeyi ortadan kaldırarak 19. düzeltilmiş maddesinde şu hükme yer vermişti:
" Iraklılar hak ve genel görevlerde eşittirler, köken,asıl,dil,din veya herhangi bir sebeple aralarında ayrım yapılamaz. Bu anayasa bir milli ve kardeş birliği içinde olan Irak halkının kapsamı içinde Kürtlerin milli haklarını kabul eder"."Tadilin birinci maddesi"
Böylece bu anayasa hakların eşitliği ilkesine tekrar geri dönmüş, ancak Kürt realitesini de kabul ettiğini içermişti. Görüldüğü gibi genel kural hiç bir ferdi veya topluluğu dışlamamaktadır.
En son ve yine geçici olan anayasa Arap Sosyalist Baas Partisini iktidara getiren ve 17 Temmuz 1968 tarihinde gerçekleştirilen saray darbesinden sonra ve ayni ayın 30unda darbeyi yapanların bir bölümünün tasfiye edilmesinden sonra 21 Eylul 1968 tarihinde yayınlanmış ve eski anayasalrda bulunmayan yeni prensipler getirmişti. Mesela birinci madde Irak Milletinin Arap milletinin bir parçası olup hedefinin Arap birliğini gerçekleştirmek olduğu ve hükümetin bu hedef istikametinde çalışacağı kuralına yer vermişti.
Milli haklar konusuna gelince 21. madde şu hükmü getirmiştir:
" Iraklılar hak ve genel görevlerde eşit olup aralarında köken,ırkdil veya din sebebiyle ayrım yapılamaz, Arap ve Kürtler dahil olmak üzere hep birlikte Vatanın varlığını korurlar ve milli hakları Irakın toprak bütünlüğü içinde güvence altına alınır"
Böylece"Arap ve Kürtler dahil" bütün Iraklıların milli hakları kabul görerek açıklık getirilmese de öbür etnik guruplar istisnaya tabi tutulmadı.
Görüldüğü gibi Cumhuriyet döneminde çıkarılan bütün geçici anayasalar ilk Anayasada yer bulan çok önemli bir prensüpten vazgeçerek milli lisanlarla özel okul açma hakkını içermeyerek eğitimin devlet tarafından düzenlenen bir hak olduğunu içermeye başladı.

Türkmenlerin Devlete bakışı

Irak Türkmenleri hükümetlerle devlet arasında ayrım yapmasını bilmişlerdir. 1920 yılında İngiliz işgaline karşı alevlenen ayaklanmaya fiilen katılmaları ve ayaklanmanın ilk kıvılcımlarının Telaferden başlaması, hatta bazı tarihçilerin Telafer hareketinin bu ayaklanmaya ilk esas teşkil ettiğini yazmaları yanında Milli hükmün tesisinden sonra İsyana yeltenmemişlerdir.
Irak hükümetlerinin kuruluş şekillerine ciddi itiraz ve çekinceleri olması ise tabi bir reaksyondu. Bu bağlamda Kerkük şehri Faysal,ın Kral olarak tahta çıkarılması için yapılan referandumu boykot etmişlerdi. Kralın tahta çıkış merasimine Kerküklülerden kimse katılmamış, hatta tümü Türkmen olan sanayi lisesi öğrencileri Kral,ın Kerkük,e ziyaretini büyük gösterilerle protesto etmiş bunun akebinde bu okul uzun seneler tatil edilmişti.

Müteakip hükümetler zamanında da Türkmenler hep baskı altında tutulmuş, hiç hak etmedikleri mesnetsiz yorum ve suçlamalarla eziyete tabi tutulmuşlardır. Buna karşın Türkmenleri barışçı ve kaba kuvvete dayanmayan mücadele ve direnişleri hep süregelmiştir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ULUSLARARASI SÖZLEŞMELER

Uluslarası Sözleşmelerin Genel Hak ve Hürriyetlere bakışı

İnsan Hakları Evrensel Beyyanamesi Demokratik rejimlerle Dikta rejimleri arasındaki görüşün ve tatbikatın en önemli ölçüsüdür.
" İnsanlık ailesinin bütün üyelerinde bulunan haysiyetin ve bunların eşit ve devir kabul etmez haklarının tanınması hususunun" hürriyetin" adaletin ve dünya barışının temel olması, başlangıcı Beyannemenin ırk,dil,köken veya din özelliğinden ötürü ayrım yapılmsına kesin olarak karşı olduğunu ortaya koymaktadır.
Bütün uluslararası ahit ve sözleşmeler bu prensiplere sadık klmıştır.Ancak Irak dahil bir çok ülke bu sözleşmelerin altına imzasını atmakla beraber içeriğine tam ters davranarak insan haklarını hiçe saymıştır. Aslında bu ülkeler bu anlaşmaları imzalar imzalamaz bu prensiplere ters düşen kanun ve uygulamalarının artık geçersiz olması gerektiğini bilmekte ve bu gibi yasalardan bir an önce kurtulmanın yolunu aramanın üzerlerine bir yükümlülük olduğunu, bu davranışta bulunmazlarsa yetkililerin uluslararası hukuk nezdinde sorumlu konuma düşeceklerini bilmekteler.
İnsan hakları asırlar boyunca insanlık ailesinin bir kaygı kaynağı olmuştur.1215 yılında İngilterede ilan edilen Büyük Belge bütün özgür insanlara ve vereselerine temel hürrüyetlerin verilmesini içermekte idi. Arkasından insan haklarının kabulünü öngören Amerika tecrübesi ve 1789 Fransız ihtilalinin insanlar arasındaki eşitliği kabul eden prensipleri ve İstanbulda Gülhane Hatt-i Hümayunu bu hakların bir güvencesi olmuştur.
Irak Türkmenleri insan haklarının güvence altına aldığı en doğal insan haklarından mahrum bırakılmışlar, uluslararası teahütlerin koruduğu hemen hemen hiç bir hakka mazhar olmamışlar ve bu mahrumiyete devlete başkaldırdıkları veya isyana kalkıştıkları için değil sırf Türkmen oldukları için maruz kalmışlardır.
Bu bölümde az olsun çok olsun insan topluluklarının hakkettikleri temel haklara ve Irakta bu haklardan sadece Türkmenler değil, Araplar dahil bütün vatandaşların mahrum kalışına uluslararası sözleşmeleri inceleyerek değineceğiz.
Uluslararsı camia dikta rejimlerinin yaptığı ve yapacağı tahribatı ve iç savaşlarla silahlı münazaaların doğuracağı sonuçları göz önüne alarak Birleşmiş Milletler Genel Kurulu İnsan Hakları Evrensel Beyannamesini kabul etmeden bir gün önce 9 Aralık 1948 tarihinde 260 A-D3 numaralı kararıyla Toplu kıyımın önlenmesi ve cezalandırılmasını 12 Ocak 1951 yürürlük tarihi esasıyla kabul etmiş ve bunu Kurulun ana sözleşmesinin 13. maddesine dayandırmıştı.
Bu karara göre herhangi bir etnik ,milli veya dini grubun sırf bu gruba ait oldukları için katledilmeleri veya bedeni eziyete ve tacize maruz bıraklılmalarını toplu kıyım

fiili olarak görmüş bunu yapan iktidar mensupları, bürokrat veya normal fertlerin cezalandırılması öngörülmüştür.

İNSAN HAKLARI EVRENSEL BEYANNAMESİ:

İnsan hakları Evrensel Beyannamesi 10 Aralık 1948 tarihinde Birleşmiş Milletler Genel Kurulu,nun 217 A-D3 numaralı kararıyla çıkmış ve zulüm ve kahra başkaldırmanın alternatif olmaması için insan haklarının kanun güvencesine alınmasını istemişti.
Birinci Madde bütün insanların hür, haysiyet ve haklar bakımından eşit doğduklarını, akıl ve vicdana sahip olduklarını ve birbirlerine karşı kardeşlik zihniyeti ile hareket etmek durumunda olduklarını içerir. İkinci Madde daha da açıklayıcı olarak herkesin, ırk, renk, cinsiyet, dil, din, siyasi veya diğer herhangi bir inanç, milli veya sosyal köken, servet, doğuş veya herhangidiğer bir fark gözetmeksizin bu Beyannamede ilan bütün haklardan yararlanması gerektiğini hükme bağlamaktadır. Beyanname ayrıca insanların yaşadıkları topraklardaki siyasi ve kanuni rejim dolayısıyla özgür" manda altında olan veya otonomiye sahip olmayan bölgelerde olsalar dahi bu haklardan mahrum edilemiyeceklerini kabul etmektedir.
Beyannamenin önemli prensiplerinden biri 7. Maddeyle getirilen hükümdür. Bu hükme göre herkes kanun önünde eşittir ve kanun korumasından yararlanmalıdır. İnsanların bu hükümlere aykırı her türlü ayrımcı davranışa veya böyle bir ayrımı gerçekleştirmek için yapılacak olan kışkırtmalara karşı korunmalıdır.
İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi öteki bütün uluslararası antlaşmaların bel kemiğini teşkil etmektedir.Bu beyanname 19. Maddesinde yer alan hükümlerle İnsan Hakları örgütlerine ışık tutmuştur:
" Her ferdin fikirlerini benimseme ve açıklama hürriyetine sahiptir.Bu hak fikirlerinden ötürü rahatsız edilmek" ülke sınırlarına bakılmaksızın bilgi ve fikirleri her vasıta ile aramak" elde etmek ve yaymak hakkına sahiptir."

Beyanname her ferdin ülkesinin genel meselelerini direkt veya serbestçe seçilen temsilciler aracılığıyla idare etmek hakkına sahip olduğunu da içermektedir.
Beyannamede önemli kabullerden biri de iktidarların ancak milli iradeyi yansıtma durumunda olacağı ve bu iradenin serbest ve peryodik gizli oylamalarla tecelli edeceği, ayrıca çalışma, sendikalaşma, dinlenme hakkı, Anne ve çocuk hakları, eğitim ve kültürel hayata katkı haklarına yer verilmesi hususlarıdır.
Beyannamenin 28. Maddesi herkesin bu Beyannamede belirtilen ve güvence altına alınan hak ve hürriyetlerin tam uygulanmasını sağlayacak bir sosyal ve uluslararası nizama sahip olma hakkından da bahsetmektedir.
Bu Beyanname 30 maddeden olup her zaman ve her yerde temel hak ve hürriyetlerin savunması için bir güvence olmuştur.

1963 yılı Birleşmiş Milletler Irkçılıkla mücadele Beyannamesi:

Birleşmiş Milletler genel Kurulu 20 Kasım 1963 tarihinde aldığı 904-D18 numaralı kararıyla bütün ırkçılık uygulamalarını ortadan kaldırmayı kabul etti.

Beyanname insanların haysiyetinin kabulü ve insan haklarıyla temel hürriyetlerin korunması prensibine işaret etmekle insanların haysiyet ve haklarda eşit olarak doğduklarının altını çizdi. Buna göre her insan beyannamede güvence altına alınan temel hak ve hürriyetten ırk, renk ve milli köken ayrımı yapılmadan yayarlanabilir.

Bu beyannameye göre ırkçılık veya ırk üstünlüğü prensibine dayalı her türlü inancın bilimsel yönden yanlış olduğu, sosyal yönden tehlikeli ve zalim olduğu tesbit edildi.
Ayrıca bu beyanname Birleşmiş milletlerin dünynın bazı ülkelerinde hala mevcut olan ırkçılık uygulamalarından duyduğu endişeyi dile getirmiş bu gibi uygulamaların bazen yasalar ve idari uygulamalrala devam ettiğine dikkat çekmiştir.Beyanname ile Birleşmiş Milletler acil bir şekilde ırkçı uygulamaların ortadan kaldırılmsı için titizlikle uğraşacağını belirtmiştir.
Bu Beyanname insanlar arasında ırk, renk veya etnik köken yüzünden ayrım yapılmasının insanlık haysiyetine saldırı olduğunu ve bunun Birleşmiş Milletler tüzüğüne ve İnsan hakları Evrensel Beyannamesine aykırı olduğu için kınanması gerektiğini hükme bağlamıştır.
Bu Beyanname ile bütün devletlerin, müesseselerin, cemaat ve fertlerin temel hak ve hürriyetler konusunda ve insanlara yapılan uygulamalarda ırk, renk veya etnik köken yüzünden ayrımcılık yapamıyacağı veya böyle bir ayrımı teşvik edici faaliyetler içinde yer alamıyacağını belirtmiştir.
Beyannamenin 3. maddesi ırk veya etnik köken yüzünden ayrım yapılmasının yasaklanması için gereken önlemlerin alınması gerektiğini ve böyle bir ayrımın özel olarak medeni haklar, vatandaşlık, eğitim, din, meslek ve konut konularında olmaması gerektiğini ele almaktadır. 4. madde ise bütün ülkelerin bu bağlamdaki politikaların gözden geçirilmesini ve böyle uygulamaların ortadan kaldırılmasını öngören yasal düzenlemeleri yapmak durumunda olmasını hükme bağlamaktadır.
5. madde de ırk ayrımı ve bundan kaynaklanan ırkçı izalasyon politikalarının bir an önce bitirilmesini istemekte" 6. madde ise ırk, renk veya milli kökenin vatandaşlık haklarına gölge düşürülmesine yol açmaması ve insanların siyasi haklarını kullanımaktan aciz kalmamalarının temini için gereken önlemlerin alınmasını şart koşmuştur.
Bu Beyanname bir de her hangi bir ırk ayrımı durumunda vatandaşların bağımsız yargı organlarına müracaat edebileceklerini belirtmek yanında her hangi bir ırk üstünlüğü veya imtiyazının propogandasını yapan örgütlerin ve uygulamaların kınanmasını talep etmiştir.

Birleşmiş Milletler kararıyla bütün Irkçılık uygulamalarına son verilmesi Evrensel Beyannamesi:

Bu Beyanname Birleşmiş Milletler Genel Kurulunun 21 Aralık 1965 tarihli ve 2106 XX numaralı olan ve 4 Ocak 1969 tarihinde yürlüğe geçmsi öngörülen kararıyla kabul edildi. Bu Beyanname de eskisi gibi insan haysiyetinin korunması ve özgür olarak yaşama hakkına sahip olduğunu ırk, renk, cinsiyet, dil veya din dolayısıyla ayrıma tabi tutulamıyacağını ve bu gibi uygulamaların yasaklanmasını kararlaştırmıştır.
Beyanname bütün dünya ülkelerinden böyle bir uygulamayı yapmamalarını ve yaşatmamalarını istemekle bu gibi ayrım politikalarını özendiren uygulamalardan da kaçınmalarını talep etmektedir.
Bilindiği gibi bu beyanname Irak hükümeti tarafından da onaylanınca Irak hükümeti Irak Türkmenlerinin kültürel haklarının kabulüne sebep olmuş, ancak Irak

hükümetinin ırkçı asimilasyon politikaları yüzünden bir sene gibi kısa bir müddet içinde geri lınmış ve yürürlükten kaldırılmıştır.

Uluslararası Medeni, Politik, Ekonomik, Sosyal Ve Kültürel Haklar Antlaşması:

Birleşmiş Milletler Genel Kurulu 16 Aralık 1966 tarihinde 220A ve 2200 D-21 nolu kararlarla iki ahit,e de imza atmıştır. Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar ahdi tüzüğün 27. maddesine göre ve 3 Ocak 1976 da uygulanmak üzere, ikincisi ise Medeni ve Politik haklar konusunda olup 49. madde gereğince ve 23 Mart 1976 tarihinde uygulamak üzere çıkarılmıştı.
Her iki antlaşma bütün halkların kendi kaderlerini belirlemeleri hakkını ve antlaşmada taraf olan bütün ülkelerin bu temel haklara saygı göstermesi ve koruması gerektiğini içermektedir. Ayrıca ırk, renk, cinsiyet, dil, din veya politik olsun olmasın fikir hürriyeti bu antlaşmalarla güvence altına alınmıştı.
Antlaşmaların 19.maddesi İnsan Hakları Evrensel Beyannamesinde olduğu gibi insanların kendi fikirlerini benimsemelerini ve bunu açıklamakta her hangi bir baskıya maruz kalmamaları gerektiğini içermektedir. 20. madde ise ırkçı görüşlerle her hangi bir milli veya dini topluluğa nefret göstermek veya nefrete teşvik etmekle düşmanlık ve kaba kuvvete davetin yasaklanmasını öngörmüştür.

Irk Ayrımını yasaklayan 1973 yılı Uluslararası Antlaşması:

Bu antlaşma Birleşmiş Milletler Genel Kurulunun 30 Kasım 1973 tarihli 3068 D-28 kararıyla 18 Temmuz 1976 uygulama tarihli olarak tüzüğün 15. maddesi gereğince karara bağlanmış ve imzaya açılmıştır.
Bu antlaşmanın birinci maddesine göre antlaşmayı imzalayacak ülkeler ırk ayrımının bir insanlık suçu olduğunu ilan etmekte ve ırk ayrımı ve ırkçılık babında olan uygulama ve politikaların ikinci maddede belirtildiği şekliyle uluslararası hukuka ve Birleşmiş Milletler tüzüğne ters düştüğünü açıklamakta ve barış ile uluslararası güvenliğini tehlikeye düşürdüğünü kabul etmektedir. Bu antlaşmayı kabul eden ülkeler ırk ayrımı yapan örgüt ve fertlerin de suç işlediklerini kabul ettiklerini belirtmektedir.
İkinci madde bu suçları sıralıyarak bunların arasında etnik gruplara bağlı fert veya cemaatlerin hayat ve şahsi hürriyetlerine kastedilmesi, öldürülmeleri, eziyete maruz bırakılmaları, zorunlu biçimde kötü koşullarda ölüme terkedilmeleri, ülkenin siyasi, sosyal, ekonomik ve kültürel hayatına katılımlarının önlenmesi, çalışma ve eğitimden mahrum bırakılmaları, ülkeyi terketme veya ülkeye geri dönmelerinin önlenmesi ve fikirlerini açıklamaları konularını saymıştır.
6. madde de üye devletlerin ırk ayrımını yasaklama ve bu uygulamaları cezalandırma doğrultusundaki Güvenlik Konseyi kararlarını kabul etmeyi teahüt ettiklerini içermektedir. 19 maddeden oluşan bu antlaşma vatandaşların ayrıma tabi tutulmadan haklarını kullanmakta güvence altına alındıklarının diğer bir temeli de tesis etmiştir.

1978 Yılı Irk ve Irkçılık Beyannamesi:

Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü genel kurulu da 27 Ekim 1978 tarihinde ve 20. devresi sonunda ırk ve ırkçılıkla ilgili bir beyanname yayınlayarak bütün halk ve insan topluluklarının medeniyete katkıda bulunduğunu belirterek İnsan Hakları Evrensel Beyannamede ve Irkçılığı ve Irk Ayrımını yasaklayan belgelere rağmen bu bağlamda bir çok uygulamalar olduğundan kaygılı olduğunu gösterdi. Bu Beyanname dünyada hala ırkçı uygulamaların varolmasının endişe ile izle izlendiğini ve bu uygulamaların derhal ve vakit geçirmeksizin kınanması gerektiğini izah etti. Örgüt, beyannamede bu gibi uygulamaların yeni uluslararası düzene uygun olmaması yanında İnsan Haklarına bir saldırı olacağını ve bu uygulamaların aynen toplu kıyım cinayetleri gibi cezalandırılması gerektiğini tesbit etti.
Beyannamenin 6. maddesi insan haklarının korunmasında en büyük rolün devletlere düştüğünü ve ırk ayrımını kökünden yok etmek için yasal ve idari önlemler almak drumunda olduğunu ifade etti. 9. madde ise bütün insanların ve halkların ırk, renk ve köken farklılıklarına bakılmadan haysiyet ve haklarda eşit olduğunu tekrarlayarak buna karşı olan uygulamaların devletler hukukuna aykırı olduğunu belirtti.
Bu beyanname 10 maddeden oluşarak ilan edildi ve insan haklarını savunan örgütlerin destek ve beğenisini kazandı.

1981 Yılı Aşırılık ve Din-İnanç esaslarına göre ayrımcılığı yasaklayan Beyanname:

Birleşmiş Milletler Genel Kurulu 25 Ekim 1981 tarihinde bu beyannameyi 36.55 numaralı kararıyla ilan edip bütün insanlık ailesindeki eşitlik ve haysiyet kavramlarına yer vererek fikir, vicdan ve inanç hürriyetini güvence altına alarak bu konularda ayrım yapmayı kınadı. Beyanname ibadet etme ve dini toplantılar yapmak dahil hayır kurumlarının korunması ve eğitimin serbest bırakılmasınıistedi.
8 maddeden oluşan bu beyanname fikir ve inanç hürriyetinin korunması ve etnik veya dini sebeplerle ayrım yapmanın yok edilmesi yolunda Birleşmiş Milletler prensipleri Ve İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi,nin getirdiği fikirleri kuvvetle destekledi.

UNESCO örgütünün Beşeri gen ve insan hakları Evrensel Beyannamesi:

Birleşmiş Milletlere bağlı UNESCO mrgütü 11 Kasım 1997 tarihinde bu beyannameyi yayınlayarak insan ailesinin genetik özelliklerinin korunması ve insan haysiyetine aykırı olan deney ve araştırmaların caiz olmadığını vurgulayarak insanlara genetik özelliklerinden dolayı hakaret etme veya ayrım yapmanın ve bu gibi toplulukların temel hak ve hürriyetlerinin gasbedilmesinin mümkün olamıyacağını açıkladı.

İslami İnsan Hakları Beyannamesi:

1999 yılında İslam Konferansı Örgütünün Dışişleri bakanları Kahirede yaptıkları toplantıda bir İslami İnsan Hakları Beyannamesi yayınladılar. Bu beyannamenin birinci maddesi insanlığın aslında bir aile olduğu ve insani haysiyet ve görevlerle yükümlülüklerde eşit olduğunu, insanlar arasında ırk, renk, dil, cinsiyet, dini inanç ve siyasi görüşlerinden ötürü ayrım yapılmasının kabul edilemez olduğunu belirtti.

Ayrıca beyanname kadınlar ve erkeklerin haysiyet, hak ve görevlerde eşit olduklarını ilan ederek her insanın nefsi, dini ehli ve fikir hürriyetinin güvenceye alınmış bir şekilde yaşama hakkına sahip olduğunu, ülkesinin kaderinde söz sahibi olması gerektiğini vurguladı.

2001 Yılı Irkçılığa karşı Kahire Beyannamesi:

19-22 Temmuz 2001 tarihinde ırkçılığa karşı evrensel konferans hazırlıkları çerçevesinde Bölgesel Arap hazırlık Kongresi, Kahire Beyannamesiyle bütün ırkçı söylem ve uygulamaları kınayarak kültürel ve dini ayrıcalık ve çoğunlukların korunmasını istedi.
Beyannameni ikinci bölümü Arap hükümetlerinin milli, etnik, kültürel, dini ve mezhebi azınlıkların korunmasında pek başarılı olmamaları yüzünden ayni ülkelerde yaşayan insanlar arasında ekonomik, kültürel ve sosyal dengesizliklerin oluşumuna sebep oldukları ve bunun doğal neticesi olarak iç savaşlar ve çatışmaların meydane geldiğine dikkati çekti. Bu uygulamalar tabi ki beraberinde geniş ölçülerde insan hakları ihlallerini de getirerek düşmanlıkların körüklenmesine ve barışın yara almasına sebep olmuştur.
Kongre ayrıca başta tam eşitlik olmak üzere insan haklarının korunması ve güvenceye alınmasıyla siyasi, kültürel, ırki ve dini çoğulculuğun korunması ve vatandaşlık haklarının teminat altına alınması prensibine de yer verdi. Çıkarılan beyanname bütün dayatma ve sindirme politikalarını ve Arap ülkelerinde azınlıklara saldırıyı kınadı, ayrıca toplu kıyım ve zorunlu göç ve özgürlükleri yoka saymanın kabul edilemiyecek olduğunu açıklayarak azınlıkların korunması ve Birleşmiş Milletler Azınlık Hakları Bildirgesindeki haklarını tam olarak kullanmalarına yardımcı olunmasını istedi.

2001 Durban"Güney Afrika" ırkçılıkla mücadele konferansı:

Irkçılık ve yabancılara nefret edilmesiyle mücadele edilmesi evrensel kongresi 31 Ağustos- 7 Eylul 2001 tarihinde Güney Afrikanın Durban kentinde yapıldı. Ortadoğu münazallarının ve anti samism tartışmalarının geniş fikir ayrılıkları gölgesi altında yapılan kongre ara çözümler bularak iki beyannameyi benimsedi. İlk beyanname bir prensipler deklarasyonu öteki ise 160 katılımcı ülkenin kabul ettiği ırkçılıkla mücadele beyannamesi idi.

AZINLIKLARIN KORUNMASI

Türkmenler ve Kürtler kendilerine verilen AZINLIK vasfını hiç sevmemişler ve Irak,ın genel prespektifi içinde esas konuma sahip milletler olduklarını hissetmişlerdir. Bu sebepten dolayı Irak,ın manda rejiminden kurtulup Cemiyet-i Akvama girişini temin etmek için verdiği teahüdü de bundan dolayı çok hoşnut olarak karşılamımışlardı.
Ancak Irakta en büyük topluluğun Araplar olduğunu kabul etmek lazım. Hal böyle iken öteki milli topluluklar da haliyle azınlık olarak kabul edileceklerdi.
Kürtler bu konumu hafifletmek için çaba göstermiş ve kendilerinden geçici anayasalarda Vatanın Ortakları olarak bahsettirmeyi başarmışlarsa da anaysanın öteki maddeleri vatandaşlar arasında milliyet, dil veya kökenden ötürü ayrım yapılamıyacağını hükme başlamıştır. Böylece temel hak ve hürriyetlerde doğal olarak ekseriyetle azınlık arasında bir fark doğmayacaktı.
Ancak medeni insanlık camiası çoğunluğun azınlığa musallat olması ihtimalini ve çoğunluk tarafından olmasa da politikacılar tarafından siyasi gerekçeler ve inanç nedeniyle azınlıkların mağdur duruma düşürülebileceği imkanını görerek azınlıkların korunması ve ırk ayrımı ile toplu kıyımların uluslararası cinayet olarak kabul edilmesi cihetine gitmiştir.

Milli Azınlıklara mensup bireylerin haklarına yönelik 1992 Beyannamesi:

Birleşmiş Milletler Genel Kurulu 18 Aralık 1992 tarihinde aldığı 47-135 numaralı kararıyla Milli ve Etnik Azınlıklar ile Dini ve Lisan Azınlıklarıa mensup şahısların haklarını garantiye alan Beyannameyi kabul etmiş ve açıklamıştır. Etnik, dini ve milli azınlıklara mensup şahısların hakları konusundaki Uluslararası Ahit,in 27. maddesinden ilham alarak birinci maddesinde bütün ülkelerin azınlıkları korumayla yükümlü olduklarına karar vermiştir. Bu karara göre azınlıkların etnik konumları, kültürel , dini ve milli kimlikleri korunacak ve bu kimlikler desteklenecekti.
İkinci madde milli, etnik ve dini azınlıklara mensup şahısların kendi kültür varlıklarını yaşamaya hakkı olduğunu ve açık olsun gizli olsun kendi lisanlarını kullanmakta serbest olduklarını hükme bağlamış, ayrıca ülkenin kültürel etkinlikleri, dini sosyal ve ekonomik hayatına katkıda bulunmaları uygun bulunmuştur.
Bu beyannamenin en önemli prensiplerinden biri de azınlıklara mensup şahısların milli ve bölgesel platformlarda kendi azınlıklarını ilgilendiren kararlarda rol oynamaları, katkıda bulunmaları ve kendi bölgeleriyle ilgili kararlara katılımlarının sağlanması olayıdır. Bu azınlıklar bahsi geçen beyannameye göre kendilerine özgü konseyler teşkil ediğ bunları devam ettirebileceklerdi.
Zaman zaman hükümetler veya bazı teorisyenlerin milli azınlıkların başka ülkelerdeki milli topluluklarla olan ilişkileri polemik haline dönüştürülmüştü. Bu gibi

bağlantıların esas vatanlarındaki fikir mozaiğini ve kültürel hareketi zenginleştireceği gözardı edilmişti.

İşte bu beyanname bu polemiğe son noktayı koyup önemli ve bağlayıcı bir hüküm getirerek ikinci maddenin beşinci fıkrasında şu hükme yer vermişti:
" Azınlıklara mensup olan şahıslar cemaatlerinin başka fertleriyle ve başka azınlıklara mensup şahıslarla ilişki ve serbest iletişim kurma hakkına sahiptirler.Ayrıca ayrım yapılmadan ayni milli, etnik, dini bağları veya lisan bağlarını paylaşan öteki devletler vatandaşlarıyla hudut aşırı ilişkiye girmekte serbesttirler."

Milli, dini veya etnik azınlıklara mensup şahısların haklarını koruyan beyannamenin etkin konfirmasyonu:

Birleşmiş Milletler Genel kurulu 12 Aralık 1997 tarihinde 52-123 numaralı kararıyla adı geçen beyannamenin konfirme edilmesini ve azınlıklara mensup şahısların temel hak ve hürriyetlerini serbestçe ve etkili biçimde kullanmalarının teminini hükme bağladı. Buna göre etnik, milli ve dini azınlıklar kanun önünde eşit olarak serbest olacaklar ve bu ayrıcalıklarından dolayı kendilerine her hangi bir ayrım yapılmayacaktır.
Karar bütün ülkeleri bu hakların korunması için gereken önlemleri almaya ve iradeyi kullanmaya çağırdı.
Görüldüğü gibi bu beyanname devletlerde yasama veya yürütme organlarının bu haklara aykırı olarak hareket edebilecekleri ihtimali veya bir azınlığın öbür azınlığa musallat olabileceği ihtimalini görmüş ve beşinci maddesinde insan haklarının korunması, tolerans ve anlaşmanın hakim kılınması prensibinin hem hükümetler hem d birbirleri arasında azınlıkların görevi olduğunu hükme bağlamıştır.

Milli Azınlıkların Korunması hakkında Genel Çerçeve anlaşması-1994:

Bu anlaşma Kasım 1994 tarihinde Strasburg,da Avrupa Konseyi tarafından açıklanmış, Avrupa Konseyine üye ülkelerle 9Ekim 1993 yılı Viyanna beyannamesine göre anlaşmayı onaylayacak ülkeleri hükümlerine bağlamıştı. Bilindiği gibi bu beyanname Avrupa devlet ve hükümet başkanları tarafından onaylanmış ve bu ülkelerde yaşayan azınlıkların korunması yükümlülüğünü getirmişti.
Anlaşmaya göre milli azınlıkların temel hak ve hürriyetlerinin korunması uluslararası güvenceye alınan insan hakların bölünmez bir parçasıdır. Bu bağlamda azınlık mensupları kültürel ve sosyal haklarını hiç bir engel olmadan kullanacaklardır. Devletler azınlık mensupları dahil bütün vatandaşları eşit olarak görecek ve dil veya ırk özelliği nedeniyle ayrım yapılmadan eşitlik sağlanacaktır. Azınlıklarla Çoğunluk mensupları arasında ekonomik, sosyal ve siyasi fırsatlar da eşit olacaktır.
Bu anlaşma insani ilişkilerde temel unsurun karşılıklı saygı olduğunu ve anlayış ve toleransın doğru diyaloglar için hayırlı vesile olacağını kabul etmiştir.

İNSAN HAKLARI VE AZINLIKLARIN KORUNMASI KONUSUNDA IRAK,IN UYGULAMALARI

Irak hükümetleri bütün bu uluslararsı anlaşma ve ahitlerde güvenceye alınan ve İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi ile kabul edilen temel hak ve hürriyetlerin hemen hemen hepsini hiçe saymış ve Türkmenler dahil bütün toplulukların temel haklarını gasbetmiştir.
Uluslararası Af örgütü veya İnsan Hakları Organizasyonları ile İnsan Hakları Gözetim Komisyonlarının yanında Birleşmiş Milletlerce teşkil edilen tahkikat ve Araştırma komitelerinin raporlarına bakacak olursak Irak hükümetlerinin bu bağlamda işledikleri cinayetlerin vehameti açık bir şekilde göze çarpacaktır.

Amerika Birleşik Devletlerin Dışişleri Bakanlığının 1999 yılı raporu, Irak hükümetinin akıl almaz uygulamalarını ve bu arada Kerkük,de Araplaştırma ve asimilasyon politikasını gözler önüne sermektedir. Bu rapor konutlara zor kullanılarak girilmesi, Türkmen ve Kürtlerin ana topraklarından uzaklaştırılmaları ve azınlıkları yurtlarını terk etmeye mecbur etmek için çocukların rehin tutulmaları konularına açıklık getirmektedir.
İkinci Körfez savaşından sonra insan hakları komisyonları ve insan haklarını araştırmak için görevlendirilen özel raportörün raporları yıllar boyu bu uygulamaları tesbit etmiş olduğu gibi 2001 yılı Irakta İnsan Hakları durum raporu da Irak hükümetini insan haklarına saygılı olmaya ve milli ve dini azınlıkların temel haklarına olan ihlallerini durdurmaya çağırmıştı. Bu arada rapor derhal Kürt, Asuri Ve Türkmenlere karşı yapılan mezalimin durdurulmasını, Kerkük ve Hanekinden olan zorunlu göçlerin ve güneydeki Ahvar bölgesindeki sulu arazi sakinlerine karşı uygulanan politikaların değiştirilmesini önemle talep etmişti.
2002 yılı raporu da insan hakları ihlallerini ve Türkmenlerle öteki milletlerin çektikleri eziyetleri detaylı olarak açıklamış, zorunlu göç, Altu Köprü ve Tuz Hurmatu gibi Türkmen şehirleri etrafında milli konumu değiştirmek için iskan bölgeleri tesisi ve Türkmen şehirleri, köyleri ve semtlerinin isimlerinin değiştirilmesi konularına dikkat eçkmişti.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

Türkmenlerin Siyasi Mücadelesi

Irak Türkmenlerinin Siyasi Mücadele Tarihi

Irakta ilk ulusal hükümetler kurulduğunda etnik katılıma yer verildi. Bu bağlamda 25 Ekim 1920 tarihinde Bağdat eşrafı reisi Aburrahman el-Geylani başkanlığında ilk geçici hükümet kurulunca Türkmenlerden İzzet Üaşa Kerküklü Milli Eğitim ve sağlık bakanlığına atandı. Kerküklü daha sonra 29 Ocak 1921 de kurulan ikinci hükümete bayındırlık bakanı olarak atandı, ancak Nisan 1922 tarihinde istifa ederek Türkmenlerle Irak hükümetleri arasındaki uçurumun başlangıcına şahit oldu. Kerküklü,den sonra oldum olası Irak hükümetlerine hiç bir Türkmen bakan alınmadı.
Kerkük ve öteki Türkmen bölgelerinde milli ruhun şahlanmasını önlemek için İngiliz kuvvetleri bir mesaj ulaştırmak isteyerek lejyoner Tiyari kuvvetlerini de alet ederek 4 Mayıs 1924 sabahı Kerkük,ün büyük çarşısında bir kavga çıkararak olayları başlattı. İngiliz kuvvetleri bu kavgadan sonra kışlalarına çekilip tekrar büyük kuvvetlerle şehre dönmüş ve Tiyarilere de serbest hareket emri vererek yağma ve saldırılara başlayarak Türkmenleri evlerine kadar takip ederek ailelerinin gözü önünde katletmeye başladılar.
Irak polis kuvvetleri araya girerek sokağa çıkma yasağı ilan etti Bunun başlıca sebebi hükümet çevrelerini yüzlerce Türkmenin köylerden şehir merkezine yöneldiğini ve soydaşlarını korumaya ve destek vermeye kararlı olduklarını görmesi idi. Bunu önleyen hükümet güçleri uçaklarla Türkçe kaleme alınan bildiriler atarak ehaliyi sükünete çağırdı. Milli infial karşısında zararları tesbit etmek için bir komite kuran hükümet, zarar görenlere adil tazminat verileceğini vadetti. Gerçekten de Irak hükümeti zarar gören veya hadiselerde hayatını kaybedenlerin ailelerine dağıtılmak üzere bir miktar nakit tahsis etse de o zamanın yetkilileri ve Belediye Başkanı bu tahsisatın çok az bir miktarını dağıtarak geriye kalanı zimmetlerine geçirdiler.
Bu kasvet Türkmenleri sindirmeye yetmeyince ve hükümet güçleri bazı aydın kişiler ve öğretmenlerin Türkmenleri temel haklarını savunmaya çağırdıkların görünce bunlardan bir kısmını ürgüne göndererek özel olarak Basra ve Nasiriye gibi güney vilayetlerine tayin ederek buralarda iskan etmeye mecbur etti. Bu vilayetlerin uzaklığı ve oradan Kerkük,e ulaşmanın zor olduğunu hesaplayan hükümet olayların durulması ve sakinleşmesini bir süre bekledikten sonra bunların tekrar Kerkük,e dönmelerine izin verdi. Ancak bunlardan bir bir kısmı zaten daha önceden istifa ederek Kerkük,e kendi imkanlarıyla dönmüşlerdi.
Hükümet bu uygulamayı 1936 yılında yaşanan olaylardan ve Reşit Ali Geylani,nin 1941 yılındaki ayaklanması hadiselerinden sonra da yapmış, özel olarak öğretmenlerin uzak vilayetlere tayinini çıkarmıştı. Bu tayin edilenlerin başında milli ruhu körükleyen ve Yerel Lisanlar kanunun doğru bir şekilde uygulanmasını isteyenler öğretmenler geliyordu.

12 Temmuz 1946 tarihinde Irak polisi Kerkük,ün Gavurbağı denilen bahçelerinde miting yapan ve bu mevkide aileleri ve çocuklarıyla birlikte toplanan Irak Petrol Şirketi işçileri üzerine ateş açarak bir çok ölü ve yaralı bırakarak çekildi. Kerkük,de yayılan infial ve kızgınlık üzerine Irak hükümeti bir tahkikat komisyonu kurarak işten çıkarılan işçilerin tekrar işlerine dönmelerini kararlaştırdı ve olaylara sebep olanlardan bir kısmını tutukladı. Ancak tutuklanan polislerin hepsi düzmece bazı yargılamalardan sonra serbest bırakıldı.
1950 yılında Irak hükümeti Kerkük ve öteki Türkmen bölgelerindeki eğitim müdürlüklerine gönderdiği genelgede Türkçe tedrisatın durdurulması ve Türkçe ders açıklamalarının azaltılmasını istemişti. Bölgedeki kültürel tesislerin sindirilmesi çabaları içinde 1954 yılında Tuz Hurmatu,da Türkçe kitap ve dergilerin dağıtımını sağlayan kitabevi yakıldı.
1957 yılında nüfus sayımı yapılmadan hükümet çevreleri Kerkük, Erbil ve başka Türkmen bölgelerinde Türkmen mevcudiyetini ve dürüst bir saım isteyenleri sindirmek için bazı tutuklamalar yaparak genellikle Türkmenlerin oturdukları kahveler gözetim altına alınarak Türkmen ailelerin korkması ve nüfus sonuçlarının çarpıtılması istendi.
1958 Temmuzunda yapılan darbden sonra Irakta cumhuriyet kurulmuş ve bundan ümitlenen Türkmenler artık bütün vatandaşların eşit olarak temel hak ve hürriyetleini kullanacak bir konuma geleceğini beklemişlerdi.Bu arada Türkmen aydınlarından bir ekip bu ümidi yansıtarak çıkardıkları haftalık gazeteye " Beşir" ismini vermişlerdi. 23 Eylul 1958 tarihinden yayın hayatına giren bu gazete 17 Mart 1959 tarihinde yayınlanan 26. sayısını çıkardıktan sonra resmi bir kararla kapatıldı.
Darbeden iki hafta sonra bir Türkmen heyeti Bağdat,da yeni idareyi kutlamaya gitti. Bu heyete Kerkük, Erbil, Musul, Telafer, Tuz Hurmatu, Kifri ve öteki Türkmen ilçe ve kasabalarından katılan bir çok Türkmen vatandaş katıldı. Geceleri sokağa çıkma yasağı uygulamasının devam etmesine rağmen özel izin alınarak gece yola çıkan kafile yüzlerce arabayla sabah erken Bağdat,a vararak "Yeni Bağdat" bölgesinde belirlenen bir noktada bekleyerek sokağa çıkma saatlerinin sona ermesini ve halk lideri Ata Hayrullah,ı beklemeye koyuldu. Türkmen lider, heyete Mühendislik fakültesi önünde belirli bir yere kadar öncülük etti. O noktada Bağdat,da bulunan Türkmenlerin de katılımı sağlanarak, dövizler ve pankartlar açılarak yeni hükümetin karargahı olan savunma bakanlığı binasına yönelmeye başlandı. Darbenin lideri Başbakan Abdul-Kerim Kasım heyeti karşılayarak bakanlığın büyük salonunda bir konuşma yaparak Iraktaki bütün milletlerin kardeşçe yaşamalarından bahisle Türkmenlerin de artık temel hak ve hürriyetlerine kavuşacaklarının müjdesini verdi!
Ancak özel olarak Kerkük,de Türkmenleri kışkırtmak için türlü çabalar sarfedilmeye başlamış ve bu sinsi politika uygulanmaya başlamıştı. Türkmen kahve ve kıraathanelerine saldırıların ardı arkası kesilmiyor ve Türkmen aydınları taciz ediliyordu. Şehrin korunmasıyla görevli askeri cihetlerin karşı koymasına rağmen Kerküke ziyaretine izin verilen Mustafa Barzani,nin ziyareti esnasında üzücü olaylar yaşanarak İnzibat Amiri Hidayet Arslan 25 Ekim 1958 tarihinde bir kalp krizi sonucu hayatını kaybetti. Sevilen bir Türkmen şahsiyeti olan Arslan,ın vefatı Türkmenler arasında büyük üzüntü ve kızgınlık yaratarak şiddet olayları ve çatışmaların başlamasına yol açtı. Cenaze sırasında yaşanan gösteriler üzerine askeri güçler bazı göstericileri ve öğrencileri tutuklayarak olayları bastırmaya kalkıştı. Arslanın ölümünün kırkıncı gününde yaoılan anma töreni de onbinlerce Türkmenin katıldığı bir gövde gösterisine dönüştü.Bağdat radyosu Türkmence Kısmının açılışı Türkmen Milli haklarının bir dönüm noktası oldu. 1 Şubat 1959 da Türkmen Bayan spikerin "Burası Irak cumhuriyeti Radyosu..Türkmence Kısmı" anonsu yüzbinlerce Türkmenin

coşkulu tezahuratıyla karşılandı. Bu yayın ilkin yarım saat olarak başlatıldı, sonraları ört sate kadar uzatıldıysa da Baas rejimi döneminde azaltılmaya ve o çok değerli edebi ve kültürel içeriğinden yoksun bırakılmaya terk edildi. Televizyonda da Türkmence yayın Kültürel hakların kabulünden sonra genişletildiyse de gitgide azaltılarak anlamsız bir konuma sokuldu.

Öğrenci Birlikleri seçimleri de Irakta başgösteren komünist yayılmacılığının önüne bir set germişti. Kerkük,de yapılan ilk orta ve lise okullarının Talebe Birliği seçimlerinde bütün sandalyeleri Türkmenler kazanınca hükümet çevrelerini bir telaş sardı. Haliyle bütün okulların Talebe birliği başkanlarının yanında Genel başkan da Türkmenler arasından seçilmişti. Arkasından Öğretmenler sendikası seçimleri geldi ve bu seçimlerde Bütün Irak vilayetlerinde Komünist listeler kazanmışken sadece iki vilayet direnmiş ve komünizme teslim olmamıştı: Kerkük ve Ramadi. Kerkük listesini Türkmenler, Ramadi,yi ise Milliyetçi Araplar kazanmıştı.

Türkmen kadını da komünist dalgaya gögüs germe de geri kalmamıştı, Komünist eğilimli Irak Kadınları Genel Birliği listeleri bütün vilayetlerde kazanırken Kerkük buna geçit vermemiş ve komünist propoganda ve eğilimlere prim verilmemişti. Belediyeler Bakanı Nezihe Düleymi Kerkük,e yaptığı ziyarette Kerkük kadınlarıyla toplanmak istemiş, ancak duyduklarından kızgınlık duyarak toplantıyı apar topar terketmiş ve yoldaşlarına Kerkükte parti sloganlarını yerleştiremedikleri için çıkışmıştı.

Buna karşın Komünizm dalgasına karşı koyan Cumhuriyet Kadınları Örgütü büyük ilgi görmüş ve Kerkük,deki sorumluları yoğun katılımı nedeniyle dehşete düşürmüştü.Bu örgüt yıllar boyu çok büyük hizmetlere imza atarak Kerkül,de ve civar köylerde aileler ve öğrencilere unutulmaz hizmetler götürmüştü.

Bu arada Türkmenlere karşı düzenlenen antrikaların ardı arkası kesilmiyordu. Kerkük,de etnik yapının değiştirlmesi ümidini güden güçler Bağdattaki merkezi idareye türlü itham ve isnatlar ulaştırmaya devam ediyordu. Bu bağlamda Türkmenlerin ileri gelenlerinin evlerine baskınlar düzenliyerek sözde ruhsatsız silahları aramak üzere bir teftiş kurulu görevlendirildi.

Bir kaç subaydan oluşan Kurul, 26 Aralık 1958 tarihinde Kerkük,e uçakla vardı. Ayni tarihli Genel Askeri Hükümdar,ın 393 numaralı telgrafı gizli tutulan bazı evlere baskın düzenleneceğini bildiriyor, ancak Kerkük,de askeri ve sivil idareler bunların hangisi olduğu konusunda bilgilendirilmiyorlardı. Ancak bazı sivillerin bundan haberdar oldukları aşikardı. Nitekim 40 kişilik bir Türkmen karşıtı topluluk bu evlere Kurul dahi gelmeden önce gelmiş ve çevrelerinde toplanmıştı. Bunlar kapıları kırarak veya bahçe duvarlarından atlayarak bu evlere girmişti. Kurul ile birlikte gelen polis komiseri daha sonra verdiği raporda 42 kişinin ismini vererek bunların yaptıkları tahribattan bahsetti.

Aranan evler, ilk üçü Türkmen olan İbrahim Neftçi, Emekli Albay Ata Hayrullah, Emekli Doktor Albay İhsan Hayrullah ve anti komünist Asuri bir General olan Şlimon Hoşaba,nın evleri idi. Arananlar bulunmayınca evlerden bir kaç mutfak bıçağı ve Ata hayrullah ve İhsan hayrullah,ın evlerinden iki kayıtlı ve ruhsatlı tabanca alınmıştı. Bunlar çok kötü şartlarda Bağdat,a götürülerek gözetim altına alındılar. Emniyet Genel Müdürlüğünde gerçekler hemen ortaya çıkınca tutuklular hemen salıverildi ve Kerkük,e döndüler. Bunları karşılamak için de hemen hemen bütün Kerkük sokaklara döküldü.

1959 Kerkük Katliamı

Musulda 1959 General Şevvaf,ın ayaklanmasından sonra Kerkük,de ikinci tümen komutanı olan General Nazım Tabakçalı görevinden alınmış" yerine komünist gruplara yakınlığı ile tanınan General Davut Canabi atandı. Canabi, Kerkük,e ayak basar basmaz Türkçe yayınlanan gazetelerin çıkışını yasakladı. Böylece Beşir" Afak ve Belediyenin Türkçe olarak yayınladığı "Kerkük" gazetesinin yayınına son verildi.
Bu gazetelerin başyazarları ve idarecileri işe onlarca avukat, doktor ve işadamının sürgüne gönderilmesi ve güney vilayetlerinde göz hapsinde tutulmaları kararlaştırıldı.
Bu plan uygulandıktan sonra Canabi,nin özel emriyle sadece Türkmenlere ait konut ve iş yerlerine baskınlar düzenlenerek silah araması yapıldı. En ufak bir silah parçasının bulunduğu evlerin aile reisleri hemen tutuklanarak sürgüne veya hapse gönderildi. Böylece Türkmenlerin tamamen silahtan arındırılmaları ve kendilerini savunacak en ufak bir imkana sahip olmamaları temin edildi.
1959 Haziranında komünist dalgası biraz geriler gibi oldu, daha doğrusu insanlara böyle geldi. Bu kapsamda Kerkük,den sürgüne gönderilen Türkmenler geri gelmeye başladılar. Tasarlanan plandan ve kendilerini tam bir ay sonra beklemekte olan akibetten habersizdiler.
Bazı Kürt yayınları ve gizli bildirileri Türkmenlerin ve Arapların kışkırtılmalarını açıkça istemekteydi. Bu bildiri ve yayınların bir bölümü emniyet müdürlüklerinin eline de geçmekte geçikmedi. Bunlar gereken raporlar eşliğinde Başbakan Abdul-Kerim Kasım ve Genel Askeri Hükümdar,a iletildiyse de göz ardı edilip üzerinde durulmadı.
Bu arada General Canabi bir toplantıya katılmak üzere Bağdat,a çağırılmıştı. Toplantıdan sonra kendisinin Kerkük,e dönmesine izin verilmemesi Türkmenler nezdindeki ümitleri artırdı. Komünist Ve Particiler "Kürdüstan demokrat partisi" mensupları buna içerlemiş, hatta Cenabi,nin geri dönmesini isteyen heyetlerin Bağdat,a akın ettiği görülmüştü. Ancak Kasım bu talebi reddederek tümenin komutasını General Mahmut Abdul-Razzak,a teslim etmeyi kararlaştırdı.
14 Temmuz 1959 tarihinde Darbenin ilk yıldönümü münasebetiyle kutlama hazırlıkları yapılıyordu. Türkmenlerin bürokrat ve mesleki sendikalar mensuplarından olan doktorlar, Avukatlar, memurlar ve işçiler bir hazırlık komitesinin düzenlediği resmi geçite katılacaktı. Şehrin etnik konumu dolayısıyla bu resmi geçite de katılanların çoğunluğu haliyle Türkmenlerden oluşuyordu.
Resmi geçit,e katılmamakta olan Türkmen vatandaşların esnafı, gençleri ve öğrencileri bir halk gösterisi düzenleyerek resmi kutlamaları zenginleştirmek istediler.
Resmi yürüyüşe katılanlar Büyük Çarşının giriş noktasındaki eski köprüye varıp Korya semtinde Atlas caddesi istikametin doğru köprüden geçmeye başladılar. Bu arada halk yürüyüşü de Mecidiye caddesinin sonlarına varmış, tam polis müdürlüğünün önündeki meydandan kıvrılıp Atlas caddesine geçecek ve resmi yürüyüşe katılmaya hazırlanıyordu. Tam bu zamanlamada ve resmi yürüyüşün öncüleri Garbiye Orta okulu hizasını geçip 14 Temmuz kahvesinin önüne gelmişti ki bir el ateş edildi, arkasından hemen otomatik silahların ateş kustuğu duyuldu. Ve sonradan planlanmış olduğu sabit olduğu üzere ellerinde döviz taşıyanların bir kısmı dövizleri yere atarak otomatik silahlarını çıkararak ateş etmeye başladılar. İlk beş dakika içinde 14 Temmuz kahvesi basıldı. O arada olup bitenlerden habersiz olarak kutlamalara katılanlara su ve içecek dağıtmı ikramını yapan kahve sahibi ve Kerkük1ün has evlatlarından olan Osman Hıdır hunharca katledildi.

Hemen sokağa çıkma yasağı anonsları devreye sokularak insanların evlerine kapanmaları sağlandı. Ancak sokağa çıkma yasağına tabi olmayan ölüm ekipleri sokakları dolaşıyor ve ölüm saçıyordu. Tam orta çağlarda yaşanan bir manzaraya uygun olarak şehir üç gün boyunca yağmaya tabi tutuldu. Bu arada daha önceden tesbit edilen evlere yıldırım baskılar düzenlenerek Türkmenlerin lider kadrosunun tasfiyesi planı işleme kondu.

Bir sene önce Bağdat,da yaşanan facia tekrar yaşanıyor, Türkmenlerin aydın kesiminden ve memleket ruhuyla kalbi çarpan esnaf ve gençlerden ele geçen emen akla alınmaz yöntemlerle öldürülüyor, onunla da kalmayıp cesetleri sokaklarda sürüklenerek arabaların arkasına takılıyor veya elektirik direklerine asılıyordu. Türkmenlere ait bütün işyerleri kundaklanarak yağma ediliyor, başta Atlas ve Alemeyn sinamaları olarak sinama binaları havan toplarıyla çökertiliyordu.

Şehrin etrafına çember vurulmuş şehre giriş-çıkışlar yasaklanarak dışarıdan bir yardım veya desteğin gelmesi önleniyordu. Ancak bu kuşatmayı yaran Emekli General Abdullah Abdurrahman Bağdada ulaşmayı başarıyor ve bu çileli Şehrin perişan halini bütün çıplağıyla Başbakan Kasıma anlatıyordu.

Sonradan yazılan kitaplardan anlaşıldığına göre İkinci Tümen Komutanı General Mahmut Abdul-Razzak da bu kuşatmadan nasibini almış göz hapsinde tutuluyordu, bir ara Başbakanı arayıp yardım istemiş, Kasım da bir piyade alayı göndereceğini vadetmişti. Ancak bu yardım katliamın üçüncü gününün sonunda ve planlanan uygulama bittikten sonra ulaşabildi.

Kerkükte hüküm süren belirsizlikler arasında her tarafta yangınlar yükseliyordu. Bu arada Tümen komutanlığı Petrol Şirketini arıyarak yardım istemiş, ancak gönderilen itfaiye araçları da yakılarak görevlerini tamamlamaktan alıkonmuşlardı.

Tümen Komutanlığı başka bir girişimde bulunmuş ve hastane müdürlüğünü arıyarak sürüklenip Tümen Komutanlığı binası yakınında asılan cesetlerin indirilmesi ve defnedilmesini talep etmiş, ancak gönderilen ambulanslar da kundaklanarak bu uğraşları önlenmiş, böylece asılı cesetler Temmuz sıcağında üç gün boyunca asılı kalmıştı.

Bağdattan gönderilen askeri kuvvetler Kerkük,e girip çoğu Kürtlerden oluşan Dördüncü alay askerlerin silahları alınınca katliamı yapanlar emellerine ulaşmışlar arkalarında 25 şehit ve resmi kaynaklara göre 130 yaralı bırakmışlardı.

Bu Katliamda şehit olanlar:

1- Emekli Albay Ata Hayrullah
2- Emekli Doktor Albay İhsan Hayrullah
3- Kasım Neftçi
4- Selahattin Avcı
5- Mehmet Avcı
6- Cahit Fahrettin
7- Osman Hıdır
8- Emel Fuat
9- Cihat Fuat
10- Nihat Fuat
11- Nurettin Aziz
12- Abdullah Beyatlı
13- İbrahim Ramazan
14- Abdulhalik İsmail
15- Hasip Ali
16- Cuma Kanber
17- Kazım Abbas Bektaş

18- Şakir Zeynel
19- Hacı Necim Muhammed
20- Enver Abbas
21- Adil Abdulhamit
22- Züheyr İzzet
23- Fethullah Yunus
24- Kemal abdulsamat
25- Seyit Gani Nakip

Bağdattan gönderilen özel bir araştırma komisyonu çalışmasını bitirerek çok acil bir raporla durumu Bağdat,a bildirince Abdul-Kerim Kasım 19 Temmuz 1959 tarihinde Mar-Yusuf Klisesğnğn açılış törenlerinde bir konuşma yaparak Kerkük,de yapılan mezalimi anlattı ve bu vatanda Türkmenler, Kürtler ve Arapların kardeş olduğunu söyleyerek, "ne zaman birbirimize zulmetme huyundan vazgeçeceğiz?" diye yakındı!
Kasım, 29 Temmuz 1959 tarihinde bir basın toplantısı düzenleyerek gazetecilere Kerkük katliamından kalan toplu mezarların, cesetleri toplu olarak çukurlara yuvarlayan buldozerlerin, ve Tümen komutanlığının bitişiğinde elektirik direklerinde çürümeye terkedilen cesetlerin fotoğraflarını göstererek bunların Barbarların ve Hülego,nun yaptıklarından geri kalmadığını söyledi.Kasım şöyle devam etti: "inanın ne zamanında Hülego bu vahşeti yaptı, ne de siyonistler." Sorarım size, bunu yapanların demokratik örgütler olduklarını iddia etmeleri ne kadar gerçekçidir?"
Kasım, gerçekten masum ve şoka uğramış olarak vasıflandırdığı Türkmen vatandaşlara başsağlığı dileyerek bu cinayetlerden sorumlu olanlardan hesap sorulacağı sözünü verdi. Kasım bu konuşmasından bir kaç gün sonra Bağdat Radyosunun yeni bir üstüdyosunun açılışı münasebetiyle yaptığı konuşmada yeni üstüdyo son zamanlarda çok mağduriyete uğramış olan Türkmenlere destek anlamında "Türkmen Üstüdyosu" isminin verilmesini istedi.
Bunun üzerine Abdul-Kerim Kasım, Askeri Harekat müdürü Kurmay Tuğ General Abdurrahman Abdul-Settar başkanlığında bir tahkikat komisyonu kurdurdu. Komisyon bütün görgü tanıklarının ifadesine başvurdu.İkinci Tümenin birinci kurmay subayı İsmail Hammudi el- Cenabi başta olmak üzere bütün tanıklar olayların kasıtlı olarak Türkmenler aleyhinde cereyan ettiğini ve Türkmenlerin herhangi bir provokasyonunun söz konusu olmadığını açıkça belirttiler.Bu kahraman subay bir de yapılmış olan uyarıları ve bu uyarılara kulak asılmadığını üzüntüyle ifade etti. Ne var ki bu subyın verdiği ifade ileride Tüm Generalliğe terfi etme sırası gelince terfiine engel oldu, istifa edince de hemen istifası kabul edildi ve Avukatlık mesleğine yöneldi.
Bir müddet sonra Kasım bu tutumunu değiştirerek 7 Ekim 1959 tarihinde uğradığı suikastın akabinde komünist ve partilileri temize çıkarmaya çalışarak el-Selam hastanesinde yaptığı basın toplantısında bunları aklamaya ve Kerkük olaylarından sorumlu olarak Birleşik Arap Cumhuriyeti ve Baasçıları sorumlu tutmaya başladı!.
Daha sonra cinayetin sorumlularından çoğu askeri sıkıyöetim mahkemeleri önüne çıkarıldı, bir çoğunun cinayetlere katıldıkları sabit oldu ve 28 kişi idam, kendilerine yardım ve yataklık eden bir çoğu da bir kaç senelik hapis cezasına çarptırıldılar. Ancak bu hükümler uygulanmadan bekletildi. 1963 Baasçıların ilk darbesi olunca bunlar hakkında idam hükmü verilen bütün hükümlüleri infaz ettiler.zaten darbenin ilk günlerinde 11 Şubat tarihinde de General Davut Cenabi de idam edildi.

1960 yılında Bağdat üniversitesinde Milli Cephe teşekkül ederek üniversitenin Talebe Birliği çalışmalarına ve hükümet yanlıları karşısında söz ve eylem birliğinin tesisini geliştirdi. Bu Cephe Arap Sosyalist Baas Partisi, Arap Milliyetçiler Hareketi, Müslüman Kardeşle Hareketi, İstiklal Partisi Ve Türkmen Öğrenciler Birliği,nin öncülüğünde kuruldu. Cephe seçimlere ortak bir listeyle girerek çok iyi sonuçlar elde etti. Talebe birliğinde Türkmenler de üç üye ile temsil edildi.

Türkmen Öğretmenlerinin Birinci Yerel Kurultayı

Türkmen Öğretmenleri Birinci Kurultayı 28 Ağustos 1960 tarihinde Kerkük,de Atlas sinamasında toplanarak 30 Ağustosa kadar devam etti. Kurultay Maarif bakanı İsmail el-Arif ve Kerkük Öğretmenler sendikası başkanı Hakkı Hürmüzlü,nün birer konuşmasıyla açıldı. Kurultaya Kerkükten bir çok bayan ve erkek öğretmen katıldığı gibi Telafer, Musul, Erbil, Altun Köprü, Tavuk, Tuz Hurmatu, Kifri, Karatepe,Kızlarbat, Hanekin, Mendeli ve Bedreden olmak üzere geniş heyetler katıldı.

Kurultayda çok önemli konular tartışıldığı gibi bir çok tebliğ sunuldu.Türkmenlerin Anayas ile güvence altına alınan temel haklarının savunculuğunu yapan bu kurultay bir çok çalışma komisyonuna dağılarak Ders kitapları ve programlar, Resmi ve özel okullar, okuma yazma seferberliği, yüksek tahsil ve burslar ve telif-tercüme komisyonları olarak çalışmalarını başlattı.

Bu komisyonların aldığı tavsiye kararlarıın başında ilk okullarda tedrisatın Türkmence yapılması ve bunu temin etmek için öğretmenlerin yetiştirilmesi, bu lisanda ders kitaplarının hazırlatılması, yetşkinler için okuma yazma seferberliğine dönük özel kitapların hazırlanması, köylerde özel eğitim kuumarının açılması, Türkmen öğrencilere üniversitelerde kafi derecede kontenjanlar ayrılması, yabancı ülkelere burslu olarak gönderilmeleri, öğretmen açığının kapatılması, Türkmence kitap yayınlamak üzere özel basımevlerinin kurulması, Türkmence yayınların özendirilmesi Kerkük Öğretmenler sendikası tarafından Arapça-Türkmence bir derginin çıkarılması ve Arapça eğitimin tamimi ve güçlendirilmesi konuları geliyordu.

İlk Türkmen Öğretmenler Kurultayı çalışmaları ve kararları çok çoşkulu bir beğeniyle karşılandı, alında daha sonra çıkarılan Kültürel Haklar kararlarına da bir temel teşkil etti.

Çeşitli Türkmen bölgelerinden gelen öğretmenler Kerkük,de büyük bir sevgiyle ağırlandı ve toplumun bütün kesimleri tarafından destek buldu. Bu bağlamda Bağdat üniversitesinde yüksek tahsil gören Türkmen öğrencilerle Kerkük liselerinin talebe birliği ortaklaşa bir resepsyon vererek heyet başkanları ve çalışma komisyonları üyelerini ağırladı.

Türkmen Kardeşlik Ocağı,nın Kurulması

1960 yılı Irak Türkmenlerinin politik ve kültürel hayatında bir dönüm noktası oldu. Türkmen toplumunun bütün kesimleri Türkmen sesini yükseltmek ve tek bir çatı altında toplanmak için Türkmen Kardeşlik Ocağı,nın kurulmasını sağladı. Bağdat,ın İvaziyye semtinde çalışmalarına başlayan bu ocak Türkmen vicdanının sesini ve kültürel hareketin yükselişini temsil ederek geniş kitlelere mesajlarını vermeye başladı.

Irak Türkmenlerinin milli ve kültürel hareketinin en parlak kilometre taşını Mayıs 1961 tarihinde yayın hayatına geçen Kardaşlık dergisi teşkil etti. Aslında bu dergi bütün Irak sathında büyük bir mevki edindi, nitekim Irak,ın en tanınmış şair ve edebiyatçıları bu dergiye katkıda bulundular. Dergi tarihi arştırmalar, folklor araştırmaları ve fikir tartıçmalarını yanında edebiyata da büyük yer verdi. Kardaşlık, 1977 yılına kadar özgür ve ağırbaşlı konumuyla yayının sürdürdü. Ancak bu tarihten sonra ülkenin en yüksek yasama ve yürütme organı olan Devrim Komuta Konseyi bir karar çıkararak demokratik seçimle işbaşına gelen Türkmen Kardeşlik Ocağı,nın yönetim kurulunu feshederek idareyi cahil ve kukla bir ekibe teslim etti.

Türkmen Kardeşlik Ocağı Erbilde bir şube açarak bu şehirdeki Türkmenlere fikir ve kültür hayatlarını daha serbestçe teneffüs etme imkanını sağladığı gibi Musul,da da bir başka şube açarak Musul ve havalisindeki Türkmenlerin bir cazibe merkezini oluşturdu. Bu şube Telafer aydınları ve gençlerinin yanında Musul havalisi bölgelerinin Türkmenleri tarafından kültürel ve sosyal çalışmalarla zenginleştirildi.

Ocak,ın kalıcı hizmetlerinden biri de yüksek tahsili kolaylaştırmak için bütün Türkmen bölgelerinden gelen öğrencilere açık olan öğrenci yurdu, idi. Bu yurt bir çok öğrenci yetiştirerek daha sonra Irak bürokrasisinde yükselen kıymetli elemanlar yetiştirdi.

Ancak bu dönemde Türkmenlerin direncini kırmak için baskıların ardı arkası kesilmedi.1961 yılı sonunda bazı öğretmen ve memurlar tekrar güney vilayetlerine sürüldü ve Bağdat radyosu-Türkmence bölümünde çalışanlar örfi idare tahkik komisyonlarına havale edildi. Bağdat üniversitesi Türkmen öğrencileri 1962 yılı sonunda başlatılan öğrenci boykotuna katıldılar. Bu boykot 8 şubat 1963 tarihinde Kasım rejimini deviren darbenin gerçekleştiği güne kadar sürdü. Bu tarihte Kasım devrilerek yüzeysel bir yargılamadan sonra idama mahkum edildi ve hükmü de Radyo evinde Türkmen üstüdyosunun karşısındaki üstüdyoda infaz edildi.

1963 Darbesi sonrasındaki Gelişmeler

1963 şubatında Kasım,ı deviren darbe Türkmenler için yeni bir ümit oldu. Darbenin üzerinden bir ay geçmişti ki 8 Mart 1963 sabahı bir yürüyüş yapıldı. Bağdatta yapılan bu yürüyüşe Türkmenler belki tarihlerinin en büyük katılımıyla yaklaşık elli bin kişiyle katıldılar.

Ancak yeni hüküm de ırkçı eğilimini saklamakta gecikmedi. Bu arada Veziriye semtinde eski Kraliyet divanında konuşlanan Devrim Komuta konseyi temel hak ve hürriyetlerinin talibi olan bir Türkmen heyetini kabul etti.

Bu toplantıda heyet üyelerinden biri Türkmenlerin yıllar boyu bu ülkeye gösterdikleri sadakat ve yaptıkları hizmetlerle ordunun Refik Arif, Mustafa Ragip ve Ömer Ali gibi gözde komutanlarla çok değerli bürokratlar, hukukçular, doktorlar ve aydınlar yetiştirdiklerine rağmen nasıl olup da müteakip kabinelere hiç bir Türkmen alınmadığını sorarak ortaya büyük bir soru işaretini yerleştirdi. Komuta konseyi başkan yardımcısı konuyu değiştirmek isteyince de ayni üye Türkmenlerin bakanlar kurluna mutlaka katılmaları gerektiğini ve bunun Kanalizasyondan sorumlu bir bakanlık olsa dahi Türkmenlerden esirgenmemesini hiddetle istemesi soğuk bir hava estirdi.

Bağdat üniversitesi yüksek tahsil gençliği de bir ciddi sorumluluk örneği göstererek darbre öncesi yapılan bağlantıların kolayca unutulmamasını isteyerek öğrenci birlikleri seçimlerinde hükümet yanlılarının münferit bir şekilde hareket ederek öteki milli grupları dışlamalarının doğru olamıyacağını ifade ettiler.

Baasçıar ve Milliyetçi Arap hareketi uzlaşma ve birleşmeyi kabul etmeyince Bağdat üniversitesi Türkmen öğrencilerini temsil eden bir heyet Irak talebe birliği başkanı Mikdat el-Ani,yi ziyaret ederek milli grupların bir araya gelmesi mümkün olmayacaksa Türkmen öğrencilerin ülke genelinde seçimlere katılmayacaklarını bildirdiler. Gerçekten de 1963 yılında Türkmen öğrenciler hem Bağdat üniversitesindeki seçimi hem de vilayetlerdeki lise seçimlerini boykot ederek ilk boykot eylemlerini gerçekleştirdiler.

Arif Dönemi

1963 sonlarında 9 aylık ilk Baas hükmü bitip Cumhurbaşkanı Abdusselam Arif,in yaptığı bir zorunlu değişiklikle iktidara tümüyle el koymasının ardından orantılı olarak bir sükunet devresi yaşandı. Abdusselam Arif bir uçak kazasında hayatını kaybedince yerine geçen kardeşi General Abdurrahman Arif zamanında da vatandaşlar biraz soluklandı.

1966 yılında Şakir sabir zabit Türkçe ve Arapça yayınlanan "Irak" isimli haftalık bir gazete çıkarmaya başladı.Bir ara Türkmen Kardeşlik Ocağı üyelerinden bazı gençlein yardımıyla çıkan bu gazete 1967 sonbaharında yayınına ara verdi.

Bu arada Türkmen bölgelerinde sosyal ve kültürel etkinlikler filizlenmeye başladı. Kerkükde Kızılay derneği bir sosyal dayanışma hamlesi başlatırken Yoksul Öğrencilere Yardım Derneği de Irak içinde ve dışında bir çok öğrenciyi yetiştirmek için ciddi bir plan uygulamaya başladı.Bu arada el-Sevre (Devrim) kulübü de hem spor yeteneklerini kucaklamaya hem de gençlerin özlenen şekilde yetişmelerine katkıda bulunmaya çalıştı.

Bu arada Kerkük,de bazı hukukçular, doktorlar, eczacılar, öğretmenler, mühendisler ve edebiyatçılardan oluşan bir aydınlar gurubu 1968 başlarında İçişleri Bakanlığına müracaat ederek Türkmen Kardeşlik Ocağı doğrultusunda "Kerkük Kültür Kulübü" isminde bir dernek kurmak için onay istediler. Kulübün iç tüzüğü kültürel etkinliklere katılarak gazete ve dergiler çıkaracağını, köylere ve köylülere tarım ve veteriner hizmetlerin yanında sağlık taramaları çalışmalarına katılacağını ve Kerkük,de müzik ekipleri, tiyatro çalışmaları ve benzeri etkinliklerle ailelere nezih bir ortam yaratacağını öne sürerek büyük hizmetlere talip olduğunu bildiriyordu.
İçişleri bakanlığı kuruculardan bir kaç değişiklik isteyerek kanunlar çerçevesinde işlemleri tamamlamaya çalışırken Bağdat,da yine siyasi rejim değişerek dördüncü darbe Arap sosyalist Baas partisini tekrar hükme çıkardı.
Böylece de kulübün kurucu heyeti içişleri bakanı salih Mehdi Ammaş,dan ret yazısını aldı. İçişleri bakanlığı reddetme gerekçesi olarak dernekler kanunun kurulacak derneklerin açıkladığı gayelerinin arkasında genel emniyet ve asayiş kurallarını bozma tehlikesi güden gizli emelleri olan teşkilatlara izin verilemiyeceğini içeren maddesine dayanmıştı.
Kurucular bunun çok yanlış bir isnat olduğu gerekçesşyle bakanın kararına temyiz mahkemesi nezdinde itiraz etseler de, talepleri temyiz dilekçesinin bütün kurucular tarafından imzalanmadığı gibi şekli bir gerekçeyle reddedildi.

1968 Baas Dönemi

Kerkük şehri yine 6 Ocak 1969 tarihinde tutuklamalara sahne oldu. Türkmenlere muhalefet edenlerin akibetini göstermek mesajı olarak bu sefer şehrin büyük tüccarları ve işadamları tutuklanmıştı.
1970 yılında Irak hükümeti, rejim aleyhine darbe hazırlığı içinde olan bir şebekeyi ele geçirdiğini açıkladı. Ancak hiç bir yargılama yapılmadan ve kimsenin savunması alınmadan bir çok aydın kişi ve siyasetçi idam edildi. Bunların arasında Kerkük'ün yetişmiş evlatlarından biri olan Nizamettin Arif ve mesleğinde hızla yükselmekte olan Türkmen kökenli subay Nejdet Asker Mahmut da vardı.
Ne acıdır ki bir kaç gün sonra, hükümet çevreleri bir isim benzerliği sebebiyle bu genç subayın aslında istenen kişi olmayıp yanlışlıkla idam edildiğini ve bütün özlük haklarının iade edildiğini açıkladı. Ancak hata çok geç anlaşılmış ve genç subay arkasında gözü yaşlı bir aile ve hemşehriler kitlesi bırakarak ebediyete intikal etmişti.
1971 yılında da bazı gençler ve esnaf, Türkmenlere yapılan gayri adil uygulamaları içeren ve Türkiyede yayınlanan bir bülteni dağıttıkları gerekçesiyle tutuklanarak uzun süre tahkikata tabi tutuldular.

Irak Türkmenlerinin Kültürel haklarının Kabulü

Irakta Devrim Komuta konseyi 1970 yılı 89 numaralı kararıyla Türkmen vatandaşların kültürel haklarını kullanabileceklerini bildirdi. Kararın metni şöyle:

Devrim Komuta Konseyi Kararaı

Vatandaşların, ülkeye hizmetlerini artırmanın, milli birliği koruma ve mücadele azmini derinleştirmenin, onların ancak meşru haklarına kavuşmaları ile sağlanacağına inanan 17 Temmuz devrimi, Türkmen azınlığının yaşadığı bölgelerde, kültürel haklarını kullanmasını uygun görmüştür. Bundan dolayı Devrim Komuta Konseyi 24.1.1970 tarihli oturumunda:

1- İlkokullarda Türkmen dili okutturulmasına,
2- Bu dille öğretim yapan bütün okullard açıklma usullerinin Türkmen diliyle yapılmasına,
3- Türkmence öğretimi hususunda Terbiye ve Talim Bakanlığı"na bağlı bir müdürlüğün kurulmasına,
4- Türkmen edebiyatı, şair ve yazarlarının, kendilerine mahsus bir birlik kurmalarına imkan verilmesine, eserlerini bastırabilmeleri için yardım edilmesine, dil bakımından istidat ve yeteneklerini artırma fırsatı verilmesine ve bu birliğin Irak Edebiyatçılar Birliği"ne bağlanmasına,
5- Kültür ve Tanıtma Bakanlığı,na bağlı olarak, bir Türkmen Kültür Müdürlüğü kurulmasına,
6- Türkmence haftalık bir gazete ve aylık bir dergi çıkarılmasına,
7- Kerkük televizyonundaki Türkmence yayınların artırılmasına,
Kara vermiştir.

Irak gazeteleri Türmen vatandaşlara kültürel hakların " verilmesi" nden bahsetmeye başlamışlardı ki Türkmenler kendi bildiri vr dövizlerinde kültürel hakların" tanınması,ndan bahsetmekte israrlı oldular. Türkmenler zaten böyle bir hakları olduğundan bunun verilmesinden bahsetmenin mümkün olamıyacağını savunuyorlardı.
Çoğu kitleler Irak hükümetinin neden bu zamanlamayı seçtiğinden habersizdi. Aslında Birleşmiş Milletler Genel Kurulu 21 Aralık 1965 tarihinde ırkçılık ve ırk ayrımı uygulamalarının yok edilmesi hususunu karara bağlamış, 4 Ocak 1969 da uygulamaya konan uluslararası belgeyi hazırlamış ve üye ülkelerin imzasına açmıştı. Ancak haliyle onaylama işlemi yasama organları tarafından kabul edilmedikçe mümkün olamıyacaktı. Irak,da da yasama görevini de üstlenen Devrim Komuta Konseyi bu belgeyi 14 Ocak 1970 tarihinde onayladı, bu onaylamada iki çekince vardı. Birisi rutin bir kayıt olup bu belgeye imza koymanın İsrail,i tanıma anlamına gelemiyeceği, ikincisi de 22. maddenin Irak için geçerli olmaması, bu şekilde de Uluslararası Adalet Divanı,nca bağlayıcı olan uluslararası yargılama uygulamalarına tabi olamayacağı konusu idi.
Bu onayından bir hafta sonra Devrim Komuta Konseyi Türkmenlerin Kültürel Haklarının tanınması kararını çıkararak bir suretini de Birleşmiş Milletler dökümanları arasına geçecek şekilde ulaştırdı. Böylece Irak rejimi vatandaşlar arasında ayrım yaptığı isnatlarından ve suçlamalarından arınmak istiyordu. Bu kararın akabinde Süryanice konuşanların kültürel hakları ve Kürtlerle ilgili olan 11 Mart kararları da çıkmıştı.
Türkmenlerin Kültürel haklarının kabulünden sonra Eğitim müdürlükleri öğrenci velileri arasında yaptığı anketle Türkmence tedrisat yapacak olan okulları saptamaya başladı. Sonuçta Kerkükte 124 okulun 104 ü ve Tuz Hurmatu, Kifri, Altun Köprü ve

başka Türkmen bölgelerin ezici çoğunluğu Türkmence tedrisatı seçti. Okulların isimini yeniden belirlemek için bir komite toplandı ve ders kitaplarını hazırlamak için seçkin bir eğitim heyeti seçildi.
Kültürel haklar bir yılını doldurmadan Irak rejimi bu hakların geri alınması adımlarını atmaya başlamıştı bile. Eğitim müdürlüklerine Türkmence tedrisattan çekilip Arapçayı seçmek için bir dilekçe dağıtılması talimatı verildi. Veliler tehdit altında bu dilekçeleri imzalamaya zorlandı, imzalamak istemeyenlerin bunun sonucuna katlanacakları ima ediliyordu.Karardaki Türkmence tedrisat ve Türkmen kültür müdürlüğü açılması kararları da deforme edilerek yarı cahil hükümet yanlılarına veriliyor, hatta edbiyatçılar Birliği,nin kurulması kararı devlet tarafından uygulamaya konuyor ve Türkmenlerin seçkin edebiyatçıları uzaklaştırılarak hükümet kararıyla kimin edebiyatçı olacağı kararlaştırılıyordu!
Türkmenler, Kültürel hakların "Meşru sahiplerine iade edilmesi" sloganını benimsemiş tüm toplantılarda, öğrenci etkinliklerinde tekrarlıyordu. Bu sloganı savunan dövizler Kerkük sokaklarına asılıyor, ancak hemen emniyet güçleri tarafından yok ediliyordu.

24 Ocak 1971 akşamı Türkmen Kardeşlik Ocağı Kerkükte Kültürel hakların birinci yıldönümünü kutlamaya karar verdi. Bu münasbetle Selahattin sinemasında bir gece düzenlendi ve gecenin geliri Yoksul Öğrencilere yardım derneğine tahsis edildi. Bu geceye hükümet ve parti yetkili ve sorumluları davetliydi ve yine Kültürel Hakların meşru sahiplerine iadesi işleniyordu.
Türkmence okulların ardarda kapatılması ve öteki hakların ucubeye dönüştürülmesi üzerine Kerkük öğrencileri 2 Kasım 1971 tarihinde dersleri boykot direnişine başlayarak hemen hemen bütün okullarda tedrisatı felce uğrattı. Öğretmenler sendikası da bir duyuru yayınlayarak boykotu destekledi. Bunun üzerine hükümet çevreleri büyük bir infial göstererek boykotun elebaşlıları olarak kabul ettiği bir çok genci ve Öğretmenler sendikası yönetim kurulunun bütün üyelerini tutukladı. Gözetim altına alınanlar ağır işkencelere maruz kaldıkları gibi emniyet ekipleri Kekükte sevilen bir tiyatro sanatçısının hayatına kıyarak yıkıcı eylem yapacağı iddiasında bulundu.
Böylece ulusal dayanışmanın son tuğlası da yerinden kayıyor ve Irak rejimi Türkmenler tarafından hiç bir şekilde artık kabul göremiyeceğinin çizgisini çiziyordu. Bu hadiselerden bir kaç ay sonra Kerkükte seçkin bazı aydın kişiler ve milliyetçi öğrenciler tutuklanarak Bağdada sevkedildiler. Siyasi şubede ağır işkencelere tabi tutulan bu gençler bir ay sonra ve hiç bir yargılama yapılmadan salıverildiler.
İşin tuhafı Irak Devrim Komuta Konseyi 2001 yılı 35 numaralı kararını çıkararak Birleşmiş Milletlerin 47-111 nolu ve 16 Aralık 1992 tarihli kararıyla onaylanan ve üye ülkeler tarafından Ocak 1992 tarihindeki 14. toplantıda karara bağlanan ırkçılığın bütün şekillerini yok etme antlaşmasını 8. maddesinin tadili anlaşmasına katılmayı kabul etmişti!
Aslında Türkmenlerin Kültürel ve Milli hakları ilk Anayasa ile ve Cemiyet-i Akvam,a verilen teahütle güvence alınmış bir siyasi sözleşmeydi. Ancak uygulamalar her zaman içaçıcı olmamıştı. Bu bağlamda Henry Foster "Yeni Irak,ın oluşumu" kitabının ikinci cildinde Irak devleti kurulduğunda Türkmen bölgelerinde 13 resmi türkçe okulun bulunduğunu yazar. 20. yüzyıl ise Baas rejimin gölgesinde sona ererken hiç bir resmi veya özel okul yoktu, ayrıca öğrenciler ve öğretmenler kendi lisanlarıyla konuşmaktan bile alıkonuluyorlardı.

Tutuklamalar Devam Ediyor

1973 yılında Irak rejimi bazı aydı gençleri tekrar tutukladı. Bunlar daha önce 1971 yılında tutuklanmışlar ve haklarında yapılan takibatta bir suçları sabit olmayınca salıverilmişlerdi. Salıverilenlerin birisi evi arandığında ruhsatlı bir tabancasına elkonmuştu. Bu tabancayı geri almak için müracaat edilince eski dosyalara bakan emniyet güçleri salıverilenlerin hepsini tekrar tutuklayarak askeri bir mahkemeye sevketti. Svunma kabul etmeyen mahkeme hepsini yedi yıl ağır hapis cezasına çarptırarak Bağdat yakınındaki Abu Gurayb hapishanesine kapattı. İki yıl sonra ve genel bir af çıkınca bunda yararlanan Türkmenler de evlerine döndüler.
Bu arada tutuklamaların ardı arkası kesilmiyordu. Tutuklarının çoğu Devrim özel mahkemelerine sevkedilerek hiç bir savunmaları alınmadan kiminin idamına kiminin de uzun seneler hapsine karar veriliyordu.

Türkmen Liderlerin İdamı

25 Mart 1979 tarihinde Türkmenlerin lider kadrosundan olan bazılarının aniden tutuklandıkları haberi alındı. Bunların başında Genç Türkmen Lideri Nejdet Koçak, emekli General Abullah Abdurrahman geliyordu. Bunlardan bir kaç gün önce yine aydın Türkmen liderlerinden Dr. Riza Demirci ve İşadamı Adil Şerif tutuklanmıştı.
9 ay boyunca tutuklulardan haber alınamadı, bu süreden sonra tutukluların ailelerine idam edilmeden önce son defa kendileriyle görüşebilecekleri haberi geldi. Bunların hiç bir savunma veya normal yargılamaları yapılmadan ve hiç bir avukatla görüşmelerine müsaade edilmeden Devrim mahkemesine çıkarıldıkları ve orada Koçak,Abdurrahman ve Şerif,in idamlarına karar verildiği öğrenildi.
Liderler 16 Ocak 1980 tarihinde idam edilerek Kerkük ve bütün Türkmen bölgelerini yasa boğdular. Böylece Baas rejimi Irak devleti kurulalı bir ilke imza atıyor ve Türkmenler arasından gerekçesiz idamlar kapısını açıyordu. Bundan sonra onlarca şehit, Baas,ın gaddar uygulamalarıyla sehpalara gönderildi veya Dr. Demirci,nin konusunda olduğu gibi işkence uygulanırken hayatını kaybederek cesedi dahi ailesine teslim edilmedi.
Bundan sonra Türkmenlerle rejim arasında son köprüler de atılmış oldu. Artık Türkmenler ne resmi görevlere talip oluyor, ne de sivil toplum örgütlerinde veya derneklerde yer alıyordu.Bunun akabinde bu rejimle yaşamanın mümkün olamayacağını gören bir çok aydın, genç ve esnaf kendi seçtikleri mecburi sürgüne yöneldiler.
Bu mezalim ve birinci körfez savaşı sırasında Irak,ın uygulamalarına karşı uluslararası suskunluk Baas rejimini daha da cesaretlendirmiş ve Türkmen aydınları

ve gençlerinin büyük bir kesimi tutuklanarak Devrim Mahkemesine sevkedilerek çıkarılan idam kararlarıyla tasfiyeye maruz tutuldu. Bir kısmı ise tutuklandıktan sonra izine rastlanmayarak yokedildi.
Baas rejimi İran ile olan savaşı fırsat bilerek mislüman Türkmen gençlerini de hedef alarak Şia mezhebine bağlı olan tutukladığı her Türkmen genci öteki milletlere mensup olanlar gibi İslami Dave partisine üye olma ithamıyla kıyıma uğratarak topraklarına ve prensüplerine bağlı olan yüzlerce dürüst Türkmen gencin hayatına kıydı.

İkinci Körfez Savaşı

Irak,ın Baas rejimi Kuvet,e saldırarak ülkey. Anlaşılması güç olan bir savaşa sokarak Kuveyt,in kurtarılması çatışmalarında cephelere sürülen bir çok Türkmen asker ve subayının hayatlarını kaybetmelerine sebep oldu. Bunlardan büyük bir bölümü zorla yedek hizmete alınıp bu anlamsız savaşta katledilenlerdi.
Bu savaşın en acı sonuçlarından biri belki de Irak ordusunun en parlak subayı olan ve yüzlerce genç subayın ve kurmayın yetiştirilmesinde öncülük yapan Kurmay Tümgeneral İsmet Sabir,in şehit edilmesiydi. Sabir, Kuveyt,ten askeri literatüre geçecek bir planla Irak ordusunun bazı seçkin bölüklerini hiç bir zarara uğramadan cepheden çekmiş rejimin başını da ateşli bir tartışmadan sonra vatana ihanetle suçlayarak doğruları söylemiş ve Saddam Hüseyin tarafından idam edilmişti.
Irak rejimi bu savaşta hezimete uğrayıp Irak,ın kuzeyinde ve güneyinde ayaklanma olunca rejim kuvvetleri Kürt kuvvetlerinin Kerkük,e girişi ve Türkmenlerin bir çok semti ele geçişrmelerinin ardından şehre tekrar girerek önüne geleni altüst etmeye başladı. 27 Mart 1991 yılında ayaklanmanın kanlı bir şekilde bastırılmasından ve Tuz Hurmatu, Tavuk ve Taze Hurmatunun yolda tahribata uğratılmasından sonra Irak ordusu ve Cumhuriyet Muhafızları güçleri Kerkük,ün kuzeybatısınada ve 45 kilometre uzaklıktaki Altun Köprü ,ye girerek Kerkük,den ve öteki kasabalardan kaçmış olanları takible şehirde hareket halindeki her canlıya ateş açmaya başladılar, Ramazan ayının özelliğine de aldırmadan evlere baskın düzenlemeye başlayan askeri güçler buldukları bütün erkekleri belirli olmayan bir noktaya sevketmeye başladılar. 28 Mart 1991 günü topplama kamplarına gönderilenlerden hiç bir haber alınamadı.
Bu hadiseden bir kaç hafta sonra yüz kişiden fazlanın cesetlerinin atılmış olduğu toplu mezarlara rastlandı. Aralarında Altun köprüğ ehalisi olduğu gibi Kerkük Ve Taze Hurmatu,dan hedefsiz bombardumanlardan kaçmış olan vatandaşların da bulunduğu 102 ceset bulundu.Yaşları 10 yılla 66 yıl arasında olan bunların arasında yaşlı, çocuk ve hatta özürlüler de vardı. Bunların kimlikleri şöyle:

Kerküklüler:

1- Ahmet Enver Abdullah	2- Turan Ahmet Enver
3- Atilla Ahmet Enver	4- Tarık Bayez Hurşit
5- Adnan bayez Hurşit	6- Adil Bayez Hurşit
7- Şehap Ahmet Farac	8- Cemal ahmet Farac
9- Eyyup Salah Sait	10- Abbas salah Sait
11- Nevzat Kadir Abdurrahman	12- Eyad Kadir Abdurrahman
13- Mehmet Reşit Veli	14- İmat Muhammed Reşit
15- İsam Osman Cemil	16- Salah Sait Salih
17-Fazıl Cihat Fettah	18- Nihat Abdulkerim Ali

19- Cebbar Sıddık
20- Halil Fethi Muhammed
21- Celil Fethi Muhammed
22- Şükür Hamdi Muhammed
23- Nizameddin Şükür Hamdi
24- Mustafa Süleyman İskender
25- Hüseyin Ali Ahmet
26- Mahmut Attar
27- Muazzam Osman Ali
28- Atilla Nasih Bezirgan
29- Şahin Nasih Bezirgan
30- Nurettin Terzi
31- Nurettin Terzi,in oğlu "ismine ulaşamadık"
32- Nurettin Terzi,nin ikinci oğlu " ismine ulaşamadık"
33- Osman Cemil
34- Zeynelabidin Fazıl
35- Hasip Müşir Riza
36- Abdurrahman Müşir Riza
37- Selam Reşit
38- Nizam Reşit
39- Mahmut Reşit
40- Cüneyt Seyit Behçet
41- Cemil Süleyman Abbas
42- Kemal Sabir Ahmet
43- Sezer Cuma Yasin
44- Şamil Abdurrahim
45- Kabil Abbas Burhan
46- Rüştü Halil
47- Nezar Mehdi
48- Ercüment Geylan Muhammed
49- Abdulmecit Abdulkerim
50- Oğuz Semi Emin
51- Celil Fethi Muhammed
52- Yıldırım Kerim
53- İskender Ali
54- Orhan Hamit Abdurrahman
55- Yaşar Hamit Abdurrahman

Taze Hurmatu,lular:

56- Haydar Gaydan
57- Ali Ekber Süleyman
58- Hüseyin Ali Ekber Süleyman
59- Zeynelabidin İbrahim
60- Aziz Tacil
61- Hamit Garip
62- Ali Hüseyin Abbas Malı
63- Necat Taki
64-Cemal Şükür Saki
65- Abdullah Kahya
66- Ali abdullah Kahya
67- İsmail Şükür Silav
68- Zenelabidin Ekber Naccar
69- Haşim Haydar Behram
70- Cevdet Haydar Behram

Altun Köprülü,ler:

71- Çetin Ahmet Behçet
72- Mansur Mazlum Nuri
73- Cengiz Mazlum Nuri
74- Nuri Mazlum Nuri
75- Mehmet Halit Mendan
76- Adnan Halit Mendan
77- Melik Faysal Süleyman
78- Şalan Faysal Süleyman
79- Abdusselam Reşit Hasan
80- Kasım Mehmet Tevfik
81- Haşim Mehmet Tevfik
82- Saddam Reşit hasan
83- İhsan Mahmut Veli
84- Erdsal İhsan Mahmut
85- İhsan ali Feyzullah
86- Ali İhsan Riza
87- Haşim Ali İhsan Riza
88- Ömer Hurşit Salih
89-Amir Ömer Hurşit
90- Adil Ömer Hurşit
91- Sabah Ahmet Hamdi
92- Aziz Ali sait
93- Erşet Hurşit Reşit
94- Settar Abdurrahman aziz
95- Saip Tatar Kadir
96- Necip sait salih
97- Hazım Enver Abdullah
98- Zaim İsmail Hasan
99- Suut Hattap Osman
100- Amir Mithat İzzet
101-İsam Mithat İzzet
102- Hani Mithat İzzet

Ayrıca Tavuk bucağı da ordu firarilerini takip bahanesiyle tutuklama ve kovalamacalara sahne oldu ve bir çok genç herhangi bir gerekçe gösterilmeden tutuklama kamplarına sevkedildi.

Irak hükümeti "Irki Temizleme" politikasını hızlandırarak Türkmen bölgelerinin etnik konumunu değiştirmeye kalkıştığı gibi kürt bölgelerinin de hüvviyet değiştirmesi girişimlerine başladı. Bu bağlamda yeni yerleşim bölgeleri ihdas edilerek güney vilayetlerden araplar Kerkük,e ve civarına yerleştirildi, bunlara büyük nakit yardımları yapılarak gayrimenkul almaları ve ev yapmaları teşvik edildi.
Bunun karşısında Türkmenlerin mülk edinmeleri, Arap Olmayanlara mülk satmaları ve hatta hükümete ait işyerlerini kiralamaları yasaklandı. Türkmenler türlü tehdit ve özendirmeler altında nüfus dairelerine gidip etnik kökenlerini Arap olarak değiştirmeye zorlandı, tarım arazilerine el konularak arap vatandaşlara dağıtıldı, kamu alanlarında kendi ana lisanlarıyla konuşmaları yasaklandı, hükümet dairelerine memur plarak atanmaları yasaklandı, mevcut olanların bir bölümü güney vilayetlere atandı ve Irak dışına göç edenlerin mülklerine el konuldu.
Yabancı ülkelerin emniyet bölgesi olarak üçuşa yasak bölgelerin bulunduğu ve 36. paralelin üstü olan araziye girmemesi güvencesi de zaman zaman işlemeyerek Irak güçleri Kürdüstan Demokratik partisi ile anlaşarak Kürdüstan Yurtseverler Birliği partisi güçlerini Erbil,den çıkarmak için bu şehre dalış yaptı.
Yurtseverler birliği Erbilde çıkarılarak şehir KDP,ye teslim edildi, ancak bu hizmetin karşılığı bölgede bulunan aktif Türkmenlerin kellesiydi. Emniyetli olduğu söylenen bu bölgede buluna Türkmen aydınları gafil avlanarak Türkmen siyasi partileri ve örgütlerinde çalışan lider kadrosu tutuklanarak Irak güçleri çekilince Bağdat,a sevkedildiler ve o zamandan sonra kendilerinden hiç bir haber alınamadı.
Bu ihanet ve kalleşlik çemberi içinde tutuklanan Türkmenler şunlardı:

1- Aydın Şakir Iraklı
2- Mehmet Reşit Mehdi Tuzlu
3- Ferhat Kasım Kerküklü
4- 4- Eyad Vahit sadullah
5- 5- Ali Hasan Hüseyin
6- Abdurrahman Ömer kadir Bakkal
7- Ali Efzal Abdullah Yayçılı
8- Ahmet Nurettin Kayacı
9- Mikail Şehbaz Samat
10- Tarık Fait Nurettin
11- Sirvan Ahmet Abdulkadir
12- Munim Mehmet Emin
13- Halit İbrahim Ahmet
14- İbrahim Abdurrahman
15- Mazin Faruk
16- Necmettin Nurettin

17- Şakir Şükür Zenelabidin
18- Neşet Faysal Abdullah
19- Şirzad Yusuf Aziz
20- Şahin Yunus Mahmut
21- Hacir Abdulgani Şehap
22- Abdurrahman Kadir Mahmut
23- Halit Abdullah
24- Nusret Halit Abdullah
25- Yılmaz Halit Muhiddin
26- Ayad Ahmet
27- Abdurrahman Kaleli

Bunların çoğunluğu Kerkük ve Erbil şehri evlatlarıydı.

ŞEREF LİSTESİ

Türkmen vatandaşlardan yüzlercesi hayatlarını ya Kötü isimli Devrim Mahkemesi zalim kararlarıyla idam sehpalarında, yahut işkence altında ve yahut da gizli yöntemlerle faili mechu suikastlarla kaybettiler.
Bu kapsamda isimlerine ulaştığımız şehitlerin şeref listesi aşağıya alınmıştır. İsimlerine ve ölüm gerekçelerine ulaşamadığımız bir çok başkalrı da vardır, eminiz. Ancak tevsik edemediğimiz kişilerin isimleri buraya alınmayarak sadece Türkmen partileri ve derneklerinde ve Irak Türkmenleri İslami Birliğinin dökümantasyon merkezinde kaydı bulunanlar alınmıştır.

1- İbrahim İsmail Aşur
2- İbrahim Ahmet Hurşit
3- İbrahim Ekber Necef
4- İbrahim Çoban Bakır
5- İbrahim Hamza
6- İbrahim Şükür
7- İbrahim Şükür Tevfik
8- İbrahim Ali Merdan
9- İhsan Hilmi Hamid
10- İhsan Abdurrahman
11- İhsan Kemal Mehdi
12- İhsan Mehmet Ali Haydar
13- İhsan Haşim Aziz
14- Ahmet Hasan Mehmet
15- Ahmet Nurrettin Kayacı
16- Ercan Yavuz Mehmet
17- İsmail İbrahim Mehmet
18- İsmail Beyati
19- İsmail Hasan Sabir
20- İsmail Ali Fazıl
21- İsmail Fazıl Şerif
22- İsmail Mustafa Ahmet
23- Ekrem Hurşit
24- Ekrem Sultan Mehdi
25- Ekrem Kerim Kasap
26- Ekrem Mahmut Şüca
27- Emir Ahmet Efendi
28- Emir Kerim Ali
29- Enver Abdulkirim Abdulsamat
30- Enver Mehmet Ali Saki
31- Enver Mahmut Nefteci
32- Aydın Mustafa
33- Aynur Hamit Mustafa
34- Ayhan Ahmet
35- İbrahim Ekber
36- İbrahim Piryadi
37- Atilla Ahmet Nimet
38- İhsan Asgar Zeynel
39- İhsan Hilmi
40- İhsan Fazıl
41- İhsan Kemal
42- İhsan Mehmet Ali
43- Ahmet Asgar Finiş
44- Ahmet Beşirli
45- Ahmet Beyati
46- Ahmet Hasan Ekber
47- Ahmet Reşit Beyatlı
48- Ahmet Reşit Ali

49- Ahmet Süleyman Kasap
50- Ahmet Şahkulu
51- Ahmet Arab
52- Ahmet Aziz Cemil
53- Ahmet Ali Iryan
54- Ahmet Kanber
55- Ahmet Mehmet Ahmet
56- Ahmet Mehmet Ali
57- Ahmet Mehmet Ali Kahya
58- Ahmet Mustafa Ahmet
59- Ahmet Veli Bektaş
60- Esat Faruk Kayacı
61- İsmail İbrahim
62- İsmail Ahmet
63- İsmail Ali
64- Asgar Hamit Hurşit
65- Asgar Abit Mehmet
66- Ekber Zeynelabidin
67- Ekber Abit
68- Ekber Alladdin
69- Ekber Ali
70- Ekber Ali Behram
71- Ekber Ali Merdan
72- Ekrem Ömer Taha
73- Enver Mehmet Ali
74- Aydın İbrahim Ali
75- Adyın Şengül
76- Bakır Cuma Kazım
77- Burhan Ekber Ali
78- Burhan Tevfik Ali
79- Burhan Suphi Tevfik
80- Burhan İzzettin Nimet
81- Belkis Hamit Abdullah
82- Behattin Eşref Süleyman
83- Behattin Kocava
84- Tahsin Ahmet
85- Tahsin Asgar
86- Tahsin Beşirli
87- Tahsin Korkmaz
88- Casım Ahmet Şahkulu
89- Casım Cuma Kara Ali Beyati
90- Casım Dara
91- Casım Mehmet Ali Haydar
92- Casım Mehmet Ferhan
93- Casım Nurettin
94- Cercis Mehmet Nurettin
95- Cafer Ahmet
96- Cafer Beyati
97- Cafer Cevat Kazim
98- Cafer Riza Arafat
99- Cafer Kazım Musa
100- Celil İbrahim Kanber
101- Celil İbrahim
102- Celil Demirci
103- Celil Ömer Kümbetli
104- Celil Fatih
105- Celil Mehdi Kazancı
106- Cemal Ahmet Farac
107- Cemal Ekber
108- Cemal Cebbar Kuyucu
109- Cemal Mehmet Sadık
110- Cemal Mehemt Kerim
111- Cemal Nalbent
112- Cuma Pamukçu
113- Cuma Hasan
114- Cuma Hasan Hayri
115- Cuma Saki
116- Cuma Şenin
117- Cuma Kazım Selman
118- Cuma Kemal Beyatlı
119- Cengiz Paşaoğlu
120- Cengiz Kahraman Veli
121- Cengiz Mehmet
122- Cihat Fazıl Tavuklu
123- Cihat Fahrettin Mehmet
124- Cevat Zeynelabidin Musa
125- Cevad Kanber
126- Cevat Hadi Ali
127- Cevdet Avcı
128- Cevdet Kemal Dayı Ali
129- Hacı Mehdi Boyacı
130- Habip Kerem Nuri
131- Habib Mubarek Fetah
132- Hasan Baki
133- Hasan Hüseyin
134- Hasan Zekeriya Mirza
135- Hasan Şakir
136- Hasan Şükür Mustafa
137- Hasan Abbas
138- Hasan Abbas Beahlul
139- Hasan Arap
140- Hasan Ali Bahlül
141- Hasan Ali Uryan
142- Hasan Ali Kurevi
143- Hasan Ali Kenit
144- Hasan Gurap
145- Hasan Mehmet Yunus
146- Hasan Mustafa Dülfikar
147- Hasan Neccar
148- Hasan Nasrattin Kerim

149- Hasan Veheb Elmulla
150- Hüseyin Ahmet Paşa
151- Hüseyin Beyati
152- Hüseyin Hasan
153- Hüseyin Hasan Süleyman
154- Hüseyin Hasan Sabır
155- Hüseyin Haydar
156- Hüseyin Haydar Halil
157- Hüseyin Haydar Abbas
158- Hüseyin Hurşit Kahya
159- Hüseyin Zeynelabidin
160- Hüseyin Safi Sultan
161- Hüseyin Tavuklu
162- Hüseyin Aşur
163- Hüseyin Asker Gani
164- Hüseyin Ali Ahmet
165- Hüseyin Ali Davut
166- Hüseyin Ali Demerci
167- Hüseyin Ali Riza
168- Hüseyin Ali Şakir
169- Hüseyin Ali Abbas
170- Hüseyin Ali Merdan
171- Hüseyin Ali Maruf
172- Hüseyin Ali Hadi Rauf
173- Hüseyin Fazıl
174- Hüseyin Fazıl Sadık
175- Hüseyin Fazıl Abbas
176- Hüseyin Kasım
177- Hüseyin Kalender
178- Hüseyin Koryalı
179- Hüseyin Mehmet Ali
180- Hüseyin Mertazi
181- Hüseyin Yunus
182- Hakkı Mehdi Ali
183- Hilmi Hurşit
184- Hamdi Hurşit Abbas
185- Hamdi Hurşit Mehmet Ali
186- Hamza Ahmet
187- Hamza Ahmet Beyati
188- Hamza Abbas
189- Hamza Kumbetli
190- Haydar Ahmet Şahkulu
191- Haydar Abdurrahman
192- Haydar Kadir Hıdır
193- Haydar Kasim Beşiri
194- Haydar Kamber
195- Haydar Kanber Kahya
196- Haydar Kerim Beşiri
197- Halit Sait Akkoyunlu
198- Halit Şengül
199- Halit Osman
200- Hatice Muhsin Elvehap
201- Kazgel Hüseyin
202- Hıdır Beşerli
203- Hıdır Ali Merdan
204- Halef Hasan Sabır
205- Halil İbrahim Abbas
206- Halil İbrahim Laz
207- Halil Al Muhamed Yunus Telaferi
208- Halil İhsan Taki
209- Halil Hasan Taki
210- Halil Şükür Anbaki
211- Halil Fatih
212- Halil Fahri Ali
213- Hurşit Veli Beşeri
214- Dülfükar Haydar Beşeri
215- Ruşdi Reşat Muhtar
216- Riza Hasan Aşur
217- Riza Raşid Mehmet
218- Riza Kasım Hamu Beyati
219- Riza Murtaza
220- Raad Abbas Mecit
221- Remzi Mehmet
222- Ramazan Cemil Kerim
223- Zeki Mehmet Ali
224- Zaman Mehdi Mevlut
225- Zehra Bektaş
226- Halil Telaferi,nin eşi
227- Zeynelabidin Hayrullah
228- Zeynelabidin Şükür
229- Zeynelabidin Sabır
230- Zeynelabidin Sabır Ahmet
231- Zeynep Tisinli
232- Sakine Kamber
233- Salim İbrahim
234- Salim Hasan Taki
235- Sami Abdullvehap Beyati
236- Settar Beyraktar
237- Sedat Ali Nasih
238- Sertip Hüseyin
239- Sercan Şakir Çaycı
240- Sefil Gaip Mehdi
241- Sefil Mehdi Gaip
242- Sekran Fazıl Cafer
243- Selman Reşit
244- Selman Reşit İbrahim
245- Selim Hasan Taki
246- Selim Hamdi Baki
247- Semin Ahmet İsmail
248- Semin Hayrullah

249- Semin Didar Veli
250- Semin Abdurrahman Beyati
251- Sinan Mehmet
252- Seyit Cafer
253- Seyit Hüseyin
254- Seyit Aşur
255- Seyit Mehmet
256- Seyit Mehmet Salihi
257- Sirvan Celal
258- Seyfettin Ali Haşim
259- Şahin Tazali
260- Şeref Hasan Ağa
261- Şükür Hasan Asker
262- Şükür Halil Cuma
263- Şükür Mahmut Şevket
264- Şükrü Mehmet
265- Şükrü Mahmut Şükür
266- Şükür Mahmut Beyati
267- Şehap Ahmet
268- Şehap Mehmet Hüseyin
269- Şehit Muharrem
270- Şirzat Ahmet Sait
271- Şirvan Süleyman Sait
272- Sabır Mehdi Musa
273- Salih Yunus Ali
274- Sabah Beşiri
275- Sabah Mehemt Emin
276- Sabah Mehmet Ceddu
277- Sabah Mevlid Mehmet
278- Suphi Bakir
279- Suphi Baki
280- Suphi Fazıl
281- Suphi Yahya Kazım
282- Sefa Hasan
283- Sefa Hasan Ali
284- Sefa Saki Veli
285- Salahaddin Abduşa
286- Salahattin Necim Hattat
287- Salah Terzi
288- Salah Hasan
289- Salah Hasan Salih
290- Salah Kayacı
291- Salah Mehmet Cudu
292- Salah Nurettin
293- Zıya Kasım Ali
294- Ziya Kasap Oğlu
295- Tarık Mehmet Abdullah
296- Tarık Musa Tevfik
297- Talip Cuma
298- Talip Mulla Hadi
299- Talip Mulla Hadi Çaycı
300- Tahir Şakir Şeyhlerzade
301- Tahir Şakir Kasap
302- Taha Numan Müslim
303- Adil Ahmet Demirci
304- Adil Kasım
305- Adil Kasım Ağa
306- Adil Kumbetli
307- Aşur Hasan Heneş
308- Aşur Mehdi
309- Aşur Nazim Tazeli
310- Asi Abbas Hasan
311- Abbas Ekber Kanber
312- Abbas Tevfik Çoban
313- Abbas Celal
314- Abbas Cemal
315- Abbas Reşit Ortay
316- Abbas Riza
317- Abbas Saki Hıdır
318- Abbas Semin
319- Abbas Şükür Safer Beyati
320- Abbas Suphi Tevfik
321- Abbas Ali Ekber
322- Abbas Ali Şükür
323- Abbas Ali Naccar
324- Abbas Fazıl
325- Abbas Fazıl Sadık
326- Abbas Mehmet
327- Abbas Mustafa
328- Abbas Mehdi Riza Bender
329- Abbas Nazlı
330- Abbas Vehap
331- Abdulemir Abbas Mustafa
332- Abdulemir Ali Hadi Ruüf
333- Abdulemir Fazıl Sadık
334- Abdulemir Kazım Tevfik
335- Abdulemir Mehmet Mevlut
336- Abdulemir Hasan Ağa
337- Abdulemir Hüseyin
338- Abdulemir Abbas
339- Abdullhasan HacHüseyin
340- Abdulhüseyin Aziz Şevket
341- Abdulhüseyin Kalendir Şehbaz
342- Abdulhüseyin Mela İbrahim
343- Abdulhüseyin Mehdi Mevlit
344- Abdullhamit Andurrahman
345- Abdullhalik Ahmet Kevter
346- Abdullhalak Hüseyin
347- Abdullhalik Aziz Haydar
348- Abdurrahman Mehmet

349- Abdurrazak Ahmet Şahkulu
350- Abdurrazak Abbas Ali
351- Abdussecad Mehmet Ali
352- Abdussamet Tisinli
353- Abdulemir Ali Hadi
354- Abdullazim Ekber
355- Abdullazim Hacigalip
356- Abdullazim Zaman
357- Abdullgafur Mühsin Abbas
358- Abdullgafur Abdullhalik
359- Abdullkerim Allah Verdi
360- Abdullkerim Haci Aziz
361- Abdullkerim Zeynelabidin
362- Abdullkerim Sefer
363- Abdullkerim Aziz Haydar
364- Abdullkerim Kasım
365- Abdullkerim Mustafa Mehmet
366- Abdullatif Ahmet Kevser
367- Abdullah Ahmet
368- Abdullah Ağme
369- Abdullah Tahsin
370- Abdullah Tahsin Beşirli
371- Abdullah Arap
372- Abdullah Aziz Beg
373- Abdullah Ali İbrahim
374- Abdullah Ali Şükür
375- Abdullah Mümin İbrahim
376- Abdulmecid Hüseyin Tisinli
377- Abdulnasır Refik Kazım
378- Abdulhadi Kerim Kasım
379- Abdulvehap Haydar İmamlı
380- Abdulvehap Mehmet Hüseyin
381- Abdullah Mehmet
382- Adnan Halil İbrahim
383- Adnan Sabır Mehdi
384- Adnan Saygın Hasan
385- Adnan Adil Merdan
386- Adnan Kemal Kanber
387- Adnan Muhsin Al Vehap
388- İrfan Halil
389- İzzettin Celil Abdullhamit
390- İzzettin İsmail Tuzlu
391- İzzet Saki
392- Aziz Haydar
393- Aziz Reşit Riza
394- Aziz Adil Şerif
395- Asker Ahmet Şahkulu
396- Asker Taki Bekir
397- Asker Hasan Ali
398- İsam Ömer Celil Sarıkahya
399- Alattin Hüseyin
400- Allattin Abdulsamad
401- Ali Ekber Rauf
402- Ali Asgar Hasan Taki
403- Ali Asgar Şükür
404- Ali Asgar Musevi
405- Ali Asgar Musa Kazım
406- Ali Ekber Tisinli
407- Ali Ekber Hıdır Beyati
408- Ali Ekber Rauf
409- Ali Ekber Zeynelabidin
410- Ali Ekber Kencav
411- Ali Ekber Kevser
412- Ali Ekber Yusuf
413- Ali İlyas
414- Ali Bakır
415- Ali Bakır Kazım
416- Ali Beşirli
417- Ali Taki
418- Ali Hasan Hüseyin
419- Ali Hüseyin
420- Ali Hüseyin Beşirli
421- Ali Hüseyin Mamasi
422- Ali Hüseyin Mehmet
423- Ali Hilmi
424- Ali Hilmi Hamit
425- Ali Reşit
426- Ali Riza Muhtar
427- Ali Semin Ahmet
428- Ali Seyit Muhsin
429- Ali Sadık
430- Ali Tuzlu
431- Ali Abbas Saatçi
432- Ali Abdullah Hıdır
433- Ali Abdullvehap
434- Ali Asker
435- Ali Fazıl Beyati
436- Ali Fazıl Musa
437- Ali Kasım Tazeli
438- Ali Kanber Halil
439- Ali Kazım
440-Ali Kazım Tisinli
441- Ali Kazım Hurmatulu
442- Ali Kerim Sefer Beyatlı
443- Ali Kemal
444- Ali Kemal Hasan
445- Ali mehmet Veli
446- Ali Murat hüseyin
447- Ali Merdan Hüseyin Tisinli
448- Ali Merdan Reşit

449- Ali Merdan Şükür
450- Ali Musa
451- Ali hadi Çardaklı
452- Ali Hadi Rauf
453- Ali Vehap ahmet
454- Ali Yayçılı
455- İmat Mehmet Merdan
456- Ömer Esat
457- Ömer Mulla Şakir
458- İmran Hıdır Ali Merdan
459- İmran Asi Musa
460- Avnettin Hüseyin Sabir
461- İsa Riza Ekber
462- İsa Musa
463- Gaip Ahmet Havi
464- Gaaip amehmet Ali Beşirli
465- Gazi Naccar
466- Fuat Ramazan kerim
467- Fuat İzzet Celil
468- Fuat Kazım Nedim
469- Faik Tazeli
470- Faik Fuat İsmail
471- Faik Musa Tevfik
472- Fatih Şakir Kazım
473- Faruk Namık
474- Fazıl Allah Verdi Sefer
475- Fazıl Süleyman
476- Fazıl Şükür Anbeki
477- Fazıl Abbas Mustafa
478- Fazıl Asker Mehmet
479- Fazıl Ali
480- Fazıl Kamber
481- Fazıl Mehmet Rahim
482- Fettah Gaip Süleyman
483- Ferhat Nasrettin Ali
484- Felah Cuma Süleyman
485- Felah Şükür Abdullah
486- Faysal Beyatlı
487- Faysal Mehmet Hüseyin
488- Kasım Ahmet Şahkulu
489- Kasım Hasan Ağa
490- Kasım Hasan Tazeli
491- Kasım Hasan Kenid
492- Kasım Hamdi
493- Kasım Abbas Veli
494- Kasım Fazıl
495- Kasım Kanber Ali
496- Kasım Kanber Vahit
497- Kasım Kazım Süleyman
498- Kasım Mehmet
499- Kasım Mehmet İbrahim
500- Kasım Mahmut Kanber
501- Kasım Mehdi Mecit
502- Kasım Necef Hüseyin
503- Kazım Abbas
504- Kazım Abbas Yusuf
505- Kazım Yusuf
506- Kerim Zeynelabidin
507- Kerim Zeynelabidin Mehdi
508- Kerim Sefer Beyatlı
509- Kemal Terzi
510- Kemal Cuma Behram
511- Kemal Cuma Yasin
512- Kemal Abdulsamat Tisinli
513- kemal Kanber
514- Kemal Kanber Çayırlı
515- Kemal Mustafa
516- Lebüp Salih Nurettin
517- Mumin Hacı Vahit
518- Müeyyet hamzalı
519- Malik Hamit
520- Mahir Oktay
521- Mecit Semin kuravi
522- Muhsin Hasan
523- Muhsin Hüseyin Ferhan
524- Muhsin Süleyman
525- Muhsin Ali
526- Muhsin Ali Hadi Rauf
527- Muhsin Fazıl
528- Muhsin Fazıl Culhacı
529- Muhsin Ferhan
530- Muhsin Maksut Cuma
531- Muhsin Maksut Ali
532- Mehmet Emin Cevat Kazım
533- Mehmet Ahmet Demirci
534- Mehmet Ahmet Şahkulu
535- Mehmet Uzun Şükür
536- Mehmet Taki Ahmet
537- Mehmet Taki Ahmet Muhammet
538- Mehmet Cafer Terzi
539- Mehmet Cafer sadık Hayyat
540- Mehmet hasan Taki
541- Mehmet Hüseyin
542- Mehmet Hüseyin Beşirli
543- Mehmet Hüseyin Mehmet Selim
544- Mehmet Hammu
545- Mehmet Reşit Mehmet
546- Mehmet Riza Mehmet
547- Mehmet Zühtü İbrahim
548- Mehmet Semin

549- Mehmet Seyit Hüseyin
550- Mehmet Sivid Bezirgan
551- Mehmet Şakir
552- Mehmet Şevket Kanber
553- Mehmet Abbas
554- Mehmet Abdullah Ali
555- Mehmet Abdullah
556- Mehmet Ali Cuma
557- Mehmet Ali Hurşit Abbas
558- Mehmet Ali Abbas
559- Mehmet Gani Mübarek
560- Mehmet Fatih Saatçi
561- Mehmet Fazıl Hurşit
562- Mehmet fazıl abbas
563- Mehmet Kasım salih
564- Mehmet Korkmaz
565- Mehmet Mahmut Ahmet
566- Mehmet Murtaza
567- Mehmet Murtaza Davut
568- Mehmet Nuri Hamit Şellal
569- Mehmet veli
570- Mehmet Veli Bektaş
571- Mahmut Allah Verdi sefer
572- Mahmut Beyatlı
573- Mahmut Cafer Terzi
574- Mahmut Reşit
575- Mahmut Saki
576- Mahmut Tavuklu
577- Mithat hüseyin Kanber
578- Murat salih Mehmet
579- Muslim Hamdi
580- Mustafa Ahmet Beyatlı
581- Mustafa Hacı Paşa
582- Mustafa Hüseyin
583- Mustafa Ali
584- Mustafa Ali Mehdi Ağa
585- Mustafa Kazım Ahmet
586- Mustafa Kazım selman
587- Mustafa Mehmet Abbas
588- Muzaffer Beşirli
589- Muzaffer Zeynelabidin
590- Muzaffer Fatih
591- Miktat Cebbar Kuyucu
592- Mulla Hamat
593- Mümtaz Ekrem ali
594- Mümtaz Ekrem Abbas
595- Münir Cuma Şenin
596- Mehdi İbrahim Ali
597- Mehdi Boyağcı
598- Mehdi hamit Hurşit
599- Mehdi Şeyh İbrahim
600- Mehdi Merdan Derman
601- Mehdi Musa
602- Musa Tisinli
603- Musa Cuma Behram
604- Musa Riza Mehmet
605- Musa Kazım
606- Musa Kazım selman
607- Musa Mirza
608- Mutlu abbas
609- Muvaffak hacı Şükür
610- nasih Abbas
611- Nazım İbrahim Semin
612- Nazım Mehmet Ali
613- Nazım Mendelavi
614- Nafi yasin Doğramacı
615- Necat İsmail Hasan
616- Necat Ahmet Semin
617- Necat İsmail
618- Necat Celil Paşa
619- Necat Hasan
620- Necat Şükrü
621- Necat Kasım
622- Necat Mehmet Koryalı
623- Necat Musa Kazım
624- Necati İsmail
625- Necah mehmet Emin
626- Necdet İbrahim kerim
627- Necdet Şehbaz
628- Necdt Şehbaz Abbas
629- Necdet Asker Mahmut
630- Necef Tisinli
631- Necef Tuzlu
632- Necmettin Çayırlı
633- Necmettin Halaf
634- Necmettin Halaf Mehdi
635- Necmettin Tahir
636- Nezar Resul cafer
637- Neşet Mithat
638- Neşet Mithat Altuncu
639- Nasrullah hadi Mehmet
640- Nidal Hüseyin Ali
641- Nizam Abdulhüseyin
642- Nizam Abdulhüseyin Mehmet
643- Nihat fazıl Tavuklu
644- Nihat Mehmet
645- Nurettin Süleyman Ağa
646- Nurettin Sıddık
647- Nuri Kerim Kasım
648- Nevzat İbrahim Cuma

649- Niyzi Sıddık kasap
650- Haşim İsmail Kanit
651- Haşim beşirli
652- haşim hamdi Baki
653- Haşim Riza
654- Haşim Zeynelabidin
655- Haşim Abbas
656- Haşim Ali Kara
657- haşim Gaip Mehdi
658- Haşim Kadir Hıdır
659- Haşim Mehmet Beyatlı
660- Hicran ali Kemal Mehmet
661- Vefi Naki Hayyat
662- Velit Aziz
663- Vehap Mehdi Asker
664- Yasin Mehmet Sıddık
665- Yahya Zekeriya
666- Yaşar halil İbrahim
667- Yaşar Halil Kanber
668- Yaşar İzzettin Tuzlu
669- Yaşar Mehdi Tuzlu
670- Yaşar Namık Hüseyin
671- Yücel Musa İsmail
672- Yusuf Refik
673- Yusuf Şerif Kazım
674- Yusuf Mehmet Beyati
675- Yüksel Veli Ali

BEŞİNCİ BÖLÜM

Türkmenlerin Nüfusu

Irak Türkmenlerinin gerçek sayısı çok çelişkili tartışmalara sahne olmuştur. Rejim çıkarlarıyla petrol gelirlerine göz dikenler ve ırkçı emellerle bu bölgeleri yutmak isteyen talepler ayni hanede birleşerek Türkmenlerin Irak,ta çok az sayılı önemsiz bir azınlık olarak gösterme çabasını sürdürdüler.

Irak,ta Türkmenler arasından çıkan ve şiir, edebiyat, lisan, bilim, spor dallarında, ayrıca askeri alanlarda ve havacılıkta çok ciddi elemanlar yetiştiren bu topluluğun nasıl olur da yok denecek kadar bir azınlık arasından çıktığı çelişkisini kimse gündeme getirmek istemedi.

Türkmenlerin nüfusu konusuna değinecek olursak bilindiği gibi Irak hükümetlerinin bu hususta 1957 sayımında telaffuz ettiği en düşük rakam 136 800 kişi olarak gösterilmişti. Bu rakamın ne kadar anlamsız olduğu ve gerçekleri yansıtmadığı ortada olduğu gibi bir çok yazar ve araştırmacı tarafından kaleme alınmış, hatta devlet tarafından da ifade edilmişti.

Bu çarpıtmanın en bariz örneği olarak Lozan antlaşmasından önce İngiltere ile Türkiye arasında cereyan eden müzakerelerde ortaya çıkmıştı. Bilindiği gibi İngizlerin başdelegesi Lord Curzon Musul vilayetinde Türkmenlerin adedini az göstermekte akıl almaz yöntemlere başvuruyordu. Curzon İngilizlerin bölgeyi karış karış dolaşan İngiliz subaylar tarafından 1920 yılında yapılmış olan çok dikkatli ve sağlam sayım sonuçlarına sahip olduklarını iddia ederek, vilayetin her tarafını dolaştıklarını ve her şehrin, köyün ve mahallenin kayıtlarını tuttuklarını ileri sürmüştü. Türk tarafınınn delegasyon başkanı İsmet Paşa sunduğu belgelerle Musul vilayetinde sadece Türkmenlerin 146 960 kişiye ulaştıklarını tevsik etmeye çalışırken, Lord Curzon bu sayının belirtmiş olduğu gerekçelerle ancak 66 000 olduğunda ısrarlı olmuştu.

Lord Curzon,un rakamlarını alıp buna Musul vilayeti dışında yaşayan, mesela Diyala ilçelerinde ve merkezi hükümetin karagahı olan Bağdat,da yaşayanlar için buna %10 yani sadece 6000 kişinin azıcık üstünde bir rakamı ilave edersek ve nüfus artışı için o zaman kabul edilmiş olan ellili yıllara kadar %3.4 ve 1950 den sonra %3.2 oranını

hesaplarsak Lord Curzon,un kabullerine göre Türkmenlerin 1957 yılı sayısının 254 676 olması gerekirdi. Tam adedi saklamakta en çok çıkarı olanların rakamını ele alsak dahi bu rakamla sonuçlanan nüfus, nasıl oluyor da Irak hükümeti tarafından 136 800 olarak kayde alınıyordu?. Bunu dikkatli gözlerin hepsi anlamakta güçlük çekti.

Lord Curzon,un rakamlarını olduğu gibi alırsak bu adedin 2002 sonunda 884 710 olması gerekir. Peki nasıl oluyordu bazıları bu maksatlı literatürlerinde Türkmenlerin 250 000 kişiyi aşmayacaklarını iddia edebiliyor: Burada sormak gerekiyor, acaba Türkmenler yüzbinlerce kişiyi kaybettikleri bir toplu soykırımına mı uğradılar? Bugün Irakta herkes mesela katıksız Türkmen olan Telafer ilçe merkezinde 250 000 Türkmenin yaşadığını ve bunlara Musul civarındaki köylerde barınan ve sayıları yaklaşık olarak 50 000 kişi olan vatandaşları da ilave edersek bu rakamları telaffuz edenlerin gerekçesini anlamakta güçlük çekilir. Kaldı ki mesela Kerkük, Erbil, Kifri, Tuzhurmatu, Tavuk, Tazehurmatu, Altun Köprü, Karatepe, Hanekin ve Mendelideki Türkmenlerin durumunu ve konumunu da ilave edersek çok açık bir şekilde bu mesnetsiz rakamların ne anlama geldiği ortaya çıkar.

İngiltere hükümetleri ve bunların paralelindeki belirli amaçlarla bölgeye yerleştirilen politikacı, yazar ve gazeteciler kendi rakamlarıyla çelişkili olsa dahi ellerinden geldiğince bu rakamları minimale indirmeyi hep sürdürdüler.

Manda idaresi zamanında Irakta bir kaç sene yaşayan Luid Dolberan,ın " Mandadan Özgürlüğe dek Irak" jitabına bakacak olursak, Manda rejiminin sona erdiği 1932 yılında Türkmenlerin adedi 60 000 kişidir. Dolberan, Türkmenlerin adedini az göstermekle yükümlü olan Lord Curzon,un 1920 yılı için verdiği 66 000 adedinden de az gösterdiği Türkmenlere acaba ne oldu da başkaları, mesela Araplar, Kürtler ve hiristiyanlar çoşalırken bunlar hep nüfus kaybetti diye kendisine hiç sorma lüzumu hissetmedi mi?

Nüfus konusuna girmeden önce bizce çok önemli bir hususun altını çizmek gerekmektedir. Gördüğümüz kadarıyla Irak,ta yaşayan Kürt vatandaşlar olsun, resmi hükümet olsun Türkmenlerin sayısını saklamaya çalışmakla büyük bir yanılgıya düşmüşlerdir. Belki bazı Türkmen aydınları da kendilerini ve Türkmen halkının haklarını savunmak adına aynı yanılgının ters tarafına takılmışlardır.

Aslında herhangi bir vatandaşın veya etnik toplumun hakkı çoğunluk veya azınlık hesabına göre yapılmamalıdır. Yukarıda bahsettiğimiz gibi Irak anayasaları hiç bir zaman bir üstün ırk ve azınlıklar prensibini kabul etmemiş, tersine dini, dili ve kökeni ne olursa olsun bütün vatandaşları eşit ve milli haklarını kullanmaya ehil olarak görmüştür. Artık herkesin bildiği gibi bu konu anayasal hak konusu olmaktan çıkmış, uluslararası kubullerde ve insan hakları bildirgesinde olduğu gibi Birleşmiş milletler Genel Kurulu,nun çeşitli karar ve belgelerinde de açık olarak hükme bağlanmıştır. Buna göre konuyu inceleyecek olursak, Kürt aydınlarının abartılı bir şekilde Türkmenlerin nüfusunu az göstermeye kalkışmaları karşısında kabul ettikleri bir kaç yüz bin nüfusu da, şu anda Birleşmiş Milletlere üye özgür bazı devletlerin nüfusunun altında değildir. Bu gibi ülkelere Arap Körfezi,nde, Avrupa ve Afrika,da da rahatlıkla rastlamak mümkün olduğu gibi son zamanlarda eşit konumlarda Avrupa Birliğine üye olan ve nüfusu yüzbinleri aşmayan ülkelerin Almanya, İtalya ve Fransa

gibi yoğun nüfus kitlelerine sahip olan ülkelerle aynı yetki ve yükümlülüklere sahip oldukları görülmektedir.

Bunların 1958 darbesinden sonra Irak hükümetinin düzelterek verdiği rakamlara da hiç bakmadıkları veya görmek istemedikleri anlaşılmaktadır. Irak hükümeti bu rakamı 1959 yılında 567 000 olarak ilan etmişti.

Gerçeğe yakın rakamlara, Irak,ın nüfus artışı yüzdeleri olarak ellili, altmışlı ve yetmişli yıllarda %3.2, seksenli yıllarda %2.6, doksanlı yılların başlarında %2.4 ve 1993 yılından beri %2.3 olarak kabul edilerek, Arap Sosyal ve Ekonomik Geliştirme Fonu, Arap Para Fonu ve Petrol ihraç eden Arap Ülkeleri Teşkilatı verilerine dayanarak ulaşılmmak belki yaklaşık olarak mümkün olur. Bu verileri ele alığımızda görüldüğü gibi Irakta Tüm Türkmenlerin sayısı 2 038 662 olarak görülmektedir. Kültürel düzey farkları ve sosyal koşullrdan dolayı bu üremenin ters istikamette artış gösterebileceğini dikkate alırsak bu adedi şimdi 2 milyon olarak kabul etmek sonucu doğuyor.

ALTINCI BÖLÜM

Türkmen Bölgelerinin Etnik Konumu

Kerkük ve Erb,l bölgelerinin etnik konumu meselesi bir çok tartışmaya yol açtığı gibi, maalesef zaman zaman üzücü şiddet olaylarının da vuku bulmasına sebap olmuştur. Irak,ta Kürt kökenli bazı politikacıları ve aydınları Kerkük,te hiç bir zaman Türkmen çoğunluğun bulunmadığını ispat etmek için amansız bir çaba harcamışlar ve bu istikamette Musul Meselesi çekişmeleri sırasında tanzim edilen İngiliz kaynaklı yayınlara veya bizzat Kürtlerin yazdıkları kitaplara dayanmışlardır.
Malesef Kerkük bölgesindeki Petrol kaynakları bu çatıçmanın sebi olmuştur. Kürt siyasi hareketleri Kerkük petrolu olmadan ciddi bir oluşumlarının gerçekleçemiyeceğini varsaymış ve Kerkük,e yoğun göçü teşvik etmiştir. Araplaştırma politikası da bunun antitezini teşkil etmiş ve petrol kaynaklarını sağlama ve emniyete almak için Kerkük,ün Araplaştırılması zarureti kanaatine varan Irak Hükümetleri bir de sanal bir korkuyla Türkmenlerden malesef hep kuşku duymuş ve tezelden bu bölgeyi Araplaştırmaya kalkışmışlardı. Kerkük,ün ismini dahi Arapça Millileştirme anlamına gelen ve Petrol kaynaklarının millileştirilmesi kararına gönderme yapan ,Al- Tamim, olarak değiştirmiştir. Bu arada Kerkük,e bağlı bir çok Türkmen ilçesinin idari bağlantısı Kerkük,den koparılarak Arap çoğunluklu vilayetlere verildi. Bunu takiben Kerkük ve öteki Türkmen bölgelerindeki Türkmen köy ve kasabaların ismi Arapça isimlerle değiştirildi.

Kürt yazarların çoğu da bilimsel bir araştırma olarak takdim ettikleri Şemsettin Sami,nin Kamusü,l-A,lâm adlı eserini kaynak gösterecek, bunun önemli bir Osmanlı tarih ve coğrafya ansiklopedisi olduğunu ve bu eserde Kerkük nüfusunun dötte

üçünün Kürt, geriye kalanının da Türk ve Arap olduğunun tesbit edildiğini savunmuşlardır. Dr.Nuri Talabani de Kerkük Bölgesi ve Etnik Konumunun Değiştirilmesi Çabaları adlı eserinde bu yolu benimsemiş ve bölgenin tarihi geçmişi ve coğrafyası hakkında Türk, Arap, Kürt veya batı kaynaklı; objektifliği ve bilimselliği ile tanınan eserlerden feyz aldığını yazarak, Osmanlı ansiklopedisi Kamusü,l-Alâm,ın yazarı Türk tarihçisi ve yüz yıl önce Kerkük bölgesini ziyaret ederek çok sağlam bilgiler tesbit ettiğini ve her halde de Kürtlerden yana olduğnunu söylenemeyeceğini ifade etmiştir.

Biz burada Kerkük bölgesinin etnik konumunu irdelemeden önce Kerkük,teki nüfusun dörtte üçünün Kürt olduğunu yazan "tarihçi ve seyyah" Şemsettin Sami,yi tanıtmak ve Kürt yazarları tarafından en önemli ispat vesilesi olarak kabul edilen bilgilerinin ne kadar sağlam (!) ve ne kadar bilimsel (!) olduğunu açıklamak isteriz.

Aslına bakılırsa Şemsettin Sami, Türk değil Arnavuttur. 1266 Hicri yılında Arnavutluk,ta doğmuş, orta öğrenimini Yanya,da görmüş, Türkçe, Farsça ve Arapça,yı sonradan özel öğretmenlerden evinde çalışarak öğrenmiş, arkasından İstanbul,a göç ederek, Sabah gazetesini çıkarmaya başlamıştır.

Şemsettin Sami daha sonra hikâye yazarlığına soyunmuş, yazdığı hikâyeler arasında Osmanlı geleneklerine ters düşen ve evlilik müessesesini tezyif eden Mu,aşakat-i Tal,at ve Fitnat, bunun ardından da Zahak Diktatörüne Karşı Demirci Kava İhtilâli hikâyesini yayınladığı için, suçlu bulunarak mahkum edilmiş ve Trablus,a sürgüne gönderilmiştir! Sürgünden dönünce lügat ve informatif antolojiler yayınlamaya başlamıştır.

Yine önemli gerçeklerden biri de Şemsettin Sami,nin hiç bir zaman bir gezgin ve seyyah olmayışıdır. Kerkük,ü de, hakkında yazdığı Bağdat,ı da görmediği, İslam Ansiklopedisi tarafından açıkça beyan edilmiş, Kamusü,l-Alâm,daki maddeleri Bouillet,in Dictionnaire et de Geographie Universald,Histoire eserlerinden; Osmanlı ve Şark vilayetleri hakkındaki maddelerin de, bazı Arap ve Acem kaynakları ile kimi salnamelerden ve tetkik edilmemiş raporlardan aldığı açıkça bildirilmiştir(12). Verdiği bilgilerin bilimsel, gerçekçi ve doğru olduğunu kabul etmemiz gerekirse Bağdat,ın da tam bir Türk şehri olduğunu kabul etmemiz gerekir. Çünkü Ş. Sami aynı eserinde, Bağdat,ta halk tarafından konuşulan birinci lisanın Türkçe, ikinci derecede ise Arapça olduğunu da tesbit ettiğini yazmaktadır.

Irak,ta Türkmen Aşiretleri:

Iraklı araştırmacı Tamir Abdulmuhsin el-Amiri 9 ciltlik ,Irak Aşiretleri Anseklopedisi, eserinde Oral-Altay lisan grubuna bağlı olan Türkmenlerin el-Tamim,Kerkük,, Ninava,Musul,, Diyala ve Erbil ile bu şehirlere bağlı bazı ilçe, kasaba ve köylerde yaşadığını yazarak çeşitli aşiretlerine yer verdi. Bunların arasında:

1-Beyat Aşireti
2- Kara Ulus Aşireti
3- Kanber Ağa Aşireti
4- Çayırlı Aşireti
5- Bent Ali Aşireti
6- İlhanlı Aşireti

7- Celili Aşireti
8- Demirci Aşireti
9- Şah Seven Aşireti
10- Deliveli Aşireti
11- Marağa Aşireti
12- Gülbanı Aşireti
13- Yakubi Aşireti
14- Dakira Aşireti
15- Saraylı Aşireti
16- Vendavi Aşireti
17- Pir Nedir,Pir Nezar, Aşireti

18- Ferhatlılar Aşireti
19- Seyitler Aşireti
20- İlhanlılar Aşireti
21- Tatran Aşireti
22- Hatlan Aşireti
23- Kasaplılar Aşireti
24- Hasekli Aşireti
25- Kahyalar,Muratlı, Aşireti
26- Safuk Aşireti
27- Şeyhler Aşireti
28- çeçen aşireti

Beyat aşiretinin Oğuz kabilelerinden biri olarak ve Oğuz Han,ın altı oğlundan biri olan Gün Han oğlu Beyat,a mensup bir boy olarak gösteren eser şimdiki Beyatlıların Sadiye , Şehraban, Mendeli, Zarbatiya,Kazanıya,Mansuriye, Bedre, Hanekin, Karatepe ve Kifride yaşadıklarını ancak yoğun olarak daha çok Tuz Hurmatu ile Karatepe arasında ve kerkük merkezinde yaşadıklarını belirtmektedir.

El-Amiri Beyat boyunun Bastamlı, Karanaz, Biravcılı ve Hasdereli olarak budunları olarak göstermektedir.

Anseklopedi Telaferde ve çevresindeki bütün aşiretlerin Türkmence konuştuğunu kaydederek bu bölgedeki aşiretleri şöyle sıralıyor:

1- Ali Han Beg Aşireti
2- Pir Nedir Aşireti
3- Hamat Aşireti
4- Ferhat Aşireti
5- Davudi Aşireti
6- Hala ve Al Harbu Aşireti

Tuz Hurmatu aşiretlerini de Beyatlılar yanında şöyle sıralıyor:

1- Bender Aşireti
2- Çayır Aşireti
3- Kanbe Ağa Aşireti
4- Kara Nas Aşireti
5- Assafi Aşireti

Tavuk aşiretleri arasında da Celili, İlhanlı, Demirci ve Şeyhler aşiretleri zikredilmektedir.

Şebekler:

Dr. Suphi Saatçi, Tarihi Gelişim içinde Irak,ta Türk Varlığı, eserinde Musul ve çevresinde yaşayan Şebek aşireti hakkında Iraklı araştırmacı ,Ahmet hamit el-Sarraf,,ın verdşğş bilgilere ilavelerde bulunmuştur. Şebeklerin nüfusu 1989 yılı itibarıyla 40-50 bin etrafında veriliyordu, böylece şu anda 75 bin,den az olmamalrı gerekiyor. Yerleşim bölgeleri ve köyleri arasında : Abbasiya, Elbeg, Arpacı, Babinit, Basahra, Başika, Bavize, Bazoya, Baybuğ, Bedne, Bilavat, Bisan, Bisatlı, Hiluhan, Çinici, Deraviş, Gökçeli, Haraba Sultan, Hazen Bent, Hıdır İlyas, Karakoyun, Karaşor, Karatepe, akratepe şebek, Kara yatak, Kaziye, Kibirli, KehrizKör Gariban, Minare şebek, Ömer kayacı, Nebi Yunus, Selamiye, Şemsiyat, Şeyh emir, Şirin han, Tel yara, Tercile, Tez harap, Topzava, yarımca, Yengi Bastamlı ve Zehre hatun.

Hollandanın Amesterdam Üniversitesinde felsefe profesörü olan Michell Leezberg başka Şebek köylerine de işaret ediyor. Bunların arasında Kani kervan, Karkaşan, Müftiye, Kahrava, Şeyh şeli, Şavuklu, Tirava, Toprak ziyaret, Hazne ve Orta harap zikredilmektedir.
Malesef Şebekler de öbür Türkmen köylüleri gibi zorunlu göçe tabi tutuldu. Bu kapsamda Irak kuvvetleri Şebeklerden üç bin aileyi ikinci körfez savaşından sonra Harir ovası, Şaklava,nın kuzeyi, Baziyan ve Çemçemal kuzeyine sürdü. Dr. Leezberg,, ,Şebek Ve Kakailer, adlı eserinde Karmeli, Gulami Ve Sarraf,ın Şebeklerin Türkmen hüviyetini teyit ettiklerini söylüyor ve Birleşik Amerikanın İthaca şehrindeki Cornell Üniversitesinde 1988 yılında basılan M. Musa,nın şebeklerin Anadoludan göç eden Türkmenler olduklarını ve Şebeklerin geleneksel kitapları olan ,Buyruk, ve ,Menakip, kitaplarının da Türkmence yazdığını tesbit ettiğini yazmaktadır.

İnanırlığı şüphe götürmeyen bütün ciddi kaynaklar, Kerkük bölgesinin gerçekte bir Türkmen bölgesi olduğunu, ancak son zamanlarda Kürtleştirme veya Araplaştırma çabalarının etnik konumunu etkilemeye başladığını açıkça ifade ederler. Biz burada bilimsel yönden ciddiyeti ve tutarlılığı belli olan onlarca Türk ve Türkmen kaynaklarının hiç birine işaret etmeden, sadece Türkmenlerin dışındaki yazarların tanıklıklarına baş vurmayı uygun gördük.

Herhangi bir kaynağa değinmeden önce, bu gerçeğin bizzat Irak hükümeti tarafından bahsi geçen ve 28 Ocak 1932 tarihinde Milletler Cemiyeti Konseyince kurulan komite tarafından hazırlandığı şekliyle Millet Meclisinin 5 Mayıs 1932 oturumunda onayladığı ve 30 Mayıs tarihinde açıkladığı deklarasayonun dokuzuncu maddesinde Kifri ve Kerkük ilçesinde (Kerkük şehri) çoğunluğun Türkmen olduğu ve bu bölgede Arapça,nın yanında Türkçe ve Kürtçe,nin resmi dil kabul edildiği hükme bağlanmıştır. O zaman Türkçe,ye karşı hassasiyetin bulunduğu dönem ve ortamda Irak hükümetinin böyle bir taahhüdü kayda değer olmayan bir azınlığa vermiş olabileceğini kimse düşünemez.

Konuyu inceleyenler, üst üste gelen Irak hükümetleri ve kabinelerinin Arap, Kürt, Türkmen dokusunu hep kabul ettiklerini iyice bilirler. 1921 yılında ilk anayasa taslağı Arapça, Kürtçe, Türkçe ve İngilizce olarak bastırıldığı gibi İngiliz Yüce Temsilcisi 4 Mayıs 1924 tarihinde bir grup Tiyari Levi askerinin Kerkük,te yaptığı katliamdan sonra, yalnız Kerkük,te yayınlanması gerektiği için bildirisini sadece Türkçe olarak bastırmıştı. Tarihçi Abdurrazak Al-Hasani bu konuyu ele alırken o zaman Kerkük,te konuşulan lisanın Türkçe olduğunu açıklamaktadır.

1925 yılında kabul edilen Irak Anayasası Arapça ve Kürtçe,nin yanında Türkçe olarak da basılmıştı ve 1931 yılında yayınlanan 74 numaralı Mahallî Lisanlar

yasası, başta Kerkük ve Erbil olmak üzere, Türkmenlerin coğunlukta olduğu bölgelerde muhakemelerin Türkçe olarak yapılmasını hükme bağladığı gibi, Türkmenlerin tahsil gördüğü okullarda da tedrisatnı kendi dilleriyle olmasını ön görmüştü. Bu hak ve güvenceler öteki temel insan hakları gibi, daha sonra gelen hükümetler tarafından rafa kaldırılmış ve bu konuda en korkunç insan hakları ihlallerinden birisi, dünya kamu oyunun gözü önünde yaşanmıştı. O zamanlar Irak hükümetlerinin bu gerçeği kabul ettiklerinin en bariz örneği olarak, Kerkük,te Belediye başkanlığı tarafından neşrolunan tek resmi yayın organı olan Kerkük gazetesinin Türkçe ve Arapça olarak yayınlanmış olduğunu gösterebiliriz.

Araştırmacı yazar Sati Al-Hisri Irak,ta Hatıralarım adlı eserinde 1921 yılında, o dönemin Eğitim Bakanlığı başmüşaviri görevinde bulunan İngiliz yüzbaşı N.Varel ile olan ihtilafı ve çarpışmasını ve Eğitim Müdürü muavinliği görevini reddettiğini açıklarken, Varel,in kendisine:

-Kerkük,e git, orada Eğitim Müdürlüğü görevini sana verelim, orada Türkçe konuşulur, sen de Türkçe biliyorsun, dediğini hatırlatıyor. Varel bu önerisini Kralliyet Sarayı Başkanı Rüstem Haydar,a da tekrarlamış ve Al-Hisri,den Türkçe konuşulan Kerkük,te yararlı olabileciğini söylemişti.

Irak'ın yeni tarihi üzerine pek çok araştırması ve eseri bulunan Hayri Emin Ömeri de, Irak tahtı üzerine yaşanan tartışma ve çatışmaları anlatırken Kerkük,te çoğunluğun Türkmen olduğunu yazmaktadır.

Ayrıca 1920 ayaklanması liderlerinden olan Ferik Mizher Al-Firaun, Irak,ın etnik konumuna değinirken, Arap olmayan azınlıkların ülkenin kuzeyinde sakin olduğunu, bunlardan Kürtlerin Süleymaniye ve Erbil,de, Türklerin Kerkük ilinde ve az sayıda Ermeni, Asurî ve Nasturi,nin Musul ilinde bulunduklarını ifade etmektedir.

Bir başka yazar, Abdulmecit Hasip Al-Kaysi,ye bakacak olursak, 1 Haziran 2000 tarihinde Londra,da çıkan el-Hayat gazetesinde Asuriler adlı kitabı hakkında yayınlanan bir eleştiriye verdiği cevapta, kendisini tanıtırken Irak,ın siyasi tarihiyle ilgilenmesinin elli yılı bulduğunu ifade eden bu yazar, adı geçen kitabında Kerkük,ün bir Türkmen şehri olup, halkının Türk ırkından olduğunu ve kuvvetli Kürt kabilelerinin onlara yakın oturduğunu yazmaktadır.

Irak,ın etnik yapısı ve mozaik konumunu anlatan başka bir yazar da Seyyar Al-Jamil, kendi kitabında "Türkmenler ise Irak,ın kuzeyinde belirli yerleşim bölgelerinde yaşarlar. Yoğunlukla Diclenin doğusunda Kerkük ve batısında Telaferi yerleşim mekanı olarak tutmuşlardır. Bu topluluk Irak,ın bazı bölgelerinde hükümranlık kuran Türkmen devletlerinin bir bölümüdür" diye yazmaktadır.

Munzir Musuli ise " Kürdüstanda siyasi ve partizan hayat" adlı eserinde Amerikalı gazeteci William Egilton Jr,ın "1946 Mahabad Cumhuriyeti" kitabından alıntı yaparak Kerkük,ün bir tartışma konusu olabileceğini ve sanki eşit olarak Türkmen ve Kürtler arasında paylaşılmış olduğunu, ancak petrol yataklarının bulunduğu batı ve kuzey-batı bölgelerinin Türkmen ve Arap köylerinden oluştuğunu yazmaktadır.

Dr. Mecit Khudduri'Cumhuriyet Döneminde Ira' adlı kitabında Kerkük' Altun Köprü ve Telafer'e temas ederken buraların Türkmenlerce meskun olduğunu yazar.

Tanınmış Sosyolog Dr. Ali el-Verdi Irakta Türkmenlerin yoğunlukla bulundukları bölgelere temasla bunların Araplarla Kürtleri ayırmakta olan düz bir çizgi üzerindeki şehir ve kasabalarda yaşadıklarına temas etmektedir.
Dr. Kasım el-Cümeyli de Dr. İzzet Öztoprak tarafından yayına hazırlanan 'Irak ve Kemalizm Hareketi' adlı kitabında İngiliz yetkili Henry Dubbs'in 1923 tarihinde Kerkük ve havalisinde Türkmenlerin Faysal'ın krallığı için yapılacağı oylamayı boykot etme niyetlerinin duyulması üzerine Kerkük'ü ziyaret ettiğini, Türkmenlerin önde gelenleriyle görüşüp İngilizlerin Türkmenlerin Milli ve Kültürel haklarını tanımaya hazır olduğunu ilettiğini bildirir.
Abbas el-Azzavi de Münşi Bağdadi'nin Farsçadan tercüme ettiği seyahat kitabında İranlı bir sorumlunun Kerkükten geçtiğini ve bu şehrin çoğunluğunun Türklerden oluştuğunu yazmaktadır.
Dr. Fazıl El-Ensari, Irak Sakinleri isimli demografik çalışmasında Türkmenlerin Irakta üçüncü etnik gurup olduğunu Telaferden Mendeli'ye uzanan hatta Araplarla Kürtleri ayırdıklarını ve Kerkükte en büyük yoğunluklarının bulunduğunu yazmaktadır.
Iraklı yazar Mir Basri 'Yeni Irak'ın edebiyat yıldızları' adlı eserinde Irakta gelişen edebiyattan bahisle Kürtlerin Süleymaniye bölgesinde edebi eserler vermelerine karşın Kerkük'de Türkmen edebiyatının yaygın olduğunu yazarak Fuzuli, Fazli, Rizai,Ahdi , Şemsi ve Hüseyni ile başlayan edebiyat dalgasının sadece Türkmen edebiyatı ile geliştiğini ve Hicri Dede, Hıdır Lütfü, Naci Hürmüzlü, Mehmet Sadık ve Ahmet Faiz ile doruğa çıktığını, Kürt asıllı Şeyh Rıza Talebani'nin de Türkçe yazmak durumunda olduğunu bildirmektedir.

Dr. Cemil Musa Naccar ' Bağdat Vilayetinde Osmanlı İdaresi' adlı eserinde Türkmenlerin kökenlerine ve geleneklerine bağlı olan ve Bağdat'tan bahsederken vilayetin kuzeybatısında yaşayarak Kızlarbat, Hanekin, Şehraban, Mansuriye, Deli Abbas, kazaniye ve Mendeli'de yaşadıklarını, ancak ayrıca Musul vilayetinin bir çok şehir ve kasabalarında da yoğun bir şekilde yaşadıklarını bildirmektedir.
Mısırlı yazar Dr. Hasan Bekir Ahmet ise "Arap –Türk ilişkilerinin bugünü ve geleceği" ismindeki kitabında Irak Türkmenlerinin nüfusunu 2 ile 2.5 milyon tahmin etmektedir.

Stephen Hemsly Longrigg İ Irak,ın yeni tarihinde dört yüzyılİ adlı eserinde Türkmenlerin yerleşim bölgelerini anlatarak şöyle demektedir: Türkmenlerin eski göçler kalıntıları Telaferde ve uzun bir çizgi olarak Musul yolunda Deli Abbasdan Büyük Zaba kadar uzanmaktadır. Güzel Kerkük şehri ise son iki asırda pek değişmemiştir. Ve büyük yol üzerindeki Türkmen köylerinin konumuö hatta yağmur sularına dayalı tarımla uğraşan çeşitli köylerin konumu da hiç değişmemiştir.Türk kanının hakim olduğu bölgelerde ve Türkçenin ve Türk akımının bariz bir şekilde görüldüğü yerlerde her zaman Türk ağırlığı görülmüştür. Longrigg bu kapsamda Kerkük'ü anlatırken lisanının Türkçe olduğunu söylemektedir.

Longrigg,in başka bir kitabı, Türkmenlerin feodal olmayan ve tarımla uğraşan köylerde sakin olduklarını, başlıca Kerkük, Altın Köprü, Erbil ve Kifride, ayrıca Karatepe, Tuz Hurmatu, Tavuk ve Bağdat - Musul yolunda yoğunluk kazandıklarını, bir de Musul - Sincar yolu ortasında olan Telaferde bulunduklarını yazmaktadır. Longriggi, Musul meselesinin çözüme kavuşmasından sonra Kerkük ve Kifride olduğu gibi buralara bağlı olan köylerde de Türkmenlerin bir problem yaratmadıklarını ve kendilerine oldukça fayda sağlayan mistik tutumlarını bırakmadıklarını yazılmaktadır.

İngiliz yazar Sarah Garaham Brown, Kerkük bölgesinin Araplaştırılması ve Türkmenlerle Kürtlerin bölgeden göçe zorlanması çabalarının ikinci Körfez Savaşı,ndan çok önce başladığına temas etmekte, David MacDowall ise, Musul şehrinin Arap çoğunluğuna sahip olmasına rağmen Bağdad,a uzanan yol üzerindeki bütün şehir ve köylerde Türkçe konuşan Türkmenlerin sakin olduğunu yazmaktadır.
Vladimir Minorsky, "İhtilaflı bölge" adlı yazısında, Musul meselesine değinirken hiç şüphe götürmüyecek bir şekilde İpek Yolulu adlı tarihi yol boyunca Türkmenlerin çoğunlukta olduklarını ve Telafer, Erbil, Altın Köprü, Kerkük, Taze Hurmatu, Tavuk, Tuz Hurmatu, Kifri ve Karatepede çoğunluğu teşkil ettiklerini tesbit etmektedir.
İngilterenin Göç ve Tabiyet idaresi,nin yayınladığı insan hakları raporu Türkmenlerin yoğun olarak Kerkük,de, ayrıca Musul, Erbil ve Diyala,da yaşadıklarını , bunların bazı kaynaklarca üçyüz bin kişi oldukları, ancak gerçek adedein iki milyondan az olamayacağını bildirmektedir.Rapor Türkmenlerin temel hak ve hürriyetlerinden yoksun olarak yaşadıklarına temas etmektedir.Renhard Fischer ise Berlin Ün.versitesinden Master diplomasını almak için sunduğu, Irak Türkmenleri, tez araştırmasında Irakta en önemli Türkmen yerleşim bölgesinin Kerkük olduğunu, bu şehrin sadece bir kültür merkezleri olmakla kalmayıp Türkmenlerin en yoğun nüfusunu içerdiğini yazıyor.
Objektif yazıları ve araştırmalarıyla tanınan yazar Said Aburish, İntikam politikaları adlı kitabında Kerkük'ün konumuna temasla şöyle diyor: Araplar ve Kürtler kendi açılarından şehrin kendilerine ait olduğunu iddia etseler de gerçek olan şehrin çoğunluğunu Türkmenler teşkil etmektedir.
W.R. Hay , Kürdüstanda İki Yıl, adlı eserinde 1918-1920 arasında siyasi memur olarak yaşadığı Irakta Küçük Zab nehri güneyinde en önemli iki şehrin Kerkük ve Süleymaniye olduğunu, Süleymaniye Kürt şehri iken Kerkük ve erbil,in Türkmenlerle meskun olduğunu yazmaktadır. Hay bu kitapta Kerkük,de çoğunluğun Türkmen olduğunu ve bu şehrin onların ana yerleşim bölgeleri olduğunu da yazıyor.

Siyasi literatürde bakılırsa, 1958 darbesinden sonra, merkezi Kerkük,te olan İkinci Tümen Komutanı Tümgeneral Nazım Tabakçalı,nın hatıralarını içeren kitaptan alınan belgelerde, o zamanki siyasi otoritenin konuya nasıl baktığı da ortaya çıkmaktadır. Şöyle ki, Tabakçalı, Genel Askeri Hakime sunduğu raporda, "Kerkük,te, Krütlerle Kerkük vilayetinde çoğunluğu oluşturan Türkmenler arasındaki etnik çatışmanın çok belirgin bir durumda ortaya çıktığını", belirtmiştir.

Tabakçalı ikinci bir raporunda da, 2-5 Şubat 1959,da toplanan Birinci Öğretmenler Sendikası Kurultayı,nın kararlarını eleştirirken, Kerkük,te Kürtlerin hiç bir şekilde çoğunluğu oluşturmadıklarını, aksine azınlık konumunda olduklarını ifade etmektedir.

Resmi İngiliz belgelerine de bakılınca Dışişleri bakanlığının 371/134255 numaralı belgesine rastlıyoruz. Bu belgede İngilterenin Bağdat Büyükelçiliğinin Doğu dairesine gönderdiği bir telegrafta Kerküklülerin genellikle Türkçe konuştuklarına işaret ettiği gözlenmektedir.

İngiltere Dışişleri Bakanlığının 371/134212 numaralı bir belgesinde de 12 Ağustos 1958 tarihli ve 1286 numaralı gizli telegrafında da Kerküklülerin genellikle Türkçe konuştukları açıkça ifade edilmektedir.

Konuyu gerçekten araştıranlar her halde Hanna Batatu,nun Irak hakkındaki kitabının üçüncü cildinde yer alan şu ifadelere rastlamışlardır:

Bir Petrol merkezi olan Kerkük, Bağdat,ın 180 mil (280 km) kuzeyindedir. Çok yakın zamanlara kadar kelimenin tam anlamıyla bir Türk şehri iken, Kürtler yavaş yavaş yakın köylerden bu şehre göç etmeye başladılar. Petrol sanayiinin gelişmesinden sonra bu göç hız kazanmaya başladı ve 1959 yılına gelince, Kürtler

şehrin üçte birini teşkil etmeye, Türkmenlerin sayısı ise yandan biraz fazlaya inmeye yüz tuttu. Erbil gibi başka Türk şehirleri de aynı olaya şahit oldu. Erbil büyük bir şekilde Kürtleşmeye başladı ve değişiklik barışçı bir şekilde cereyan etti. Kerkük,teki durum ise farklıydı; oradaki halk daha dirençli olarak, Türkiye ile sıkı kültürel bağlarını koruyup, etnik hüviyetlerini daha şuurlu olarak perçinleştirdiler.
Enseklopedik bilgilere başvuracak olursak Cambrıdge Ün.versitesi yayını olan Dünyanın yerel Mimarisi Enseklopedisi eserinin Kerkük Maddesi, Kerkükte çoğunluğun Türkmen olduğunu ve ırakta Türkmen nüfusunun 2.5 milyonun altında olmadığını yazıyor.

Son olarak, kimsenin objektifliğinden şüphe etmediği Encyclopedia Britannica,nın da, tartışma götürmeyecek şekilde Kerkük,ün bir Türkmen şehri olduğunu, ancak şehirde Arapça ve Kürtçe konuşan insanların da bulunduğunu vurgulamasına işaret etmek yerinde olacaktır. Bu ansiklopedinin düzeltilmiş yeni baskılarına bakacak olursak, Kerkük,ün etnik yapısına temas edildiğinde yine Türkmenlerin ön planda olduğunu görmüş oluruz.

Erbil:

Erbil'in eski bir şehir olduğu tarihi belgelerle sabittir. Hatta bazı kaynaklar Babil,den dahi eski olduğunu yazar.Tarihi kitabelede Urbilum olarak geçmektedir. Erbil Sümerler, Akatlar, Kutiler,3.Ur sülalesive Babillileri görmüş bir şehir olup çivi kitabelerinde Ülke hanımının evi anlamına gelen Akaşan kalama olarak geçtiği Taha Bakır ve "Fuat Sefer,in Eski Medeniyetler Rehberi kitabında tesbit edilmektedir.Asurlular zamanında Senharip Erbilde bazı sulama projeleri gerçekleştirmişti,Bizanslar ve Sasaniler şehri ele geçirmiş ve Türkmen beylerinden Zeyneddin Ali Küçük burada bir Türkmen beyliği kurmuştu. Bundan sonra Erbil Muzaffereddin Abu Sait Göbürü,nün hükmüne geçmiş ve altın çağını yaşamıştı.
Erbil ayrıca Celairliler, Karakoyunlu beylerinden Şah Muhammed ve Esba emiri kardeşinin hükmüne girdiği gibi Akkoyunlular tarafından da yönetilmişti. 1637 yılında Osmanlı idaresine geçen erbil İngilizlerin Irakı işgaline kadar Osmanlı hükmünde kalmıştı.

Erbil Molla Efendi gibi bilginler, yakup Ağa, Rezzak ağa, Garibi,Şeyh Sait Efendi Haşim Nahit Erbil ve Tevfik Celal Orhan gibi şair ve edebiyatçılar yetiştirmiştir.
Araştırmacı Yazar,Hanna Batatu, Yukarıda bahsedilen Irak,3. Kitap(Komünistler,Baasçılar Ve Özgür Subaylar, eserinde şehir merkezşnşn tam Türkmen olduğu Erbil,in uğradığı Kürt göçüne temas ediyor ve bu şehri kürtleştirmek için yapılan çabalardan bahsetmektedir.
Ancak Erbil hala bir Türkmen şehri görünümünü vermekte, özel olarak kalesi ayni hissi vermekte ve asil aileleri hala Türkmen geleneklerine sadık olarak yaşamaktadır.Erbil Türkmen kültür hayatını zenginleştiren bir çok sanatçı,edebiyatçı ve şarkıcı yetiştirmiştir.
Erbilde Türkmenlerin kendi hüviyettlerini korumaları bir çoğunu rahatsız etmiştir.Onun için yerli yersiz Türkmenlerin Erbilde sonradan gelme bir topluluk olduğunu veya çok az olduğunu söylemekte ısrarlılar.

Irak kabinesinde Kuzey Bölgesi işleri bakanlığını , daha sonra Irak,ın Prag büyükelçiliğini yapan Muhsin Dizayi Londrada yayınlanan el_Zaman gazetesinde tefrika olarak çıkan,Yaşadığım olaylar, ismindeki Arapça kitabında bir olay nakletmektedir. Dizayi,ye göre o zamanların Erbil valisi Halit Abdulhalim kulüplere

uğrar, konuşmalara kulak asarmış. Bir defasında aralarında İsmail yakubi,Cevdet Ahmet Naci ve başkalarının bulunduğu bir gurubun aralarında Türkmence konuştuklarını duymuş, isimlerini yazmış ve ertesi gün vilayet makamına gelmelerini rica etmiş.Bunlar geldiğinde o zaman tanınan Türkmen Kültürel haklara işaretle bu adıma destek vermelerini ve ocaklar, dernekler kurmalarını önererek kendilerine yardımcı olacağını ifade etmiş. Dizayi bunların güldüğünü ve arada bir yanlış anlama olduğunu , çünkü, hepsinin Kürt olduğunu söylediklerini yazıyor.
Dizayi Erbilde asil aile fertlerinin Türkmence konuşmayı adet ettiklerini yazarken neden bir gurup Kürdün kendi aralarında ve özel görüşmelerinde Türkmence konuştuklarını izah etmemektedir. Kaldı ki bu bağlamda işaret ettiği asil ailelerin ismini verirken Avcılı ve Doğramacı gibi ailelerden bahisle bunların da Kürt olduğunu söylemekte bir mahzur görmemiştir!

YEDİNCİ BÖLÜM
Irak Türkmenlerinin Dünya Görüşü

Irak Türkleri, Türkmenler adıyla anılarak Irak'ta belirli bir yer tutmuş olan bir topluluktur. Irak devletinin demokratik ve hukuk devleti oluşu istikametinde önemli bir düzeyde uğraş vermiş ve vatandaşlık duygusunu ciddi bir şekilde iktisap ederek Irak topluluklarıyla kaynaşmıştır.
Yakın tarihimize bakılırsa, Irak Türkmenlerinin Irak'ta yaşayan öbür etnik ve dini topluluklarla bir ihtilafı veya kavgası olmamıştır. Cumhuriyet dönemine kadar, bazı dış etkili hadiseler dışında, Aaplar, Kürtler, Aşurlular, Ermeniler ve hatta Yezidiler gibi azınlık topluluklarıyla dahi hiç bir çatışması olmamıştır. Dikkat edilirse, Ortadoğuda istikrar ve düzenin sarsıldığı ellili yıllardan sonra da, Irak Türkmenleri bazı kanlı çatışmalarda hep savunmada olmuş, hiç bir zaman toprak, hukuk veya nüfuz için saldırgan taraf olmamışlardır.

Kanımızca bu sosyo-politik çizgi, Türkmenlerin hem coğrafî konumundan, hem de tarih boyunca hükme susamış bir topluluk değil, merhamet ve adalet dağıtan bir milletin devamı oluşlarından kaynaklanmaktadır.

Siyasi terbiye dediğimiz bu son yüzyılın etkisi, Irak Türkmenleri üzerinde bariz çizgisini belirlemiş ve dürüst kadroların beklenti ve davranışlarını etkin bir şekilde damgalamıştır. Son 50 yıl içinde Irak Türkmenlerinin barındıkları bölgelerde filizlenen milliyetçi akım, zaman zaman törpülenmiş, aşırılıkları ve siyasi tutarsızlıkları bertaraf ederek kabul görmüş bir çizgi haline gelmiştir.

Zaman zaman Türkmenlerin kurdukları veya kurmaya çalıştıkları politik ve sosyal örgütler, öğrenci teşekkülleri , ruhsatlı dernek ve ocaklar bu çizginin yaşatılması ve milliyetçi kadronun genişlemesi ile fikirlerinin bier sonraki nesillere aktarılmasında büyük rol oynamışlardır. Herkesin gördüğü gibi bu çizgi dürüst, idealist,inançlı ve sadık insanlarımızın bir araya gelmesini her zaman sağlamıştır. Ve yine görülüyor ki bu çizginin dürüst ve temiz güzergahından şu veya bu sebepten dolayı ayrılmış olanlar, geniş halk kitleleri tarafından kabul görmemişlerdir.

Irak vatandaşı olarak, kendi topraklarında özgür, haysiyet ve şerefleri korunmuş, milli, kültürel ve politik hakları güvenceye alınmış bir topluluk olarak yaşamak isteyen Türkmenler, vatan edindikleri topraklara nasıl bakmışlar, haklarını hangi ölçü ve çizgilerde istemişler ve bu toprakların geleceği için neler düşünmüşlerdir. Bu çalışma bütün bunları 6 ana başlık altında özetlemektedir.

1- TÜRKMENLERİN SİYASI İZGİSİ

Irak Türkmenleri, siyasi mücadelelerinde barışçı yolu seçmişlerdir. Silahlı mücadeleye itibar etmeyen, mantık ve kültürel düzey baskısıyla mücadeleyi seçmiş olan bu topluluk, bir kaç hissi istisna dışında kaba kuvvete dayalı kavgacı ve saldırgan politkadan yana tercih koymamışlardır. Bu sebepden dolayıdır ki geleneksel Ortadoğu direniş örgütleri benzeri teşekküller fazla bir dağılım kaydetmemiş, ancak Bağdat, Musul ve Erbil'de yasal bir kuruluş olarak sosyo-politik uğraş veren Türkmen Kardeşlik Ocağı insanlarınıı hemen bünyesine almış, bazen yeraltı teşkilatlarının bile maruz kalamayacağı tehlikeleri ve riski göze alarak, bu Ocaklarda çalışmaya talip olanlar her zaman bulunmuş ve rekabet etmişlerdir.

Aslında dünyada cereyan eden siyasi mücadeleler incelenirse, kaba kuvvete baş vurmmayan ciddi siyasi kuruluşların her zaman daha çok başarıya ulaştıklarını görmek mümkündür. Burada bir karşılaştırma yapmak gerekirse örnek olarak Filistin direnişi, İrlanda gizli ordusu, Bader-Mayinhof örgütü, Kızıl Tugaylar, Kızıl Khamir hareketi, Zafar ayaklanması, Bask mücadelesi, Irak Kürtlerinin ayaklanması, hatta bu bağlamda Barzani-Talabani mücadelesi ve PKK hareketi canlı misaller olarak gösterilebilir. Bütün bu hareketler, askeri güce dayalı çözümler aradıklarında ancak kan ve hüsran elde etmişler, bunların karşısında Afrika milli konseyi hareketi, Hindistan bağımsızlık mücadelesi, Hümeyni akımı, Doğu blokunun çöküşü ve son Oslo anlaşmaları, siyasi gücün ve idealizmin ne kadar sarsılmaz bir kuvvet olduğunu ve geç de olsa sonuca ulaştırdığını açık bir şekilde gözler önüne sermektedir.

Bu çizgiden hareket ederek diyebiliriz ki, Irak Türkmenlerinin en önemli vazifeleri İnsan yetiştirmek, idealizmi güçlendirmek ve siyasi söylemlerinin dürüst ve milli bir çizgide devamını garanti altına almaktır. Türkmenler, barışçı yollardan siyasi ve sosyal hareketler halinde haklarını savunacak ve ideolojik çizginin belirlediği hedeflere yılmadan koşacaktır. Nihai hedefler gerçekleşinceye kadar bayrağı teslim alacak dürüst, idealist ve inançlı milliyetçilerin yetiştirilmesi bir zaruret olduğu gibi, ondan sonra da milletin bu kazançlarını koruyacak ayni kitle ve ekiplerin yetiştirilmeye devam etmesi de kaçınılmaz bir zarurettir.

2- SİYASİ HAREKETİN KAYNAĞI

Siyasi hareketin kaynağı ve bel kemiği, kendi içinden olmalıdır. Örgütlenme, Siyasi arenaya çıkış, yetiştirme ve bilinçlendirme bizim hareketin içinden başlayarak başkalarının hayati yardımına muhtaç kılınmamalıdır.

Dünya koşullarının değiştiğini ve siyasi güçler için dış destekler aramanın doğal ve zaruri olduğunu savunan hareketler istisnasız olarak dış mihrakların etki alanına girmişlerdir. Bu gibi destekleri aramanın, ve sonradan bunlara bağımlı olmanın ne

denli tehlikeli sonuçlar doğuracağını, o destekler çekilince bu hareketler bir anda uykudan uyanır gibi açık bir şekilde görmüşlerdir.

Onun için siyasi ve kültürel hareketlerin özü iç kaynaklı olup, inanan ve bu davaya gönül vermiş olan insanların maddi ve manevi katkılarıyla filizlenmeli, dış yardım ancak karşılıksız ve ayni ideolojiyi paylaşan gurupların sampatisinden kaynaklandığı oranda kabul görmelidir. Güvenirliliği ne derecede olursa olsun, her hangi dış mihraka bağlanmak, milliyetçi ve idealist insanları bürokratik memurlar haline dönüştürerek, üzerlerinde bir onay mercii,nin oluşunu hissettirdiği için kabul edilmemeli, red edilmelidir.

3-TÜRK DEVLETİYLE VE TÜRK SİYASİ HAREKETLERİYLE İLİŞKİLER

Irak Türkmenlerinin Türkiye devleti veya Türkiyede siyasi hareketlerle olan ilişkileri de zaman zaman Türkmenlerin içinde ve karşıt gruplarda söz konusu edilmektedir. Irak Türkmenlerinin bir hususu çok iyi algılaması ve savunması elzemdir. O da Türkiye ile veya Türkiye'deki siyasi güçlerle olan ilişkileri, utanılacak veya saklanması gerekecek bir olgu değildir. Bu hususun savunması bugüne kadar gerektiği kadar yapılmamıştır.

Etnik hususiyetlere bölünmüş bir dünyada yaşadığımız için,Türkmenlerin Türk topluluklarına ve özel olarak engin bir kültür ve ideoloji hazinesi olan Türkiyeye bakışı, gayet doğal olarak sevgi, bağlılık, etkilenme ve etkileme bağlamında olacaktır. Arap halkları birbirlerini ne kadar arar, kültür hazinelerinden faydalanır, hissi bağlarını bir kardeşlik çizgisine getirmek isterse, Sırplar, Ruslar,Kürtler, Acemler, ve Fransızlar bunu ne kadar yapıyorsa, Irak Türkmenleri de ayni şekilde düşünmesi, en tabii hakkı ve sevinç kaynağıdır.

Türkmenler, Irak'ta yaşayan bir topluluk olarak, demokratik ve gerçek bir hukuk devleti kurulduğunda, onun bölünmez bir parçası olarak, Irak yasalarına, siyasi çizgisi ve istikametine bağlı olup sahip çıksalar da , bu demokratik ve hukuk devleti olan vatanda da, etnik hususiyetlerinden kaynaklanan bu kültürel alış-verişten hiç, ama hiç gocunmamalı, hatta kültürünü zenginleştirecek ve katkıda bulunacak bir etken olarak buna sahip çıkıp destek olmalıdır.

Zaman zaman Irak Türkmenlerine türlü isnat ve suçlamaları yöneltenler,Bu konuda uluslararası antlaşmalar ve ahitlere bir göz atsalar bu meselenin uluslararası camia tarafından dikkate alındığını göreceklerdir.Birleşmiş Milletler genel kurulu 18 Aralık 1992 tarihinde 47-135 numaralı kararıyla Etnik ve Milli veya Dini azınlıklara mensup şahısların hakların beyannamesinde , içinde azınlıklar bulunan ülkelere bu azınlıkları ve milli özelliklerini koruma ve güvence altına alma yükümlülüğünü getirmektedir.Beyannamenin ikinci maddesinin beşinci fıkrası azınlıklara mensup şahısların şu haklarını güvence altına almaktadır:

1- Cemaatlerinin öteki fertleriyle serbest ve sağlam ilişkiler kurmaları ve bu ilişkileri korumaları.
2- Başka azınlıklarla ilişki kurmaları ve bu ilişkileri korumaları.
3- Milli ve Etnik veya dini ilişkilerle bağlı oldukları başka ülkelerin vatandaşlarıyla hudut aşırı ilişki kurmaları.

Türkmenlerin Türkiyedeki kardeş ve soydaşlarına da bunu açık bir şekilde anlatıp, bu hususiyetten doğan kültürel alış-verişin hızlandırılmasını tavsiye etmek ve bunun altyapısını bugünden oluşturmak zaruretine dikkat çekmelidirler.

4- IRAK'IN GELECEĞİNE BAKIŞ

Irak Türkmenleri, üniter bir Irak devletinin, ırk, din, dil ve mezhep ayrımı yapılmayan, çoğulcu demokratik ,parlemanter, insan haklarına saygılı bir çizgi içinde yeniden yapılanmasından yanadır. Bu hukuk devleti içinde Irak Türkmenleri, ülkenin üçüncü büyük etnik halkı olarak yerlerini almalı, Irak'ın parlak geleceği ve dünya devletleri arasında saygın yerini alması için vatandaşlık görevlerini yapmalıdırlar.
Din, mezhep ve halklar olarak bir mozaikten oluşan Irak devletinin en büyük güvencesi yerli yönetimlerin güçlendirilmesi, yerli hususiyetlere saygı gösterilmesi ve kantonlar esasına göre devlet hizmetlerinin eşit olarak bireylere ulaştırılmasıdır.

Irak Türkmenleri bunu isteye dursun, yeniden yapılanma süreci başlarken Irak halkları etnik esaslar üzerine kurulu otonom veya federatif bir çözümden yana tavır takınır, Irak'ın geleceği için bu çözümün daha hayırlı olacağına kanaat getirirlerse, Irak Türkmenlerine ayni hakların otomatik olarak doğacağı ve Irak Türkmenlerinin hiç bir etnik guruba tabi olarak yaşamak istemiyecekleri bilinmeli ve dikkate alınmalıdır.

Bu görüşün şimdiden Irak'ta yaşayan bütün toplulukların temsilcilerine ve Irak'ın kaderinde söz sahibi olmak isteyen dış kaynaklara da anlatılması,bu hususta yayın, bildiri, görüşmeler, televizyon ve medya aracılığıyla açık oturumlar ve panellerin yapılması bir zaruret halini almıştır.

5- IRAK İÇİNDE ÖRGÜTLENME

Davanın özü ve kaynağı, Irak toprakları içinde yaşayan milli topluluk tarafından oluşturulduğuna göre, görev ve örgütlenme zaruretinin de Irak toprakları içinde yaşayan halkımızın baş meselesi olduğu muhakkaktır. Gelecekte hedeflenen demokratik, özgür, insan haklarına saygılı uygar bir ülke olarak görmek istenen Irak'ta, Türkmenlerin örgütlenmesi medeni çizgiler içinde politik, kültürel ve sosyal yönlerden olacaktır. Irak Türkmenlerinin doğal haklarını koruyan ve savunan siyasi ve kültürel teşekküller demokratik bir platformda çalışmaya başlayacaktır.
Ancak yaşadığımız şartlarda, zulüm ve istibdat altında yaşayan öbür Irak halkları gibi Irak Türkmenleri de bu doğal haklardan mahrum yaşadılar. Muhalefetin Irak dışına kaydığı ve totaliter baskı rejiminin hüküm sürdüğü sıralarda medeni çizgilerde bahsi geçen teşekküllerin çalışmasının doğal olarak imkansız, azından çok zor olduğu meydanda idi.

Sınırlı biçimde yeraltı çalışmalarının yapıldığı bu ortamda bütün siyasi ve etnik kitleler ayni kaderi paylaşmakta idiler. Onun için ciddi bir Türkmen teşekkülünün hakiki anlamda milli davalarına sahip çıkıp bu çizgileri savunması imkan dışına çıkmıştı. Bunun alternatifi, iki ana öğede görüldü: Davayı yaşatma ve Çözülmeme.

Davayı yaşatmak, gizli faaliyetlerle de mümkün olduğu gibi imkan dahilinde olan sınırlı imkanlardan faydalanmak yoluyla olmakta idi. Buna göre imkanların müsait olduğu ölçüde halk konseyleri toplantılarında, Irak Türkmenleri temsilcilerinin bir kısmı her tehlikeyi göze alarak Türkmenlerin benlik sorununu dile getirmekte ve Irak Türkmenlerinin birinci sınıf vatandaş olarak yaşama haklarını savunmaktan geri kalmadılar.

Sınırlı bile olsa, bu çalışmalara vakıf olan halk kitleleri ve gençlik, bir inanç tazeleme hamlesine girerek davayı yaşatmak için küçük guruplar halinde iletişimi sağlayarak memleket sorunlarının tartışıldığı bazı ekip çalışmalarını yapmaktadırlar.
Dışarıda olan muhalefet ve direniş guruplarının en büyük sorumluluğu bu kitlelere moral pompalamak ve hissi bağları devam ettirmek olmuştu. Yurt içindeki kitlelerin en önemli görevlerinden biri de dayanışmayı sağlamak , korumak ve çözülmeye engel olmaktır. Bunu en iyi şekilde yaptıklarını da söyleyebiliriz.

Irak Türkmenlerinin tarihi, bu konunun her zaman başarıyla işlendiğini ve çözülmeye hiç bir zaman fırsat verilmediğini göstermiştir. Toprağa ve davaya sahip olan halkımız çözülmeye engel olmak için hiç bir zaman isyan hareketlerine katılmamıştır. 1991 ayaklanması sırasında görüldüğü gibi Türkiye ve Iran'a göç eden Kürtlerin oranı toplam nüfuslarına göre yüzde yirmi beş veya otuza yakın olmuşken Türkmenlerin,Kerkük,Altın Köprü ve Erbil başta olmak üzere en kanlı saldırıların yaşandığı yerlerden dahi göç eden nüfus oranı yüzde biri aşmamıştır.
Bu kenetlenme ve çözülmeme şuuruna sahip kalındığı müddetçe Irak'ta yaşadığımız topraklardan atılmamız imkânsızdır. Yurt topraklarında alınan en önemli karar, Irak'ı kurtarma operasyonunun ufukta olduğu günlerde ortaya çıkmış ve hiç kimsenin şartlar ne olursa olsun yaşadığı topraklardan ayrılmaması yönünde olmuş ve firesiz uygulanmıştır.

Irak'ın kurtuluşundan sonra ve umutla baktığımız ve beklediğimiz demokratik ortamda siyasi hareket varlığını ortaya koymalıdır.

Irak Türkmenlerinin hakiki siyasi örgütlenmesi 1950 yıllarında, sonradan Kerkük katliamında şehit edilen Ata Hayrullah tarafından filizlenmiş ve 1960 yılında Türkmen Kardeşlik Ocağı'nın kurulmasıyla ilk defa olarak kültürel bir kisve altında siyasallaşmıştır.

Öğrenci birlikleri, esnaf örgütleri,öğretmen teşkilatları ve gençlik hareketleri bir yonca yaprağı gibi ayni söyleme bağlanmış ve yürütülmüştür. O günden sonra bu çizgiyi temsil eden dernekler,folklor ekipleri, öğrenci örgütleri ve sonradan siyasi partiler ve Türkmen cephesi bu çizginin genel hattını yürütmüşlerdir. Bugün siyasi sahada bir çok tartışma ve ihtilaf görülse de Türkmenler arasında nihai hedeflerden veya çizgiden sapma görülmemiştir. Kürtler ana dört gruba ayrılarak zaman zaman aralarında silahlı çatışmalara dahi girmişlerse de Tüğrkmenler arasında en ufak bir fikri olmayan kavga yaşanmamıştır.

Ancak milli çizgide olan insanlar her zaman dış bağımlılığa karşı gelmişler ve camia olarak rüştlerini ispat ederek, ancak ayni ideolojiyi paylaşan ve kaytsız şartsız olan yardımların kabul edileceğini benimsemişlerdir. Bu konuda da Türkmenler Irak Kürtlerinden değişik bir çizgide olmuş ve Kürtler gibi İranlılar, Suriyeliler, İngilizler, Amerikalılar ve İsrailliler tarafından kullanılmamışlar, hatta milli bahanelerle böyle bir talep te hemen hemen hiç bir zaman gündeme gelmemiştir.

Irak Türkmenlerinin yurt içinde olan camia ve örgütler, yurt topraklarında azami bir dayanışmanın hüküm sürdüğü, kültürel takviye faaliyetlerinin devam ettiği ve dayanışmanın sağlandığını göstermektedir.

Düşünülen çözüm yurt sathında söylem birliğini tesis etmek ve çatlak seslere fırsat vermemek için demokratik çizgiler dahilinde derhal Türkmen Kardeşlik Ocağının 18. kurultayının toplanması ve siyasi harekete geçtiğini ilan etmesidir. Bu çözüm üç ana sebepten dolayı önemlidir:

1- Irak Türkmenleri siyasi hareketinin doksanlı yılların eseri olmayıp 1960 yılından beri faaliyete geçtiğini gerçekçi bir şekilde ilan edecektir.

2- Irak Türkmenleri hareketinin Irak topraklarından kaynaklandığını, itham edildiği gibi yurt dışına bağımlı olmadığını ve halkın içinden siyasi bir hareket olarak gerçekleştiğini gösterecektir.

3- Bu örgütlenmede Irak Türkmenlerinin milli çizgisini yaşatan ve savunabilecek geniş kitlelerin söz sahibi olarak bayrağı taşıması sağlanacaktır.

6- Yurt Dışı Örgütlenme

Yurt dışında bulunan ve milli çizgiyi benimseyen Türkmenler ciddi,ağırbaşlı,temsil ehliyetine sahip ve birlikteliği sağlayabilecek örgütlerle dayanışma içinde olup görevlerinin bittiği fikrine kapılmamalıdır.Asıl siyasi mücadele bugünden sonra başlamakta ve önem kazanmaktadır. Şimdiye kadar elde edilen kazanımlar olumlu bir şekilde milli harekete yansıtılmalı ve dünya kamuoyıuna daha çok hitap etme imkanları sağlanmalıdır.

Çalışmaların özüne bakılırsa, Irak Türkmenlerinin bahsi geçen siyasi çizgilerine paralel olarak sosyo-politik çalışmaların hız kazanması ve bütün faaliyetlerin temel taşını oluşturması gerekmektedir.

Dürüst ve idealist kadroların bulunmadığı veya milli çizgimizin gölgesine sığınmış bazı ekiplerin bu karışık ortamda şahsi çıkar peşine düşerek bir mevki edinme çabasına girmeleri sürpriz olmuyor. Bütün milletler tarihinde bu gibi oportunist eylemler görülmüş,ancak idealist ve milli hareketler tarafından zamanı gelince dışlanmıştır. Önemli olan bu konuların polemik haline dönüşmemesi ve hakiki çizginin yaşatılmasıdır.

Kanaatimizce bu uğraş devam etmesi Irak toprakları dışında ciddi sosyo-politik dernek ve ocakların kurulması ve öncü rolünü oynamasıyla mümkün kılınabilir. Kültürel ve tarihi araştırma enistitülerinin kurulması, sanat, folklor, edebiyat ve kültür hazinelerimizin korunması ve yaşatılması için çeşitli ocak ve derneklerin kurulması, yaşatılması ve geliştirilmesi şarttır.

Ancak bütün bu çalışmaları bir çizgide toplamak her şeyden önemli ve hayatidir. Fikir ihtilaflarının dert edilmemesi ve demokratik medeni çizgilerde uğraş veren bütün idealistlerin bir araya toplanması bir konsensus gerektirmektedir. Tepeden inme veya figüranlarla takviye edilmiş yapay örgütlenmelerin başarısız olduğu ne kadar doğru ise, dağınıklığın ve ekip çalışmasından uzak durmanın o kadar tehlikeli ve yanlış olduğu da aşikârdır.

Siyasi partiler dışında, insan hakları komiteleri, yayın organları, araştırma vakıfları kurulabilir. Aranan tek şart, ayni havayı teneffüs etmek ve ayni siyasi söylemde birleşmek olacaktır.

Bu konuda en önemli olan husus söylem birliğidir. Bu birlik ve birliktelik bir performanstır. Bunu söyleyip de uygulamayanlara her zaman rastlanır. Bu fikri sadece savunmak yetmez, bunu yaşamak da lazım. Irak Türkmenleri politikalarını iyice belirleyip buna ters düşmeyecek davranışlarda bulunmalıdır, söylem birliği budur ve Irakta siyasi yapılanma olsun veya geciksin bu hizmeti yerine getirmeye devam etmelidir.

EKLER

EK 1

İnsan hakları evrensel beyannamesi

10 Aralık 1948

Önsöz

İnsanlık ailesinin bütün üyelerinde bulunan haysiyetin ve bunların eşit ve devir kabul etmez haklarının tanınması hususunun, hürriyetin, adaletin ve dünya barışının temeli olmasına,

İnsan haklarının tanınmaması ve hor görülmesinin insanlık vicdanını isyana sevkeden vahşiliklere sebep olmuş bulunmasına, dehşetten ve yoksulluktan kurtulmuş insanların, içinde söz ve inanma hürriyetlerine sahip olacakları bir dünyanın kurulması en yüksek amaçları oralak ilan edilmiş bulunmasına,

İnsanin zulüm ve baskıya karşı son çare olarak ayaklanmaya mecbur

kalmaması için insan haklarının bir hukuk rejimi ile korunmasının esaslı bir zaruret olmasına,

Uluslararasında dostça ilişkiler geliştirilmesini teşvik etmenin esaslı bir zaruret olmasına,

Birleşmiş Milletler halklarının, Antlaşmada, insanın ana haklarına, insan şahsının haysiyet ve değerine, erkek ve kadınların eşitliğine olan imanlarını bir kere daha ilan etmiş olmalarına ve sosyal ilerlemeyi kolaylaştırmaya, daha geniş bir hürriyet içerisinde daha iyi hayat şartları kurmaya karar verdiklerini beyan etmiş bulunmalarına,

Üye devletlerin, Birleşmiş Milletler Teşkilatı ile işbirliği ederek insan haklarına ve ana hürriyetlerine bütün dünyada gerçekten saygı gösterilmesinin teminini taahhüt etmiş olmalarına,

Bu haklar ve hürriyetlerin herkesçe aynı şekilde anlaşılmasının yukarıdaki taahhüdün yerine getirilmesi için son derece önemli bulunmasına göre,

Birleşmiş Milletler Genel Kurulu,

İnsanlık topluluğunun bütün fertleriyle uzuvlarının bu beyannameyi daima gözönünde tutarak

öğretim ve eğitim yoluyla bu haklar ve hürriyetlere saygıyı geliştirmeye,

gittikçe artan milli ve milletlerarası tedbirlerle gerek bizzat üye devletler ahalisi gerekse bu devletlerin idaresi altındaki ülkeler ahalisi arasında bu hakların dünyaca fiilen tanınmasını ve tatbik edilmesini sağlamaya gayret etmeleri amacıyla bütün halklar ve milletler için ulaşılacak ortak ideal olarak işbu İnsan Hakları Evrensel Beyannamesini ilan eder.

Madde 1

Bütün insanlar hür, haysiyet ve haklar bakımından eşit doğarlar. Akıl ve vicdana sahiptirler ve birbirlerine karşı kardeşlik zihniyeti ile hareket etmelidirler.

Madde 2

Herkes, ırk, renk, cinsiyet, dil, din, siyasi veya diğer herhangi bir akide, milli veya içtimai menşe, servet, doğuş veya herhangi diğer bir fark gözetilmeksizin işbu Beyannamede ilan olunan tekmil haklardan ve bütün hürriyetlerden istifade edebilir.

Bundan başka, bağımsız memleket uyruğu olsun, vesayet altında bulunan, gayri muhtar veya sair bir egemenlik kayıtlamasına tabi ülke uyruğu olsun, bir şahıs hakkında, uyruğu bulunduğu memleket veya ülkenin siyasi, hukuki veya milletlerarası statüsü bakımından hiçbir ayrılık gözetilmeyecektir.

Madde 3

Yaşamak, hürriyet ve kişi emniyeti her ferdin hakkıdır.

Madde 4

Hiç kimse kölelik veya kulluk altında bulundurulamaz; kölelik ve köle ticareti her türlü şekliyle yasaktır.

Madde 5

Hiç kimse işkenceye, zalimane, gayriinsani, haysiyet kırıcı cezalara veya muamelelere tabi tutulamaz.

Madde 6

Herkes her nerede olursa olsun hukuk kişiliğinin tanınması hakkını haizdir.

Madde 7

Kanun önünde herkes eşittir ve farksız olarak kanunun eşit korumasından istifade hakkını haizdir. Herkesin işbu Beyannameye aykırı her türlü ayırdedici muameleye karşı ve böyle bir ayırdedici muamele için yapılacak her türlü kışkırtmaya karşı eşit korunma hakkı

vardır.

Madde 8

Her şahsın kendine anayasa veya kanun ile tanınan ana haklara aykırı muamelelere karşı fiilli netice verecek şekilde milli mahkemelere müracaat hakkı vardır.

Madde 9

Hiç kimse keyfi olarak tutuklanamaz, alıkonulanamaz veya sürülemez.

Madde 10

Herkes, haklarının, vecibelerinin veya kendisine karşı cezai mahiyette herhangi bir isnadın tespitinde, tam bir eşitlikle, davasının bağımsız ve tarafsız bir mahkeme tarafından adil bir şekilde ve açık olarak görülmesi hakkına sahiptir.

Madde 11

1. Bir suç işlemekten sanık herkes, savunması için kendisine gerekli bütün tertibatın sağlanmış bulunduğu açık bir yargılama ile kanunen suçlu olduğu tespit edilmedikçe masum sayılır.
2. Hiç kimse işlendikleri sırada milli veya milletlerarası hukuka göre suç teşkil etmeyen fiillerden veya ihmallerden ötürü mahkum

edilemez. Bunun gibi, suçun işlendiği sırada uygulanabilecek olan cezadan daha şiddetli bir ceza verilemez.

Madde 12

Hiç kimse özel hayatı, ailesi, meskeni veya yazışması hususlarında keyfi karışmalara, şeref ve şöhretine karşı tecavüzlere maruz bırakılamaz. Herkesin bu karışma ve tecavüzlere karşı kanun ile korunmaya hakkı vardır.

Madde 13

1. Herkes herhangi bir devletin sınırları dahilinde serbestçe dolaşma ve yerleşme hakkına haizdir.
2. Herkes, kendi memleketi de dahil, herhangi bir memleketi terketmek ve memleketine dönmek hakkına haizdir.

Madde 14

1. Herkes zulüm karşısında başka memleketlerden mülteci olarak kabulü talep etmek ve memleketler tarafından mülteci muamelesi görmek hakkını haizdir.
2. Bu hak, gerçekten adi bir cürüme veya Birleşmiş Milletler prensip ve amaçlarına aykırı faaliyetlere müstenit kovuşturmalar halinde ileri sürülemez.

Madde 15

1. Her ferdin bir uyrukluk hakkı vardır.
2. Hiç kimse keyfi olarak uyrukluğundan ve uyrukluğunu değiştirmek hakkından mahrum edilemez.

Madde 16

1. Evlilik çağına varan her erkek ve kadın, ırk, uyrukluk veya din bakımından hiçbir kısıtlamaya tabi olmaksızın evlenmek ve aile kurmak hakkına haizdir. Her erkek ve kadın evlenme konusunda, evlilik süresince ve evliliğin sona ermesinde eşit hakları haizdir.
2. Evlenme akdi ancak müstakbel eşlerin serbest ve tam rızasıyla yapılır.
3. Aile, cemiyetin tabii ve temel unsurudur, cemiyet ve devlet tarafından korunmak hakkını haizdir.

Madde 17

1. Her şahıs tek başına veya başkalarıyla birlikte mal ve mülk sahibi olmak hakkını haizdir.
2. Hiç kimse keyfi olarak mal ve mülkünden mahrum edilemez.

Madde 18

Her şahsın, fikir, vicdan ve din hürriyetine hakkı vardır; bu hak, din veya

kanaat değiştirmek hürriyeti, dinini veya kanaatini tek başına veya topluca, açık olarak veya özel surette, öğretim, tatbikat, ibadet ve ayinlerle izhar etmek hürriyetini içerir.

Madde 19

Her ferdin fikir ve fikirlerini açıklamak hürriyetine hakkı vardır. Bu hak fikirlerinden ötürü rahatsız edilmemek, memleket sınırları mevzubahis olmaksızın malümat ve fikirleri her vasıta ile aramak, elde etmek veya yaymak hakkını içerir.

Madde 20

1. Her şahıs saldırısız toplanma ve dernek kurma ve derneğe katılma serbestisine maliktir.
2. Hiç kimse bir derneğe mensup olmaya zorlanamaz.

Madde 21

1. Her şahıs, doğrudan doğruya veya serbestçe seçilmiş temsilciler vasıtasıyla, memleketin kamu işleri yönetimine katılmak hakkını haizdir.
2. Her şahıs memleketin kamu hizmetlerine eşitlikle girme hakkını haizdir.
3. Halkın iradesi kamu otoritesinin esasıdır; bu irade, gizli şekilde

veya serbestliği sağlayacak muadil bir usul ile cereyan edecek, genel ve eşit oy verme yoluyla yapılacak olan devri ve dürüst seçimlerle ifade edilir.

Madde 22

Her şahsın, cemiyetin bir üyesi olmak itibariyle, sosyal güvenliğe hakkı vardır; haysiyeti için ve şahsiyetinin serbestçe gelişmesi için zaruri olan ekonomik, sosyal ve kültürel hakların milli gayret ve milletlerarası işbirliği yoluyla ve her devletin teşkilatı ve kaynaklarıyla mütenasip olarak gerçekleştirilmesine hakkı vardır.

Madde 23

1. Her şahsın çalışmaya, işini serbestçe seçmeye, adil ve elverişli çalışma şartlarına ve işsizlikten korunmaya hakkı vardır.
2. Herkesin, hiçbir fark gözetilmeksizin, eşit iş karşılığında eşit ücrete hakkı vardır.
3. çalışan her kimsenin kendisine ve ailesine insanlık haysiyetine uygun bir yaşayış sağlayan ve gerekirse her türlü sosyal koruma vasıtalarıyla da tamamlanan adil ve elverişli bir ücrete hakkı vardır.
4. Herkesin menfaatlerinin korunmasi için sendikalar kurmaya ve bunlara katılmaya hakkı vardır.

Madde 24

Her şahsın dinlenmeye, eğlenmeye, bilhassa çalışma müddetinin makul surette sınırlandırılmasına ve muayyen devrelerde ücretli tatillere hakkı vardır.

Madde 25

1. Her şahsın, gerek kendisi gerekse ailesi için, yiyecek, giyim, mesken, tıbbi bakım, gerekli sosyal hizmetler dahil olmak üzere sağlığı ve refahını temin edecek uygun bir hayat seviyesine ve işsizlik, hastalık, sakatlık, dulluk, ihtiyarlık veya geçim imkânlarından iradesi dışında mahrum bırakacak diğer hallerde güvenliğe hakkı vardır.
2. Ana ve çocuk özel ihtimam ve yardım görmek hakkını haizdir. Bütün çocuklar, evlilik içinde veya dışında doğsunlar, aynı sosyal korunmadan faydalanırlar.

Madde 26

1. Her şahsın öğrenim hakkı vardır. Öğrenim hiç olmazsa ilk ve temel safhalarında parasızdır. İlk öğretim mecburidir. Teknik ve mesleki öğretimden herkes istifade edebilmelidir. Yüksek öğretim, liyakatlerine göre herkese tam eşitlikle açık olmalıdır.
2. Öğretim insan şahsiyetinin tam gelişmesini ve insan haklarıyla

ana hürriyetlerine saygının kuvvetlenmesini hedef almalıdır. Öğretim bütün milletler, ırk ve din grupları arasında anlayış, hoşgörü ve dostluğu teşvik etmeli ve Birleşmiş Milletlerin barışın idamesi yolundaki çalışmalarını geliştirmelidir.

3. Ana baba, çocuklarına verilecek eğitim türünü seçmek hakkını öncelikle haizdirler.

Madde 27

1. Herkes, topluluğun kültürel faaliyetine serbestçe katılmak, güzel sanatları tatmak, ilim sahasındaki ilerleyişe iştirak etmek ve bundan faydalanmak hakkını haizdir.
2. Herkesin yarattığı, her türlü bilim, edebiyat veya sanat eserlerinden mütevellit manevi ve maddi menfaatlerin korunmasına hakkı vardır.

Madde 28

Herkesin, işbu Beyannamede ilan edilen hak ve hürriyetlerin tam tatbikini sağlayacak bir sosyal ve uluslararası nizama hakkı vardır.

Madde 29

1. Her şahsın, şahsiyetinin serbest ve tam gelişmesi ancak bir topluluk içinde mümkündür ve şahsın bu topluluğa karşı görevleri

vardır.

2. Herkes, haklarının ve hürriyetlerinin kullanılmasında, sadece, başkalarının haklarının ve hürriyetlerinin gereğince tanınması ve bunlara saygı gösterilmesi amacıyla ve ancak demokratik bir cemiyette ahlâkın, kamu düzeninin ve genel refahın haklı icaplarını yerine getirmek maksadıyla kanunla belirlenmiş sınırlamalara tabi tutulabilir.
3. Bu hak ve hürriyetler hiçbir veçhile Birleşmiş Milletlerin amaç ve prensiplerine aykırı olarak kullanılamaz.

Madde 30

İşbu Beyannamenin hiçbir hükmü, herhangi bir devlete, zümreye ya da ferde, bu Beyannamede ilan olunan hak ve hürriyetleri yoketmeye yönelik bir faaliyete girişme ya da eylemde bulunma hakkını verir şekilde yorumlanamaz.

EK 2
Milli Azınlıklara Mensup Bireylere Mensup Bireylere Dönük 1992 Beyannamesi

Karar Numarası: 47-135
Tarih: 18 Aralık 1992
Birleşmiş Milletler genel Kurulu

Genel Kurul, Birleşmiş Milletlerin tüzüğünde ilan ettiği temel hedeflerden biri olan insan hakları ve temel hak ve hürriyetlerin korunması ve ırk,cinsiyetüdil veya din

dolayısıyla ayrım yapılamayacağı prensibine refere ederek insanların temel hakları ve insan değeri ve haysiyetine inancını tekrarlamakla, tüzükte yer verilen prensiplerle İnsan Hakları evrensel Beyannamede, ırklara karşı soykırımın önlenmesi ve cezalandırılması sözleşmesi, Irk ayrımının bütün şekillerinin önlenmesi sözleşmesi, Medeni ve siyasi haklar uluslaerarası ahdi,Ekonomik-sosyal ve kültürel haklarla ilgili uluslararası teahüdü, din ve inanç esasına göre işlenen ayrım ve aşırılıkla mücadele sözleşmesi,çocuk hakları sözleşmesi ve uluslararası ile bölgesel antlaşma ve sözleşmelere dayanarak ve uluslararsı medeni ve siyasi haklar antlaşmasının etnik veya milli ve dini azınlıklara mensup bireylerin hakları ile ilgili 27. maddesini göz önünde bulundurarak, milli, etnik ve dini azınlıkların korunması ve desteklenmesinin yaşadıkları ülkelerde sosyal ve siyasi istikrar ve huzuru pekiştireceüine inandığı içinve bu azınlıkları koruma ve desteklemenin toplumların gelişmesi ve hukuk düzeni içinde demokratik uygulama olacağını kabulle, bu uygulamanın halklar ve milletleri birbirine daha da yaklaştıracağına inandığı için, Birleşmiş Milletlerin azınlıkları korumada büyük rol oynayacağnın bilinci içinde ve şu ana kadar gerçekleşen sonuçları inceleyerek ve insan hakları, ayrımcılığı önleme ve azınlıkları koruma alt komisyonu çalışmaları ve insan hakları ile ilgili öteki kurul ve kurumlrın çalışmalarını inceleyerekve hükümet çevreleriyle sivil toplu örgütlerinin çalışmalarını değerlendirerek ve uluslararası teahütlerin daha da desteklenmesi zaruretine inanarak milli, etnik, dini ve lisana dönük azınlıklar konusunda şu beyannameyi ilan eder.

Madde 1:
Her ülke kendi sınırları içinde azınlıkları ve bunların etnik ve milli özellikleri, kültürel,dini ve lisan hüviyetlerini korunmakla yükümlüdür. Bu hüviyetin gelişmesi için gereken adımları atmalıdır.

Madde 2:
1- Milli, etnik ve dini azınlıklara mensup bireyler , **ki burada artık bunlara azınlık mensupları denecektir,** kendi kültürleri, özel dinlerinin ibadet gereksinimlerini, kendi lisanlarının kullanımını açık ve gizli şekilde kullanmakta serbesttirler. Hiç bir ayrım yapılmadan ve müdaheleye uğramadan bu haklardan yararlanabilirler.

2- Azınlık mensupları kültürel,dini,sosyal,ekonomik ve genel hayata fiili olarak katılma hakkına sahiptirler.

3- Azınlık mensupları ulusal ve bölgesel çapta yaşadıkları bölgelerde mensup oldukları azınlığı ilgilendiren kararlara katılmak ve ulusal yasalara aykırı olmamak kaydıyla iştirak etmek hakkına sahiptirler.

4- Azınlık mensupları kendi birliklerini kurabilir ve koruyabilirler.

5-Azınlık mensupları cemmatlerinin öteki fertleriyle sebest ve sağlam ilişkiler kurma ve bu ilişkileri koruma hakkına sahip oldukları gibi öteki azınlıklarla da bu ilişkilere girebilirler.Ayrıca milli,etnik ilişkiler veya din, lisan ilişkileri olan öteki ülke vatandaşlarıyla sınır aşırı ilişkiler kurma hakkına sahüotirler. Bu hususta kendilerine bir ayrım yapılamaz.

Madde 3:

1- Azınlık mensupları bu beyannamede bahsedilen haklar dahil bütün haklarını gerek bireysel gerekse de toplu olarak hiç bir ayrım yapılmadan kullanabilirler.
2- Azınlık mensupları bu hakları kullanmak veya kullanmamaktan dolayı zarara uğratılamaz.

Madde 4:

1- Devletler gerektirdiği takdirde Azınlık mensuplarının bütün temel insan hak ve hürriyetlerinden yararlanması için gereken önlemleri almakla yükümlüdür. Bu hakları kanun önünde eşit olarak ve ayrım yapılmadan kullanırlar.
2- Devletler azınlık mensuplarının kendi özel benliklerini açıklama ve kültürlerini, dillerini, dinlerini, adet ve geleneklerini kanunlara ve uluslararası normlara aykırılık teşkil etmemesi şartıyla geliştirmelerine yardımcı olur.
3- Devletler Azınlık mensuplarının kendi ana dillerini öğrenme veya kendi ana dillerinde eğitim alabilme fırsatını bulmaları için gereken imkanları sağlar.
4- Devletler, uygun olduğu kadar,eğitim alanında azınlıkların tarihi, dili,gelenekleri ve kültürünü öğretmek için imkan sağlar ve azınlık mensuplarının tüm toplumun kültürüne vakıf olması imkanını temin eder.
5- Devletler Azınlık mensuplarını ekonomik gelişmeye ve ilerlemeye katkıda bulunmaları için gereken tedbirleri alır.

Madde 5:

1- Ulusal politikalar ve programlar Azınlık mensuplarının meşru beklentileri göz önünde tutularak uygulanır.
2- Devletlerarası işbirliği ve yardımlaşma programları planlanırken ve uygulanırken Azınlık mensuplarının meşru talepleri de dikkate alınır.

Madde 6:

Devletler kendi aralarında Azınlık larla işlgili bilgi alışverişi konusunda yardımlaşır ve karşılıklı güvenin tesisi için bilgi ve birikim alışverişi yaparlar.

Madde 7:

Devletler, bu beyannamede belirtilen hakların korunması konusunda yardımlaşma ve işbirliği içinde olur.

Madde 8:

1- Bu beyannamede devletlerin azınlık mensuplarına tanınan hakları kullanmaya engel olacak ve uluslararası teahütlerini yerine getirmeyi engelleyen hükümler içermemektedir.
2- Bu beyannamede belirtilen hakların kullanımı bitin şahısların insan hakları ve temel hak ve hürriyetlerden faydalanmasına engel olamaz.

3- Bu beyannamede belirtilen hakların kullanımı prensipte insan hakları evrensel beyannamesinde güvence altına alınmış olan eşitlik prensibine aykırı değildir.
4- Bu beyannamenin herhangi bir bölümünün tefsiri Birleşmiş Milletlerin devletler egemenliği ve sınır güvenliği ile siyasi özgürlük maksatları ve prensiplerine aykırılık teşkil edemez.

Madde 9:

Bütün ihtisas birimleri ve Birleşmiş Milletler organları bu beyannamede zikredilen prensip ve hakların icrası için gerekeni yapar.

EK 3

İlk Türkmen Öğretmenler Kongresi Sonuç Bildirisi, 1960

Çeşitli alt komisyonlar halinde çalışan kongre, aşağıdaki kararları almıştır:

Program ve kitap Komisyonunun kararları:

1- Kongre, Eğitim Bakanlığı'nın Türkmence eğitim için kararlaştıracağı genel programlaın uygulanmasını destekler. İhtiyaçlar ve yerel şartların da gözönünde tutularak programların hazırlanmasında uzman Türkmenlerden yayarlanmasının uygun olacağını şfade eder.
2- Kongre, bütün öğretim dönemlerinde Arapça öğretimin sürdürülmesi ve mevcut ders kitaplarının kullanılmasını destekler. Ancak ilk okullarda drslerin Türkmence olarak anlatılması gereğine dikkat çeker.
3- Kongre, öğrencilerimizin Arapça'yı iyice öğrenmelerini temin etmek için şu anda bu lisana ayrılmış olan saatlerin azaltılmaması gereğini açıklar ve bu dili, Türkme bölgelerinde öğretecek öğretmenlerin ehliyetli elemanlar arasından seçilmesini arzular.
4- Kongre, Arapça okuma kitaplarının ilk öğrenim süresince kesintisiz kullanılmasını destekler. Türkmencenin ise ilk okul ikinci sınıftan başlaması nın gerekli olduğuna inandığını ifadeyle aşağıdaki hususların dikkate alıması gerektiğini belirtmek ister:

a) İlk okul ikinci sınıfta Türkmence öğrenimi için temel bir ders kitabının hazırlanması ve öğretime önümüzdeki 1960-1961 ders yılından başlanması gerekir.
b) Üç,dört,beş ve altıncı sınıflar için ardarda kitapların hazırlanmasına devam edilmelidir.
c) Türkmence öğretim saatlerinin aşağıda gösterildiğigibi uygulanmalıdır:

- İkinci sınıf Haftada 4 saat

- Üçüncü sınıf = 3 saat
- Dördüncü sınıf = 3 saat
- Beşinci sınıf = 2 saat
- Altıncı sınıf = 2 saat

d) Kongre, bu ders saatlerinin ayarlanması için gerekecek olan düzenlemeler, bazı derslerin kaldırılması veya ilave edilmesi bakımından, öğrenimin 1960-1961 ders yılından başlatılması önerimiz çerçevesinde Eğitim bakanlığına bırakmakla birlikte hayat bilgisi derslerinden haftada iki ssat ve beden eğitimi ile resim derslerinden haftada birer saat kısılmasını tavsiye eder.

5- Türkmencenin ilk okullarda öğretilmesini gerçekleştirmek için kongre aşağıdaki tavsiye kararlarını almıştır:

a) Türkmence eğitimi ve ders usullerinin erkek ve bayan öğretmen okulları programları arasına alınması, ancak Türkmen olmayan öğretmen okulları öğrencilerinin bu derslerden muaf tutulmaları.
b) Şu anda hizmette olan Türkmen öğretmenler için öğretim usulleri kurslarının açılması.

Resmi ve Özel okullar komisyonu kararları:

1- Türkmence alfabe, gramer, imla ve kompozisyon kitaplarının hazırlanmasında eski Türkçe harfleri çerçevesinden çıkılmayacaktır.
2- Kongre, yetişkinlere okuma yazma seferberliğinde Türkmenlerin hem Türkmence hem de Arapça öğrenim görmelerini teklif eder. Böylece Türkmenler kendi dilleri yanında Arapça da öğrenmiş olurlar.
3- Kongre, Eğitim Bakanlığında Türkmence öğrenimi kontrol edecek ve Türkmenlerden oluşacak bir komisyonun kurulmasını tavsiye eder.

Okuma yazma seferberliği komisyonu kararları:

1- Kongre, okur yazar olmayanlara da kültür aşılamak üzere Türkmen bölgelerinde okuma yazma seferberliğini uygulamak üzere kitaplar hazırlanmalıdır. Kongre ayrıca okuma yazmayı yetişkin çağda öğrenenlerin kültür hazinesini geliştirmek için bir seri kitabın hazırlanması gereğini ifade eder.
2- Kongre , okuma yazma seferberliğinde başarı gösteren öğretmenlerin ödüllendirilmelerini ve kendilerini daha da geliştirmeleri için yurt dışına burslu olarak gönderilmeleini önerir.
3- Kongre, türkmenlerin sağlık ve sosyal bilgi ve birikimlerini artırmak için külür merkezleri açılmasını önerir.
4- Kongre, yetişkinlerin okuma yazma kampanyalarını katılımlarının özendirilmesini tavsiye eder.

Yüksek öğrenim ve Dış Burslar Komisyonu kararları:

1- Kongre, Eğitim bakanlığı'nın Türkmen öğrencilerin, Türkmen bölgelerinin sağlık, sosyal hizmetler ve teknik alanlardaki gereksinimlerini gözönünde tutularak Bağdat'ta üniversiteye alınmalarını temin etmesini talep ve rica eder.
2- Kongre, yeteri kadar Türkmen öğrencinin yurt dışına burslu olarak gönderilmeleri ve öğrenci mübadelesi programlarından faydalandırılmalarını tavsiye eder.
3- Kongre, orta okul ve liselerde öğretmen açığının kapatılması, okulların laboratuvar gibi ihtiyaçlarının karşılanmasını tavsiye eder.

Telif, Tercüme ve Yayın Komisyonu Kararları:

1- Kongre, eğitim konusunun Eğitim bakanlığı görevleri arasında olduğuna göre Irak'ta kültür birliğinin pekiştirilmeswi için bu konunun bu Bakanlığın yetkisi içinde kalmasını ön görür.
2- Kongre, Türkmence eğitimin kontrolü için Eğitim Bakanlığında uzman ve yetenekli Türkmenlerden oluşan bir komisyonun kurulması öneriler.
3- Kongre, İlk Öğretmen ve memleketin lideri General Abdulkerim Kasım'ın öğretim alanlarındaki yol gösterici fikirlerini takdirle karşılayarak faydalanmayı öngörür.
4- Kongre, Eğitim Bakanlığına, Türkmence kitap, dergi, ve broşürler basacak Türkmence harfli bir basımevinin kurulmasını tavsiye eder.
5- Kongre, Türkmen öğretmenlerin kültür düzeylerinin yükseltilmesi için öğretmenler sendikasının haftalık ve aylık birer Türkmence derginin çıkarılması için ilgili makamların onayını rica eder.
6- Kongre, yetenekli Türkmen edebiyatçı, şair ve yazarların eserlerinin yayınlanması için destek olunmasını ve teşvik edilmesini tavsiye eder.
7- Kongre, Türkmen bölgelerinde okuma yazma seferberliğinde kullanılmak üzere bir kitabın hazırlanmasını önerir.
8- Kongre, Irak Türkmenlerinin tarihi ve yerleşim bölgeleri coğrafyasının okutulması ve bu konularda ihtisas sahibi Türkmenler tarafından yapılan etüd ve araştırmalardan Eğitim bakanlığınca yararlanılmasını tavsiye eder.
9- Kongre, Türkmence imla konusunu inceleyecek ve Türkmence ders kitapları, marşlar ve şarkıları hazırlayacak ihtisas sahibi Türkmen öğretmenlerin listesi Öğretmenler Sendikası tarafından hazırlanacak ve Eğitim Bakanlığının dikkatine sunulacak.
10- Kongre, Türkmen çocuk eğitimi edebiyatınının özendirilmesi ve geliştirilmesini tavsiye eder.
11- Kongre, Türkmenlerin yeteneklerini geliştirmek ve yayınlarına yer vermek üzere Bağdat Üniversitesi, Irak Bilim Kurumu ve Güzel Sanaatlar Enistitüsünden yararlanmayı tavsiye eder.

Kaynaklar

Belgeler:

1- Birleçmiş Milletler Genel Kurulu dökümanları ve kararları.
2- Uluslararası Güvenlik Konseyi kararları
3- İnsan Hakları gözetim komitesi raporları
4- İslam Konferansı Örgütü dökümanları
5- Arap Birliği dökümanları ve kararları
6- Avrupa Konseyi kararları
7- İngiltere Göç ve Milletler müdürlüğü'nün İnsan Hakları ve Milli topluluklar raporu.
8- Amerika Birleşik Devletleri Dışişleri bakanlığının İnsan Hakları raporları
9- Türkmen Öğretmeneri kongresinin 1960 sonuç bildirisi.
10- 21 Mart 1925 Irak'ın ilk Kanun-i Esasisi"Anayasası" ve tadilatı
11- 27 Temmuz 1958 Irak geçici anayasası
12- 1963 yılı 25 numaralı Devrim Komuta Konseyi kanunu
13- 10 Mayıs 1964 Irak geçici anayasası
14- 21 Eylul 1968 Irak geçici anayasası

Arapça ve Arapçaya çevrilmiş Kaynaklar:

1- Parthold, Tarih-ül Türk Fi Asya el-Vusta "Orta Asyada Türk Tarihi", Anglo-Mısır Kitabevi, 1958 ve yeni baskı, Mısır Genel Kitap Heyeti, Kahire,1966
2- Ahmet Şenşavi ve arkadaşları, İslam Anseklopedisi, cilt 5
3- Şakir Sabir Zabit,Mucez Tarih-ül el-Türkman fil İrak " Irak'ta Türkmen Tarihinin Özeti", Bağdat, 1962
4- Hama Sahibi Sultan Müeyet İmaddedin İsmail, Takvimil Büldan, Sultaniye Basımevi, 1840, Paris
5- Abdurrazzalk el- Hasani, el-İrak Kadimen ve Hadisen" Eski ve Yeni Irak", İrfan Basımevi, Sayda, 1956
6- Dr. Fazıl Hüseyin,Müşkilat el-Musul "Musul Meselesi ", Rabita Basımevi, Bağdat, 1955
7- Avukat Abbas Azzavi Tarih-ül İrak Beyne İhtilaleyn", İki İşgal Arasında Irak, Tefayyuz Basımevi, Bağdat, 1939
8- Al-Tabari,Tarih-ül Ümem vel-Muluk "Ümmetler ve Krallar Tarihi", 4.Cilt, İstikama Basımevi, Kahire,1939
9- Ahmet Hamit el-Sarraf, El-Şebek "Şebekler", Maarif Basımevi, Bağdat, 1954
10- Dr. Muhammed Enis, El-Devle el-Osmaniyye ve el-Şark-ül Arabi"Osmanlı devleti ve Arapların Doğu Kesimi", Anglo- Mısır Kitapevi,Kahire

11- Dr. Hüseyin Emin,Tarihül İrak fil Asr-il Selcuki" "Irak Selçuklu Tarihi", İrşat Basımevi, Bağdat, 1965
12- Abdı Gani el-Mellah, Tarihül Hareke el-Dimokratiyye Fil İrak "Irakta Demokratik Hareket Tarihi", Arap Yayıncılık, Beyrut
13- Dr. Kazım Nima, El-Melik Faysal el-Evvel Vel İngiliz Vel İstiklal""Kral Birinci Faysal , İngilizler Ve Bağımsızlık", Arap Enseklopediler Yayınevi, Beyrut, 1988
14- Abdurrazzak el- Hasani, Tarihül Vezarat il-İrakkiye "Irak Kabineleri Tarihi", Genel Kültür İşleri Yayınevi, Bağdat 1988
15- Layth Abdulhasan el-Zubaidi, Sevret 14 Temmuz 1958 Fil İrak "Irakta 14 Temmuz 1958 İhtilali", Yakdha Kitapevi, Bağdat,1981
16- Dr. Kazım Habip, El-Ma'sat vel Mehzele Fi İrak-ül Yevm "Bugünkü Irakta Trajedi ve Komedi", Künuz Yayınevi, Beyrut,1999
17- Dr. Nuri Talebani, Mantikat Kerkük ve Muhavalt Tağyir Vakiiha el-Kavmi "Kerkü Bölgesi ve Etnik Konumunu Değiştirme Çabaları", 1999
18- Muhammed Cemil el-Ruzbeyani, Bağdat, El- Cennet-ül Amire "Bağdat – Mamur Cennet", tercüme ve yorum, Bilim Kurumu Yayını, Bağdat, 1988
19- Sati el-Hısri, Muzekkerati fil İrak "Irakta hatıralarım", Talia Yayınevi, Beyrut, 1968
20- Dr. Velit Hamdi, el- Kurd ve Kurdustan fil vesaik-il Biritaniyye "İngiltere dökümanlarından Kürtler ve Kürdüstan", Sicil el-Arap Basımevi, 1992
21- Dr. Aziz Haj, El- Kadiyye el-Kurdiye fil İşrinat "Yirmili Yıllarda Kürt Sorunu", Arap Araştırmalar ve Yayınlar Müessesesi, 1984
22- Avni Fersah, El- Akalliyat fil Tarih-il Arabi "Arap tarihinde Azınlıklar", Riyad el-Reis Reis Yayınevi,Londra, 1994
23- Hayri Emin el-Ömeri, Hikayat-ün Siyasiyye Fi Tarih-il İrak-il Hadis "Yeni Irak Tarihinden Siyasi Hikayeler", Afak Arabiya Yayın ve Dağıtım Evi, Bağdat
24- Ferik Mizhir el-Firaun, El Hakaik-ül Nasi'a Fil Sevrel İrakiyye Senet 1920 Ve Netaicüha "1920 Yılı Irak İhtilalinin Parlak Gerçekleri ve sonuçları", Belağ Müessesesi, Necah Kitabevi, Bağdat, 1995
25- Abdulmecit Hasip el-Kaysi, Hevamiş Ala Tarihül İrak-il Siyasi Al-Hadis- El-Asuriyyun "Yeni Siyasi Irak Tarihinden Dipnotlar- Asuriler", Uluslararsı Anseklopediler Yayınevi, Londra , 1999
26- Seyyar el-Jamil, Züema Ve Efendiyye- el-Paşavat-ül Osmaniyyun ve el-Nahdaviyyun el-Arap "Liderler ve Efendiler- Osmanlı Paşaları ve Arap Kalkınmacılar", Ahliya Yayınevi, Amman-Ürdün, 1999
27- Munzir el-Musuli,El- Hayat-ül Siyasiyye Vel Hizbiyye Fi Kurdustan -Rüyatün Arabiyye Lil-Kaddiyye El-Kurdiyye "Kürdüstanda Politika ve Particilik Hayatı- Kürt Sorununa Arap Açısından Bakış", Riyad el-Reis Yayınevi, Londra, 1991
28- Stephen Hemsley Longrigg, Arbaat Kurun Min Tarih-il İrak-il Hadis "Yeni Irak Tarihinden Dört Asır", Tercüme: Cafer el-Hayyat, Şerif Al-Radi Yayınları, Kum-İran, 1968
29- Stephen Hemsley Longrigg, Al-İrak Al-Hadis Min Senet 1900 İla1950 "1900-1950 Arsı Yeni Irak", Tercüme ve yorum: Selim Taha el-Tikriti, el-Fecir Yayınları, Bağdat, 1988
30- Casim Muhlis, Zikrayat Nazım el-Tabakçali ve Müzekkerat el-Muhami Casim Muhlis "Nazım Tabakçalı'nın Anıları ve Avukat Casim Muhlis'ın Hatıraları", Asriya Kitabevi, Sayda-beyrut, 1969

31- Hanna Batatu, Al-Irak, El-Kitab-ül Evvel, Altabakat El-İctima'iyye vel herekat el-sevriyye min el-ahdil Osmani hatta kiyam-il cumhuriyye Irak-1.kitap, "Osmanlı devrinden cumhuriyete dek sosyal kesitler ve ihtilal hareketleri", Arap Araştırmalar Yayınevi, Beyrut,1990
32- Hanna Batatu, Al-İrak- el-Kitab-ül Salis, El-Şiyu'iyyun vel-Baasiyyun vel Zubbat-ül Ahrar " Irak-3.kitap- Komünistler, Baasçılar ve Özgür Subaylar", Arap Araştırmalar Yayınevi, Beyrut, 1992
33- Dr. Saddedin İbrahim, Teammülat-ün Fi Meselet-il Akalliyat "Azınlık Meselesine Bir Bakış", Suat el-sabah Yayınevi, Kahire, 1992
34- Lord Luid Dulberan, Al-İrak Min-el İntidap ile-l İstiklal 1914-1932 "1914-1932 Arsında Manda'dan Bağımsızlığa Irak", Arap Anseklopediler Yayınevi Tercümesi, Beyrut, 2002
35- Henry Fooster, Neşet-ül İrak-il Hadis "Yeni Irak'ın Kalkınması", Tercüme ve yorum: Selim Taha el-Tikriti, 1. ve 2. cilt, el-Fecir Yayınevi, Bağdat, 1989
36- Muhammed Hamdi el- Caferi, Biritaniya Vel İrak, Hikbatün Min Al-Sir'a 1914-1958 " İngiltere ve Irak- 1914-1958 Arası Çekişme Dönemi", Genel kültür İşleri Yayınevi, Bağdat,2000
37- Tamir Abdulmuhsin el-Amiri, Mevsuetül Aşair-il İrakkiye " Irak Aşiretleri Anseklopedisi"– 9 cilt, Bağdat , 1995
38- Abdurrazzak el-Hasani, Ahdas-ün Asartuha "Yaşadığım Olaylar", Genel Kültür İşleri Yayınevi, Bağdat,1992
39- Savunma Bakanlığı, Muhakemet Nazım el-Tabakçali ve Cemaatühü "Nazım Tabakçalı ve Cemaatinin Yargılanması", cilt 18 ve 19, Hükümet Basımevi, Bağdat, 1962
40- Savunma Bakanlığı, Muhakemet Abdurrahman el-Samerrai ve Ömer Ali "Abdurrahman el-Samerai ve Ömer Ali'nin Yargılanması", cilt 9, Hükümet Basımevi, Bağdat, 1960
41- Halil İbrahim Hüseyin, Mevsuat 14 Temmuz "14 Temmuz Enseklopedisi", Hürriyet Basımevi, Beşşar Kitabevi Yayınları, Bağdat, 1987
42- Emekli General Halil İbrahim Hasan, Al-İrak Fil Vesaik-il Biritaniyy 1958-1959 "1958-1959 Arası İngiliz Dökümanlarında Irak", Hikme yayınları, Bağdat 2000
43- Ziyat Kopoürlü, Al-Kiya-il Türki Fil İrak " Irak'ta Türk Varlığı",Örnel Limited,Ankara,1996
44- Dr. Mecit Hıdduri, Al-İrak-ül Cumhuri "Cumhuriyet Olarak Irak", Şerif Radi Yayınları, Kum-İran, 1968
45- Dr. Muhammed Fethi el-Şair, Al-Ekrad Fi Ahdi İmadeddin el-Zengi "İmadettin Zengi Zamanında Kürtler", Munufiye Üniversitesi, Port Sait-Mısır, 1991
46- Dr. Abdulnaim Muhammed Hüseyin ,İran Vel İrak Fil Asr-il Selcuki "Selçuklu Döneminde Irak ve İran", Mısır Kitapevi, Kahire, 1982
47- Dr. Ali el-Verdi, Dirasetün Fi Tabiat-ül Mectem'a el-İraki " Irak Toplumunun Araştırılması", Haydariya Kitapevi, Bağdat, 1996
48- Dr. Muhammed Muzaffer el-Adhami, Al- Meclis-ül Tesisi el-İraki " Irak Kurucu Meclisi", Genel Kültür İşleri Yayınevi, Bağdat, 1998
49- Dr. Nuri Abdulhamit el-Ani ve Arkadaşları, Tarih-ül Vezarat-ül İrakiyye Fil Ahdi-l Cumhuri "Cumhuriyet Döneminde Irak Kabineleri Tarihi", Hikma Yayınevi, Bağdat, 2001
50- Taha Bakır ve Fuat Sefer, Delil Vatan Al-Hadarat Al- Kadime "Eski Medeniyetler Diyarı Rehberi" Kültür ve Enformasyon Bakanlığı, Bağdat,1965

51- Irak Türkmenleri İslam Birliği, el- Şüheda el-Türkman “Türkmen Şehitler”, 1979-1991 arası Irak Türkmenlerinin çağdaş siyasi tarihinden sayfalar”, El-Delil Yayın ve Dağıtım Evi,1999
52- Basil Yusuf Basil, Siyadetül Düvel Fi Da’u el-Himaya el-Davliyye Li-Hukuk-ul İnsan “Uluslararası İnsan Hakları Koruması ışığında Devletler Egemenliği” İmarat Stratejik Araştırmalar Merkezi, Abu Dhabi,2001
53- Dr. Cemil Musa el-Neccar, El-İdare El-Osmaniyye Fi Vilayet Bağdat “Bağdat Vilayetinde Osmanlı İdares”i, Medbuli Kitabevi,Kahire,1991
54- Hasan Bekir Ahmet, El- İlakat El-Arabiyye El-Türkiyye Benel Hadır Vel Müstakbel “Zamanımızda ve Gelecekte Arap-Türk İlişkileri” ,İmarat Stratejik Araştırmalar Merkezi,Abu Dhabi,2000
55- Fazıl El-Ensari,Sükkan-ıl Irak “ Irak Sakinleri”, Atlas Yayınevi,Şam, 1970
56- Fazıl El-Ensari, Müşkilat El-Sükkan- Numudec el-Kutr-ul Iraki “Nüfus problemleri-Irak Örneği”, Kültür ve Enformasyon Bakanlığı Basımevi, Şam,1980
57- Mir Basri, A’lam-ül Edeb Fil Irak-ıl Hadis, “ Yeni Irak’da Edebiyat Yıldızları”, Hikme Yayınevi, Londra,1994

Türkçe Ve Türkçe’ye Çevrilmiş Kaynaklar:

1- Caferoğlu, Ahmet, Türkmenler, Türk Kültürü Dergisi-Sayı 2-Ankar- Haziran 1964
2- Dukini ,Hun-Türk-Moğol ve sair Tatarlar- -Tanin matbaası-İstanbul-1924
3- Sümer, Faruk, Oğuzlar-Türkmenler ,Ankara Üniversitesi matbaası- Ankara 1967
4- Öztuna , Yılmaz ,Türkiye Tarihi, İstanbul-1963
5- Kafesoğlu, İbrahim, Türkmen isminin anlamı, Kardaşlık Dergisi-sayı7-8-Bağdat-1971
6- Toğan, Zeki Velidi, Umumi Türk Tarihine Giriş, Akgün matbaası,İstanbul,1946
7- Turan, Osman, Selçuklular tarihi ve Türk İslam medeniyeti, Türk Kültürü Araştırma Enstitüsü,ankara,1965
8- Namık Kemal , Osmanlı Tarihi, Mahmut bey matbaası,İstanbul,1326
9- Orkun , Hüseyn Namık ,Türk Tarihi, Ahmet Sait matbaası, Ankara,1946
10- Köymen, Mehmet Altay, Selçuklu Devri Türk Tarihi, Ayyıldız matbaası, Ankara-1963
11- Kurtuluş , Baki, Osmanlı Padişahları, Balkanoğlu matbaası, Ankara, 1962
12- Saatçi, Suphi, Tarihi Gelişim içinde Irak'ta Türk varlığı, Tarihi Araştırmalar ve Dokümantasyon Merkezleri Kurma ve Geliştirme Vakfı, İstanbul, 1996
13- Tümtürk, İsmet, Fuzulü Dergisi, sayı 5, İstanbul,1958
14- Misak-ı Milli ve Türk Dış Politikasında Musul, Atatürk Araştırma Merkezi,Basım ciltevi,Ankara,1998
15- Al-Jumaily, Qassam Kh, Irak ve Kemalizm Hareketi (1919-1923), Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara,1999
16- Marufoğlu, Sinan,Osmanlı döneminde Kuzey Irak, Eren yayıncılık, İstanbul, 1998
17- Demirci, Fazıl, Irak Türklerinin Dünü-Bugünü, Türk Tarih Kurumu Basımevi,Ankara,1991
18- Demirci, Nefi, Dünden Bugüne Kerkük,Renk Ofset,İstanbul,1990

19- Sami, Şemsettin, Kamusu'l A'lam, cilt 2 ve 5, Mihran Matbaası, İstanbul, 1306-1314

İngilizce Kaynaklar:

1-Reflection on the Mosul Problem-Middle Asia publication, volume 4-13 London, 1926
2- Longrigg, Stephen hemsley, Iraq,1900 To 1950, A political, social and economic history, Oxford University press, London-Newyork-Toronto, Billing and sons ltd.,1956
3- Brown, Sarah Graham, Sanctioning Saddam, The Politics of Intervention in Iraq, , I.B.Tauris, New York, 1999
4- McDowell , David, A Modern History of the Kurds, I.B.Tauris, New York, 1996
5- Minorsky, Vladimir F., The Mosul Issue,Translated by Salem Shaheen, Kurdish researches Center publications, Istanbul, 1998
6- Encyclopedia Britannica, volume 13, printed in U.S.A 1995
7- McCarthy, Justin, The Ottoman Turks, ,Addison Wesley Longman Inc.USA,1997
8- Macfie, A.L, The End Of The Ottoman empire 1908-1923,., Longman, London,1998
9- Paul Oliver, Encyclopedia Of Vernacular Architecture Of the World, Cambrıdge University Press, Cambridge,1977

10- Hay, W.R., Two Years in Kurdistan, London, 1920
11- Said K.Aburishö Saddam Hussein- The politics of Revenge, Bloomsbury Publishing plc, London,2001

Almanca Kaynaklar:

1- Herth , Sitzungsberichte der Bayerischen Akademie der Vissenschaft,.
2- Beyati , Dr.Mehdi,Anfa nge der prosaliteratur bei den Irak Tukmenen, Meinz, 1970
3-Fıscher, Reınhard, Die Turkmenen im Irak, Des Grades Eınes Magister Artium, Üniversitat Berlin.

58-

Erşat Hürmüzlü

TÜRKMENLER VE IRAK

BİRİNCİ CİHAN HARBİ'nden sonra, Misak-ı Milli'ye dahil olmasına rağmen, Türkiye hudutları dışında kalması önlenememiş Musul bölgesinde yaşamakta olan Türklerin karşılaştıkları zorluklarla çok fazla ilgilenemediğimiz bir vakıadır. Bidayette İngilizlerin, daha sonra da Irak Hükümetlerinin, bu bölge Türklerinin, Türkiye Türkleri ile bir ilgisi bulunmadığı iddialarını kuvvetlendirmek maksadıyla, onlara ısrarla "Türk" yerine "Türkmen" deyişleri karşısında, Türkiye'de genç nesillerin bu konuda doğru bilgilere sahip olmadıkları dahi söylenebilir.

Uzun senelerdir yakından tanıdığım Erşat Hürmüzlü, bu soydaşlarımızın yıllardır neler çektiklerini, her türlü zorluğa göğüs gererek geçmişlerini ve kimliklerini nasıl muhafaza ettiklerini, olayların içinde yaşamış bir kişi olarak canlı bir üslûpla bizlere aktarmaktadır.

Irak'ta yeni bir düzen kurulması konusunun gündeme geldiği bu günlerde bu kitap, Irak Türklerinin haklarının korunmasında şimdiye dek gereğince yerine getiremediğimiz bir görevi bize hatırlatmaktadır.

Bütün Türklerin okumalarını ümit ve temenni ettiğim böyle bir eseri bizlere kazandırdığı için yazara kendi hesabıma teşekkür ederim.

Kâmuran GÜRÜN

ISBN 975-6849-06-1
9 789756 849064